SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 1 iulie 1992 • 24 (123)

PE LOCURI, FIȚI GATA... (II)

Cea mai dificilă probă post-electorală pe care o au de trecut pînă la 27 iulie partidele politice este întocmirea listelor de candidați. Clișeul cu „cei mai buni dintre cei buni" și variantele sale, cunoscute încă din vremea pseudo-democrației socialiste, funcționează și astăzi, mai exact spus abia astăzi ar putea să fie cu adevărat valabil ca imperativ al instituției parlamentare. Teoretic, toate partidele îl acceptă, numai că nu toate îl înțeleg la fel. Sensul moral propriu respectivei sintagme superlative e dublat și deseori înlocuit de sensul politic. În măsura în care cele două sensuri sînt complementare, imperativul „celui mai bun" este demn de tot respectul ; dacă însă cele două sensuri sînt contradictorii, „cel mai bun" nu mai înseamnă nimic. Și cum în primul parlament post-comunist al României majoritare au fost exemplele în care sensul politic era contrar sensului moral, pînă la negare chiar, rămîne să sperăm că de data aceasta majoritare vor fi exemplele de potrivire. Pentru ca speranța să capete realitate e nevoie de o sumă de criterii care să aducă selecția candidaților cît mai aproape de obiectivitatea principiului moral și, deopotrivă, cît mai aproape de exigențele de platformă ale partidului în cauză, să împace, în același timp, democrația reprezentării teritoriale pe categorii sociale, profesionale etc. cu atragerea personalităților în viața politică. Existența și respectarea acestor criterii vor putea stăvili într-o măsură însemnată orgoliul unor foști parlamentari compromiși în legislatura actuală, mai puțin în cazul acelor partide care sînt dominate la vîrf de astfel de veleitari, cei mai mulți livrați de nomenclatura comunistă de rang secund. Depășirea unui alt fel de orgoliu — anume orgoliul de partid — va fi dificilă în cadrul coaliției de partide, inclusiv în Convenția Democratică, mai ales că aceasta din urmă tinde să-și mărească numărul de aderenți cu statut de partid, nu puțini fără o motivație politică limpede. Iar dacă desemnarea candidatului la președinție s-a putut face prin votul electorilor aparținînd tuturor formațiunilor din Convenție, ne îndoim că s-ar putea proceda la fel în alegerea candidaților pentru parlament. Poate că luarea în considerare a situației fiecărui component al Convenției în fiecare circumscripție electorală ar ușura întrucîtva întocmirea listelor, dar important este ca fiecare listă să fie integral credibilă pentru că un singur nume asupra căruia electoratul din județul respectiv are dubii e suficient pentru a compromite toată lista. E adevărat și că o persoană charismatică sau de mare prestigiu poate salva o listă, nu credem însă că la aceste alegeri acest adevăr va funcționa în chip de regulă. E de presupus că electoratul nu va dori să repete isprava din mai '90 și va pretinde să știe cît mai multe despre cei prezenți pe una sau alta din listele de candidați. În fine, a treia dificultate în întocmirea listelor vine din indiferența la politică a multora din cei îndreptățiți prin calități morale, psihologice și intelectuale să intre în forul legislativ al țării, indiferență concomitentă cu insistența politică a nechematilor și arivistilor de tot felul, cu mult mai numeroși aceștia și, uneori, abil deghizați în persoane onorabile. În această privință conducerile partidelor, cel puțin ale celor mai importante dintre cele democratice, au de tras cîteva concluzii clare din experiența parlamentară a ultimilor doi ani ca și din experiența executivului de la toate nivelurile. Absența competențelor și invazia demagogică au contribuit fără îndoială la înrăutățirea nu doar a climatului politic ci și a vieții sociale în genere. Căci de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere, astfel că mulți, prea mulți dintre cei chemați în mai '90 să facă legile țării și să le aplice, nici măcar nu pot fi învinovățiți. Evident, pînă la proba contrarie, pentru că ignoranța și incompetența nu sînt totdeauna circumstanțe atenuante.

„L."

În pagina a 11-a,

o versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, a

NOULUI TESTAMENT

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

Tînărul Ulise

Cînd vei putea să ții, fără durere,
cumpăna nopții pe fruntea-ți întristată,
o pasăre va arunca spre cer
inima-i subțire ca pe o săgeată.

Să nu te clatini, trupul tău să fie
trestie de sticlă adăpostind lumină,
tîrziu, să dai un semn — ca o speranță,
celui uitat și el are să vină.

Și va sosi pe mare — tînărul Ulise,
cu pieptul devorat de alge,
pe țărm el va aprinde foc
din credincioasele-i catarge.

Tu vei zări cum fumul se ridică
spre cer ca un copac de sare,
ai să te-apropii și-o să vezi bărbatul
spălîndu-și inima în mare.

Dorin Tudoran

În acest număr sînt reproduse lucrări ale sculptorului Simion Moldovan.

În pagina a 16-a :

SHERWOOD ANDERSON

Povestea unui povestitor

13 ÎNTREBĂRI PENTRU...

DORIN TUDORAN

– ÎN PAGINILE 8–9 –

VIITORUL LA COLȚ DE STRADĂ

proză de Paul Tumanian

– ÎN PAGINA A 10-A –

DOSAR: SUPRAREALISMUL

– ÎN PAGINA A 14-A –

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Mene, mene, techel, upfarsin

Nu poți umbla cu mierea fără să te lingi pe degete, spune o vorbă destul de veche dar al cărei adevăr nu a fost, mi se pare, întors pe dos, ca să vedem ce rezultă. Înainte însă de a o face, să adăugăm că sub această umbrelă generoasă și-au găsit adăpost generații de funcționari necinstiți din diversele administrații ale unui stat, socialist sau nu, ca al nostru, de la cel mai de jos și pînă la cel mai de sus, „instituția prezidențială". Cît de tare s-au lins pe degete aceia care sînt obișnuiți să manipuleze mierea românească ar fi obiectul unui lung excurs împănat cu date statistice, care nu este, însă, tema rîndurilor de față.

Pentru a întoarce pe dos zicala de mai sus am putea apela un moment la alta, de același calibru deși referindu-se, aparent, la cu totul altceva. Dacă trăiești între lupi trebuie să urli ca lupii, zice aceasta.

Din nenorocire, nu există armonie între oameni, ca să nu mai vorbim de „consens", ideal tot atît de îndepărtat ca și acela al comunismului. Și neexistînd o prea perfectă înțelegere între oameni, se dau, cum știe orice copil, bătălii de tot felul, ideologice sau militare în scris-citit sau viu grai, bătălii care opun pe „cei buni" celor „răi" sau nuanțele intermediare una alteia. Proștii contra deșteptilor, astfel încît, deși deșteptii ar fi cei dintîi care să cedeze, conform altei zicale clasice, ei sînt obligați, de insistențele bătăioase ale prostilor, să li se opună și să intre, așadar, într-un fel de joc, într-un fel de contact, într-un fel de coabitare. Și intrînd în contact cu ceea ce ar fi dorit tot creierul lor să evite, sînt obligați să se adapteze luptei, ajung adică, deși sînt împotriva „lupilor" (în cazul de față proștii) să urle ca ei, încercînd, probabil inutil să-i facă deci pe aceștia să înțeleagă că li se opun, că-l neagă, cu argumentele tipice ale deșteptilor, dar și în limbajul tipic al prostilor în cele din urmă. Și astfel „mierea" de pe obrazele proștilor trece pe degetele deșteptilor, numai că e o miere inversă (ca „să nu spun vorba aia...") și nu e sigur deloc că ea se mai șterge vreodată de pe degetele făcute inițial să nu o atingă niciodată. În felul acesta, veți spune, societatea se nivelează, fie și prin ciocniri, nu întotdeauna pașnice, deși de idei sau de vorbe. Sigur că putem spera ca și pe degetele proștilor să rămînă ceva din mierea de pe obrazele deșteptilor, dar putem noi fi siguri că vor ajunge aceia să atingă, măcar și o fracțiune de secundă, limitele exterioare ale favorizaților soartei, adică deșteptii ? După cum lesne se observă, nivelarea intelectuală, socială altminteri, se face la etajul inferior și nicidecum la cel de sus. Cei care susțin contrariul, ori sînt naivi, în cazul că și cred ceea ce susțin, ori mint, din rațiuni, evident, superioare, pentru a menține un „optimism robust" în corpul social.

Ar fi trebuit, din aceleași rațiuni didactice, să evităm cea de-a treia zicere înrudită, „cine se bagă în tărîțe este mîncat de porci", dar n-o putem face pentru că mulți dintre noi trec prin tărîțe, în cursul scurtelor lor vieți, și ies — unii — împuținați de lăcomia celor obișnuiți să muște, în loc să se lingă pe degete.

Altfel spus, mai întotdeauna observăm că, în ochii lumii, răul este cel care se răsfrînge asupra mai puțin răilor și nu binele asupra mai puțin bunilor. Nu știu dacă este o „lege obiectivă" a funcționării societății, dar deocamdată ea/el acționează implacabil în lumea în care, încă, trăim. Este, evident, un alt sau același mod, este aceeași încercare disperată a societăților de a se nivela puțin, cu spaima instinctivă că altfel vor pieri, ceea ce nu este chiar sigur. Ieșirea din istoria societății, adică din acest șir aparent nesfîrșit de conflicte, armate sau nu, pare imposibil de imaginat, pare o amenințare cu moartea. Dacă ne gîndim însă că tot noi, oamenii, am trăit și în preistorie, ne putem probabil închipui că vom trăi și în post-istorie. Ceea ce e înspăimîntător, în egală măsură pentru individ și pentru colectivitate, este faptul că vor apărea noi reguli ale noului joc și omul se teme, ca orice animal, de nou, de necunoscut, i se pare monstruos, împotriva naturii, deci a sa tot ce n-a fost catalogat, adică numărat, cîntărit, împărțit. Gata de a ieși din istorie.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cărți de joc politice măsluite

Românul de azi nu pare a fi ajuns la acel nivel al respectivului desăvîrșit, cît de cît, pentru o instituție politică sau alta. La noi, după 1947 nu s-a pus nici o clipă problema unui nivel de dezvoltare instituțională democratică de stat, de fapt ? Nici după Revoluția din decembrie 1989 nu am înțeles că Parlamentul și Instituția Prezidențială ne pot deturna soarta și că aleșii noștri ar putea să se constituie în oligarhii și camarile nefaste, instituționalizate, scăpate iar de sub controlul social.

La 20 mai 1990 alegerile libere au creat doar supape de siguranță pentru a nu răbufni conflicte politice : „inconștiența electoratului în a legitima noua Putere (cu majoritate F.S.N., cînd F.S.N. era egal cu P.C.R., reformat, cu deputați și senatori securisto-neocomuniști !) avea să ne aducă, după un an și jumătate de domnie F.S.N.-istă în fața unui fapt împlinit : la o Constituție care să servească interesele de moment ale Puternicilor Zilei ! Care să perpetueze, într-o republică post-totalitară „liberă", o anume mafie a claselor politice nou apărute... În vreme ce președințele țării, începînd cu 20 mai 1990, fără frica respectării vreunei Constituții cînd a fost ales, își va face de cap, ucigînd chiar, în contul unui cinic surîs al dictaturii populismului paternalist de care nu ne putem dezbăra nicicum !

Fiind, pe zi ce trece, în aceste zile preelectorale, tot mai limpede că numai conflictele de interese ale unor grupuri necontemplative au putut să pună pe tapet, pînă una, alta, atîtea candidaturi la președinție, candidaturi serioase, candidaturi rizibile, candidaturi formale : nu mai vorbesc de întocmirea listelor de candidați pentru viitorul Parlament, Parlament pe care Opoziția (Convenția Democratică !) ar trebui să-l vizeze în primul rînd — o eventuală majoritate a Opoziției în Parlament putînd să facă și pe dracul ghem... Dar voi mai avea ocazia să revin asupra acestei chestiuni...

În lipsa unei evoluții politice reale a societății românești, e normal să se perpetueze în continuare, în virtutea inerției, impulsurile malefice ale vechilor structuri și mentalități securisto-comuniste, oricît de reformate ar părea că sunt ele azi, și grupurile sociale favorizate de conjunctură să capete conștiința intereselor lor comune în cadrul comunității, gata să intre în conflict între ele pentru cîștigarea Puterii : normalitatea luptei inegale a acestora cu grupurile conștiente de Opoziție putînd să dea expresie azi doar zădărniciei — deoarece în spatele grupurilor de marionete stau marii păpușari care le joacă pe degete, scenariști și regizori oculți, imposibil de detectat în masa noii nomenclaturi oficiale, semioficiale sau neoficiale, vai... Îmi cer scuze că mă exprim azi, aici, atît de întortocheat... Cărțile de joc politice fiind mereu măsluite de profesioniști externi : centrul neocomunismului internațional de la Moscova, ne vine sau nu să credem, are multe orbite pentru gravitație...

13 iunie 1992, în continuare, în Piața Universității, la comemorare : eu, unul, revenind după exact doi ani pe carosabilul reocupat de manifestanți — după ora 17, vedeți în numărul de săptămîna trecută al **Luceafărului** primele mele observații, expuse pe larg, în acest sens... Azi, 13 iunie 1992, președintele ales al țării, ales acum doi ani, ajuns la sfîrșitul mandatului, este la Rio de Janeiro la un congres ecologic la nivel înalt : dus pînă acolo pentru ispășirea păcatelor ? Altfel, **ecologia morală** neavînd cum să pătrundă pînă în Dealul Cotrocenilor, la București : că morții din 13—15 iunie 1990, morți politici ce îi are pe conștiință domnul I. Iliescu, se întorc în groapă, nerăzbunați... Mă repet ?

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● IOAN BUDUCA : ...„Ion Iliescu nu mai are sanse nici măcar în fața oglinzii". **(Cuvîntul)** ● TUDORACHE JEAN (membru F.D.S.N.) : „Roman e jidan. Iar domnul Iliescu e român ! Român... pur sînge englez !". (Citat după **Tinerama).** Chiar așa, măi dragă ? ● ANDREI BĂDIN, SIMION BUIA jr. : „În 1958, Ion Iliescu și Dan Marțian judecau studenți". **(România liberă)** ● DAN STANCA : „Un savant și un președinte". **(Tineretul liber)** ● RADU G. TEPOSU : ...„într-o țară în care președintele ei de drept e contestat în proporție de 98% de presă, gîndul acestuia de a candida din nou în alegeri e cel puțin o sfidare națională". **(Cuvîntul)** ● ROMULUS BRĂNCOVEANU : ...„în relațiile sale cu masele, dl. Ion Iliescu mimează un comportament tipic infantil". **(România liberă)** ● GH. CERCELESCU : „Or, pînă acum, cîmpul real al economiei n-a suferit nici o schimbare". **(Adevărul)** ● BOGDAN TEODORESCU : ...„țăranii sînt oarecum pe cîmp, dar mai degrabă ca să-și măsoare proprietățile si să se certe cu stăpînirea, ziua e aproape la fel de lungă ca noaptea și plictiseala s-a întins peste o țară prăfuită care așteaptă de atît amar de vreme ca penelul maestrului să-i dea viață". **(Tinerama)** ● OCTAVIAN PALER : ...„Ion Iliescu a rămas ultimul avocat a l c.a.p.-urilor". **(România liberă)** ● „Concret, cazul Drăghici poate fi considerat încheiat". (A. M. PRESS) ● DAN STANCA : „Cazul fostului ministru de interne din perioada Dej seamănă foarte bine cu cazul Berevoiești". **(Tineretul liber)** ● ILIE NEACȘU : ...„leul — moneda noastră națională — era bătos și puternic în fața oricărei valute. Noi, care aveam o industrie puternică, o agricultură bine structurată și bine organizată (îndeosebi bine organizată, n.n.), o protecție socială cum doar Germania avea (SIDA, handicapații, orfanii supuși la exterminare prin foame etc., toate astea au picat din cer după Revoluție, nu ? n.n.), un sistem de învățămînt care ne-a situat pe cele mai înalte trepte ale podiumurilor olimpiadelor internaționale, un program de investiții care asigura liniștea urmașilor noștri". **(Europa).** ● „Dl. Victor Boștinaru și Ion I. Brătianu sînt amîndoi lideri de grup parlamentar. Există însă o deosebire între dînșii, primul are grup, cel de al doilea este și lider și grup în același timp". **(Expres magazin)** ● ILIE NEACȘU : ...„n-am rîvnit la femeile altora decît atunci cînd acestea — cunoscîndu-ne virilitatea cu care ne-ai dăruit din belșug — au venit cu inima deschisă pentru a se uni cu noi pentru totdeauna și pentru a naște fii viguroși". **(Europa)** ● „Este dureros că trebuie să recunoaștem că nici chiar aici, la bordel, oamenii nu se pot detașa deplin de complexele inoculate de atîția ani de exagerată austeritate comunistă". **(Prostituția)** ● LIVIU STAN : „Dan Iosif preferă icre negre". **(NU)** ● VALERIA DORNEANU : **„Raid cultural printre parlamentari".** „Receptiv la început, cînd a auzit că e vorba de o anchetă culturală, a spus că este obosit și a intrat la toaletă, de unde n-a mai ieșit pe toată durata pauzei". **(Zig Zag)** Dezertorul : Simeon Tatu, senator F.D.S.N.. ● MIRCEA DINESCU : „Mamă a răniților și a cîinilor de pripas, Corneliu Vadim Tudor a deschis o rezervație pentru coloneii bagabonzi, pentru aurolacii de partid care se drogau cu roșu de Scornicești". **(Academia Cațavencu)** ● UN FOST OFIȚER DE SECURITATE : „El si-a primejduit libertatea si poate chiar viața, contracarîndu-l pe Ceausescu în planurile lui demențiale". ; „Dar Corneliu Vadim Tudor nu este cunoscut numai din anul 1987 ca oponent al totalitarismului !" ; „Corneliu Vadim Tudor a fost urmărit în mod organizat și complex de organele de securitate, ca fiind deosebit de periculos pentru regimul totalitar". : „Dumnezeu să-l ajute !". **(România Mare)** ● ...amuzamentul nostru e în creștere"... **(Politica)** ● „Cel mai iubit găinar al poporului, Corneliu Vadim Tudor, a avut o săptămînă cu totul neinteresantă. Ne pare rău, dar de astă dată nu putem consemna nimic spectaculos în analele găinarului național penticostal". **(Cuvîntul)** ● „Astăzi vremea va continua să fie instabilă". **(Dimineața).**

Petre Stoica

Comunismul şi armele

Poate fi separat comunismul de violenţă ? A operat vreodată această formă a degenerescenţei umanului altfel decît violent ?

Un afiş anticomunist difuzat în Spania marii suferinţe de la sfîrşitul anilor '30 purta următorul text : „comunismul şi mizeria sînt inseparabile". Poată istoria deceniilor care ne separă de acel moment probează adevărul inducţiei unor oameni care, democraţi sau nu, au acceptat orice sacrificii pentru a se opune totalitarismului marxist. Imaginea din afiş era dansul unei femei schelet cu un soldat în uniformă bolşevică ; deci un soldat, un militar, în deplină înţelegere cu moartea — violenţa a cărei consecinţă ineluctabilă este moartea. Feminitatea devenea o sinistră efiinţă ; bărbăţia lua înfăţişarea brutalităţii.

Care sînt scheletele cu care dansează uniformele de bolşevici ale armatei a paisprezecea ? Poate că, translînd imaginea din afişul spaniol, aceste schelete sînt chiar viitorul comunismului rus ; poate însă, în intenţia comandanţilor şi instigatorilor acestui reziduu abject al unui imperiu abject, ele ar trebui să fie nu destinul Moldovei, nu destinul popoarelor fostei Uniuni, ci destinul democraţiei, al noii democraţii planetare, care abia se naşte şi — de astă dată — al democraţiei româneşti.

În Bucureşti, în România, se aprobă alegerile — conservatorism şi reformă se opun ; sînt oameni care trebuie să plece şi alţii care, măcar dintr-o logică a conservării naţiunii noastre trebuie să vină. Cum procedează în asemenea circumstanţe comunismul ? Recurge la violenţă. Spaţiul românesc este însă acum — să sperăm — ceva mai puţin permisiv la agresivitate şi sfîşieri iraţionale decît a fost în ultimii ani. Sînt stimulate încordări şi tensiuni naţionale în Cluj, dar rezultatul lor este derizoriu. Minerii par să nu mai reprezinte o forţă dornică să intre în joc spre a înspăimînta, deturnînd astfel procesul politic normal. Şi totuşi, alegerile se apropie. Unde mai poate fi atacată, totuşi, democraţia românească de mîine ? Desigur, pe Nistru. Comuniştii nu au fost doar — şi nu au rămas doar — autorii principali ai violenţei internaţionale, ci şi meşterii biliardului agresivităţii. Destabilizarea Moldovei poate fi urmată, ipotetic cel puţin, de intrarea în instabilitate a României. Un important ambasador român îmi spunea în urmă cu un an : imaginea proastă şi nedreaptă a României nu se fabrică la New York, München şi nici măcar la Budapesta — se fabrică la Moscova şi de acolo se lansează în întreaga lume. Acel ambasador, poate, avea dreptate sau nu. Unde se fabrică, însă, tragediile istoriei româneşti recente ?

Carl von Clausewitz a scris : „războiul este continuarea politicii de pace cu mijloace militare". Comunismul are o singură politică : teroarea. Armata sovietică a fost înfrîntă fără luptă în războiul rece pentru că nu a fost apta să se opună unei alte armate strategic orientată către neutralizarea obiectivelor militare adverse ; ea a fost însă special adaptată pentru terorizare. Contrariul democraţiei este teroarea. Sînt mai puţin de două săptămîni de cînd am afirmat că avem nevoie de alegeri cît mai apropiate spre a face faţă crizelor violente ce vor veni. Soarta democraţiei noastre va depinde de măsura în care vom şti să nu ne lăsăm impresionaţi de teroarea de pe Nistru, din interior, de oriunde.

În urmă cu cîteva luni aş fi dorit ca şefii ruşi să declare celor care, în România, încă privesc înspre ei, că îi lasă să se descurce singuri, aceasta fiind în spiritul noii evoluţii a lumii. Rog acum — invers — pe conaţionalii noştri încă ascultaţi dincolo de Nistru să anunţe că preferă să se descurce fără sprijinul terorii adusă de armata a paisprezecea. Ar face-o în beneficiul unei istorii care nu mai poate fi coruptă, cel puţin nu pe termen lung. Ar face-o deci şi în propriul lor interes.

O evoluţie profund şi ireversibil democratică a Rusiei şi Ucrainei este, şi aceasta, într-un fel sau altul, inevitabilă. Atunci relaţiile geo-politice în zonă vor deveni aproape perfecte. Răul este doar dificultatea de racordare a segmentelor binefui, dar numărul de morţi prin care se traduce de fiecare dată este de neestimat.

Caius Dragomir

momos

Ape limpezi (I)

Fără îndoială că propunerea (oarecum surprinzătoare) a Solidarităţii Universitare de a aduce în faţa Convenţiei Democratice un nou candidat la preşedinţie, în loc de a-l susţine, aşa cum era de aşteptat, pe dl. Nicolae Manolescu (candidat din partea PAC) a trezit nedumerire. Iar hotărîrea Alianţei Civice de a sprijini noua candidatură propusă (în persoana dlui. prof. univ. Emil Constantinescu) a adîncit nedumerirea şi membrii şi simplii partizani ai AC şi PAC s-au împărţit în două tabere, pro şi contra. Acuzaţiile au curs şi de o parte şi de alta de multe ori la fel de convingătoare fără însă a lămuri lucrurile. Fără a avea pretenţia că aş putea eu descîlci ţîţele acestui „conflict", cred că un istoric al faptelor ar putea aduce mai multă lumină asupra celor întîmplate. Din fericire, atunci cînd va apărea acest articol (şi cele care vor urma) numele candidatului C.D. va fi deja cunoscut (ultima dată anunţată ca sigură pentru desemnarea candidatului la preşedinţie este 27 iunie, a.c.) şi el va putea fi citit ca o simplă cronică a unor evenimente deja consumate.

Încă de acum aproximativ un an era evident că trei erau posibilii candidaţi pentru preşedinţie (cu sanse) din care Convenţia va trebui să aleagă : Radu Câmpeanu, Ion Raţiu şi (primul anunţat) Nicolae Manolescu. În tot acest timp nimeni n-a făcut vreo obiecţie majoră împotriva candidaturii propuse de PAC. Toată lumea aştepta ca foarte devreme. PNŢ-CD-ul să-l propună pe Ion Raţiu (dl. Coposu, preşedintele partidului, refuzînd hotărît o asemenea investitură), iar PNL-ul pe Radu Câmpeanu. Urma ca în urma unor dezbateri şi apoi (eventual) a votului secret Convenţia să-şi desemneze candidatul unic la preşedinţie. Cei trei aveau şanse apropiat egale fiecare fiind susţinut de către un partid puternic a a cărui propunere trăgea tare în balanta formaţiunilor mai mici afiliate Convenţiei. A fost o perioadă „destinsă" politic în care cei trei şi-au afirmat sau reafirmat personalitatea (în primul rînd Nicolae Manolescu, mai puţin cunoscut politic).

Repet, şansele celor trei erau aproximativ egale, iar micile răutăţi ale vechilor (cu doi ani) politicieni Raţiu şi Câmpeanu împotriva lui Manolescu dădeau o pată de culoare benefică pe apele prea limpezi ale opoziţiei.

Ştefan Agopian

(va urma)

ninimax

Raţionalitatea violenţei (II)

„Cred că sîntem sătui de violenţă, de limbaj suburban, de injurii şi alomnii !", îi declara nu de mult dl. on Iliescu unui gazetar personal, aluzie clară la **Dimineaţa**, făcînd referire lomnia sa la campania electorală ce va să vină. O apreciere, întru totul udicioasă, s-ar putea spune, dacă în ontinuare ea nu ar fi fost imediat negată prin reafirmarea intenţiei domniei sale de a se angaja în cursa preidenţială. Urmează aşadar ca pe parcursul a trei luni, calde, foarte calde, oate jocurile din arena politică să se lesfăşoare sub semnul cucuvelei aşa um cel mai bine poate fi sesizat la eleviziune ale cărei programe politice e becleanizează pe zi ce trece. Desigur, vor fi (dacă vor mai fi) şi alegeri parlamentare, iar viitoarea compoziţie le partide a instituţiei legiuitoare nu este cîtuşi de puţin lipsită de importanţă. Luînd însă în considerare : (i) nentalitatea politică predominantă redimţind încă din plin efectele masificării mentalitate în virtutea căreia puterea este concepută eminamente prin personificare, (ii) prerogativele de care poate uza (eventual chiar abuza) preşedintele potrivit constituţiei impusă cu anasîna de parlamentarii fesenişti cînd încă nu se produsese divorţul dintre „emanaţi", (iii) relaţia „de suflet", nedisimulată, a dlui Ion Iliescu cu toate partidele ce reprezintă interesele foştilor to'arăşi „de bază şi încredere", îndeosebi cu FDSN — este evident că evoluţia politică a României va fi strict condiţionată de viitorul preşedinte. Or, decizia, voită sau, cine ştie, poate impusă dlui Ion Iliescu, de a participa la această cursă (o cursă întinsă de destin atît domniei sale cît şi nouă tuturor românilor), semnifică prin ea însăşi, dacă nu chiar iminenţa, atunci oricum maximizarea probabilităţii violenţei.

Pentru perioada premergătoare alegerilor, **riscul declanşării/provocării unor evenimente violente este invers proporţional cu şansele estimate ale dlui Ion Iliescu de a ieşi învingător în confruntarea electorală.** Într-o primă variantă, şi cea mai probabilă, izbucnirea violenţei, dar la un nivel şi de o manieră care să nu justifice încă trecerea la un regim dictatorial, ar permite reconfirmarea mitului preşedintelui pacificator, garant al concordiei sociale. Starea de nemulţumire propice unei asemenea „lucrări" există, la fel după cum există şi antecedente în acest sens, iar odată cu trecerea, vezi Doamne, în opoziţie a FDSN, propaganda acestui „nou" partid, slujitoare dlui Iliescu, corelează vizibil : (a) culpabilizarea în exclusivitate a „echipei Roman" pentru dezastrul economic şi corupţia din administraţia de stat, cu (b) compromiterea opoziţiei, îndeosebi a Convenţiei Democratice căreia i se pun în seamă provocarea sau participarea la toate evenimentele violente cînd a fost încălcată ordinea de drept + trădarea naţională, vîndute fiind partidele din Convenţie (mai puţin PNL !) oficinelor de spionaj imperialiste + încălcarea Constituţiei prin promovarea soluţiei monarhice. În aceste condiţii, de bună seamă că pentru profesioniştii fostei securităţi într-ale diversiunii este o nimica toată să pună la cale fie nişte „mişcări sociale spontane", fie demascări scandaloase etc., secondo tempo urmînd intervenţia binefăcătoare a preşedintelui redîndu-ne încă o dată liniştea pentru care a fost votat la 20 mai '90. Varianta încă mai dură ar fi un conflict social de proporţii (probabil în Ardeal) impunînd, nu-i aşa, un regim de mînă forte, chiar dacă nu tocmai o dictatură militară ; asta dacă e să dăm crezare comunicatelor oficiale ale M.Ap.N. în care se dezminte orice intenţie a conducerii armatei de a lua pe cont propriu redresarea României, cum ar voi, bunăoară, aşa-zisul tribun al aşa-zisei Partide Naţionale — plus că o dictatură militară pură „ar suna ca dracu" în lume. Cumpănind însă sorţii actualizării celei de-a doua variante, fără a fi exclusă, ea pare totuşi îndepărtată mult de realitate întrucît conţine riscul unui război civil cu consecinţe imprevizibile. În fine, se impune a fi luată în considerare şi posibilitatea unor izbucniri autentice de revoltă socială, „de jos în sus", care iarăşi ar putea fi folositoare dlui Iliescu dacă nu prin atribuirea lor opoziţiei democrate, atunci măcar pentru argumentarea o dată în plus a eşecului guvernării Roman şi, implicit, evidenţierea îndreptăţirii programului pretins social-democrat fedesenist-iliescian. Cît priveşte însă această din urmă posibilitate de izbucnire a violenţei, acum ea are o probabilitate minimă datorită francheţei stilului de guvernare promovat de actualul premier, evident fiind că, în ciuda scăderii nivelului de trai, s-a reuşit totuşi stabilizarea vieţii sociale, confirmîndu-se aprecierea de finete a lui Hannah Arendt care consideră că nu injustiţia ci ipocrizia este principala cauză în declanşarea unor manifestări de violenţă îndreptată împotriva puterii.

Încercînd a merge cu anticipaţia încă mai departe, după o eventuală izbîndă a dlui Ion Iliescu, este greu de presupus că ea va determina şi renunţarea la o politică bazată pe raţionalitatea violenţei. Dimpotrivă. Pentru că realegerea domniei sale nu are cum să însemne sfîrşitul crizei politice, ba chiar, foarte probabilă fiind agravarea la care nu este de aşteptat altă reacţie decît recurgerea la mijloace represive violente. Această prezumţie îşi are întemeierea în însăşi declaraţia de principiu a domniei sale atunci cînd a fost anchetat în legătură cu cea de a patra mineriadă, anume că, în situaţii de criză politică, este nevoie de o politică bazată pe forţă. În ce ar consta modalităţile concrete de manifestare ale unei asemenea politici, de forţă, nu este prea greu de imaginat gîndindu-ne la formaţia politică a dlui Ion Iliescu, la toate cîte s-au întîmplat de peste doi ani încoace, la modernizarea aparatului represiv al statului făcută fără restricţii financiare.

În rest toate bune şi frumoase ! Urmează o campanie electorală civilizată care să dovedească maturitatea politică a fragedei noastre democraţii. Ba chiar şi în legătură cu ceea ce se întîmplă în Moldova, dincolo de Prut deocamdată, avem motive de speranţă, ne-a spus dl. Ion Iliescu, iar cei care au fost uimiţi sau stupefiaţi de această declaraţie făcută în timp ce vestita armată a paisprezecea acţiona cu motoarele-n plin, n-au decît să-şi recunoască în sinea lor că sînt irecuperabil naivi într-ale politichiei.

24 iunie 1992

Şerban Lanescu

eseu

Singurătate și comuniune

Singurătatea nu este de fapt o țintă, ci un drum. Singurătatea se justifică prin propria ei transcendență. În felul acesta riscul pe care-l conține este răscumpărat. Dar ce e dincolo de singurătate se împlinește prin cunoaștere. Singurătate fără cunoaștere nu există. Sau există ca ireversibilă alienare. Altfel spus omul nu poate trăi singur dacă este lipsit de reperul absolut. Mai devreme sau mai tîrziu, în caz contrar, îl paște ospiciul. Dacă singurătatea reprezintă așadar calea dură și aspră pe care credinciosul trebuie s-o străbată pînă la capăt comuniunea descrie tocmai mediul iubirii în care credința se desăvîrșește. De aici s-ar naște întrebarea ușor candidă : oare cel singur poate avea o credință mai puternică decît cel care nu e singur ? Sau această comparație nu-și are de fel rostul ? După împlinirea nunții, a hierogamiei mai rămîne bărbatul singur ? Dar nu este hierogamia tocmai încorporarea femeii în ființa bărbatului ? Și nu confirmă ea atunci singurătatea ? Acestea sînt întrebări la care vom răspunde pe parcurs. Un lucru este însă limpede : Adam, anterior nașterii Evei, este singur în sens spiritual, deci ca supremă verticalitate orientată spre Dumnezeu. După apariția Evei el cade și decade. Se pune problema recuperării. Ce rol îndeplinește aici hierogamia ? Dar să facem un mic ocol.

Introducînd acest nou termen — verticalitate — putem spune că relația dintre singurătate și comuniune este în fond relația dintre verticală și orizontală. Viața anacho retică este imaginea verticalei, este imaginea omului ce nu are decît șansa de-a privi spre Dumnezeu. Altfel îl paște, cum spuneam, ospiciul sau îl înghite abisul. Viața comuniunii este chipul orizontalei, al celor numeroși care se alătură unul altuia și care simt că tocmai în această iubire osmotică stă puterea dată fiecăruia de-a se înălța. Viața comuniunii topește în mîzul ei gestul caritabil ajutorul creștinesc, starea de continuă aplecare spre condiția celuilalt. În comuniune, omul se mîntuie prin iubirea pe care o are față de semenul său. Economia creației divine a fost în așa fel începută încît prin multipla ei stratificare oferă trecerea pas cu pas sau treaptă cu treaptă de la cea mai largă comuniune **în sensul în care această extensie ar presupune chiar și dizoluția în profan**, pînă la concentrarea maximă de sacralitate cînd credinciosul ajunge să se identifice cu **ochiul inimii ce luminează în adîncimea sa și concomitent în cel mai înalt cer.** Această scară arhitectonică demonstrează că singurătatea, pînă la urmă după ce au fost epuizate toate etapele intermediare, toate temerile, spaimele și iluziile este un drum care se sublimează într-o țintă, tinta fiind, se înțelege, însuși Dumnezeu. De aici, derivă și distincția între micile și marile mistere despre care vorbește Tradiția. Micile mistere sînt misterele limitate — deși acest termen nu e tocmai cel mai fericit ales ! — misterele care presupun refacerea paradisului terestru de după desprinderea Evei din trupul lui Adam. Așadar, micile mistere sînt mistere bazate pe hierogamie, unirea dintre bărbat și femeie, pe iubire. Trebuie însă observat un lucru : dacă Eva nu se desfăcea din Adam nu ar fi avut loc nici căderea ulterioară din Eden. Astfel șansa oferită androginatului hierogamic nu constituie neapărat și șansa recuperării condiției cu adevărat primordiale și universale pe care Adam a avut-o înainte de nașterea femeii din trupul său. Această stare conduce de fapt spre realizarea marilor mistere atunci cînd paradisul nu mai e doar terestru, ci devine ceresc. Este momentul transpunerii pămîntului în cer, deci al transmutării decisive prin care toate plantele, animalele, pietrele ce formează țesătura cosmică de simboluri a universului ajung constelații. Deci, acest drum spre cer, această trecere de la oarba imanență la treaza transcendență este, folosind registrul din titlu, chiar trecerea de la comuniune la singurătate.

Puneam în prima parte a acestui eseu întrebarea dacă hierogamia ar putea reprezenta încorporarea femeii în ființa bărbatului. Dacă hierogamia ar avea încă cu adevărat această semnificație atunci, cum arătam mai sus, nu ar mai fi avut loc căderea din paradis iar șarpele nu ar mai fi avut nici o putere asupra femeii. În ultimă instanță, hierogamia ca drum spre realizarea androginatului este mai mult o iluzie decît o realitate propriu-zisă. Recuperarea deci a stării de Adam Qadmon aparține mai degrabă căii intelectuale, cunoașterii, credinței, decît uniunii dintre bărbat și femeie al cărei miez este permanent tentat de către demon. Nu întîmplător o formulă stereotipă „singurătatea în doi", veritabil izvor de inspirație pentru o porțiune însemnată a literaturii burghez-moderne, are un sens profan, cu trimitere strict infernală. După cum în marile metropole moderne realitatea contradictorie a aglomerației și a izolării conduce automat la alienare și la grave crize de ordin psihic. Se observă deci că în prezența iubirii dar în absența cunoașterii perspectiva spirituală a comuniunii este compromisă. Și atunci care mai este rostul comuniunii ? De aceea te și poți simți cumplit de singur într-un cămin conjugal sau la locul de muncă. Tot de aceea se și spune că singurătatea în societate și în familie este mult mai apăsătoare decît singurătatea în natură. Așadar comuniunea ratată poate, la rîndul ei, să dezvăluie partea infernală a singurătății. Iubirea nedublată de cunoaștere este pur sentimentalism și eșuează mai devreme sau mai tîrziu în fața egoismului și a chinurilor pe care el le presupune. Deci, dacă e foarte adevărat că iubirea înseamnă uitare de sine nu e mai puțin adevărat că această uitare a propriului eu, neorientată spiritual, generează o formă a disoluției sentimentale pe care, paradoxal, nu o poate contracara ca factor de remediu și de întremare decît tot egoismul revenit cu toatea riscurile ulterioare ale nebuniei. Din această cauză o iubire căreia nu îi este necesar aspectul intelectual este iubirea de copii. Există părinți devotați pînă la moarte odraslelor lor care sînt de admirat, dar în egală măsură, sînt și de disprețuit datorită resortului pur instinctiv care le animă pasiunea. Astfel se explică de ce într-o posibilă ierarhie a iubirilor dragostea pentru copii ocupă treapta inferioară după cum treapta superioară și greu de trăit o reprezintă iubirea copiilor față de părinți sau chiar de bunici. Într-o societate degradată cele mai sinistre și mai frecvente acte sînt tocmai cele de ingratitudine ale copiilor față de cei care le-au dat viață. Celelalte două forme de iubire, iubirea față de principiul

spiritual care se numește de fapt cunoaștere și desăvîrșește viața întru singurătate, și iubirea față de sexul opus care se traduce hierogamic și creează un fel de copie palidă, platonician vorbind, a androginului primordial și universal, întregesc acest patrulater sau paralelipiped care ia naștere de fapt prin acțiunea celor doi poli amintiți : singurătate/cunoaștere și comuniune/iubire. Problema, pînă la urmă este aceea a transfigurării, a transmutării sau a sublimării. Așa cum pietrele pot ajunge stele, așa cum pămîntul fecund se poate absorbi într-o boare astrală, așa și erosul trebuie convertit în logos. Paralelipipedul schițat figurează tocmai forța ascensională a celor patru laturi formate de cele patru forme ale iubirii care trebuie să conducă sevele temeliei spre nervurile de eter ale acoperișului. Dar o imagine mai corectă ar fi aceea a unei piramide. Căci vîrful acestei construcții este ca un punct sau ca un ochi al inimii ce se deschide atît în mijlocul omului cît și în mijlocul cerului, acolo unde Dumnezeu întocpă din increat epiderma gingașă și rușinoasă a creației.

P.S. Profit de acest prilej pentru a răspunde dlui Dan Silviu Boerescu care fără să-mi ceară acordul și-a permis să-mi preia articolul despre sensurile pornografiei apărut în **Luceafărul** și, cenzurîndu-l cum i-a venit mai bine l-a publicat în propria revistă cu care se mîndrește că are un tiraj de 200 000 de exemplare, în timp ce revistele literare abia ating cîteva mii. Dar, probabil, dl. DSB știa că dacă îmi cerea acordul nu i-l dădeam. E foarte ciudat că domnia sa, de altfel critic literar de finețe și de informație, își închipuie că face artă și cultură prin decuparea unor fragmente erotice din autori celebri (Marquez, Arghezi), pe care le publică în revista sa alături de texte incalificabile. Autointitulîndu-se „supliment de literatură și educație sexuală", **Prostituția** speră să se deosebească de celelalte publicații pornografice ale momentului. Se înșală amarnic și se înecă în mediocritatea neagră a obscenității de dragul obscenității. Este exact ce am vrut să denunț în eseul meu, fapt ce-mi dovedește că, deși l-a citit și l-a folosit, dl. DSB nu a înțeles nimic din el.

Dan Stanca

povestea vorbei

„Urechism"

Nu e nevoie de o cercetare specială pentru a demonstra frecvența sufixului **-ism** în limba română actuală; fenomenul e, de altminteri, comun mai multor limbi moderne ; și dacă pentru română sufixului în cauză i s-a putut pune la îndoială productivitatea, e tocmai pentru că mare parte din cuvintele în care el apare nu sînt derivate pe teren românesc, ci împrumutate ca atare **(individualism, structuralism, clasicism, catolicism** etc.). Inventarului de cuvinte obținute în mod cert în română — pornind de la nume de reviste **(sămănătorism, gîndirism),** de la termeni derivați la rîndul lor din nume de provincii, locuri **(moldovenism, ardelenism)** ori autori **(eminescianism)** sau de la cuvinte vechi românești **(țărănism)** — i se adaugă tot mai multe derivate : unele, formații spontane, efemere, — altele, cu destule șanse de a se impune. **Festivism, protocronism,** de pildă, nu sînt cuprinse, în 1975, în Dicționarul explicativ, dar pătrund în Suplimentul său din 1988; **păsunism, tracism, getism** au rămas deocamdată, ca multe altele, neînregistrate (cel puțin în principalele dicționare generale).

Sufixul reunește de fapt două sensuri principale, destul de diferite : primul — de curent de idei, domeniu, tendință ; cel de-al doilea — de element care reprezintă o tendință sau un domeniu. Diferența dintre **nominalism, realism, simbolism, liberalism** (curente filosofice, literare, politice) pe de o parte — și **muntenism, arhaism** („formă lingvistică regională din Muntenia", „formă lingvistică veche") pe de alta — indică puncte extreme ale acestei diferențieri, uneori prezente între sensurile aceluiași cuvînt derivat, în grade de abstracție diferite. S-a putut vorbi, în plan translingvistic, de refuzul „-ismelor", prin raportare la primul sens al sufixului, bazat pe generalizare și sugerînd înregimentarea. Chiar înșiruirea de derivate în **-ism** are adesea un caracter depreciativ, alăturarea subliniind relativitatea, vanitatea pretențiilor de globalitate pe care le au sistemele.

La derivatele ad-hoc din ultima vreme, mai ales la cele formate de la termeni populari și familiari, se observă o clară conotație peiorativă. Trei exemple, alese dintre multe altele — **bulucism, hei-rupism, urechism** — pot ilustra această componentă semantică și pot dovedi, în același timp, productivitatea actuală a sufixului. Sensurile cuvintelor — „tendința spre îngrămădire, îmbulzeală", „sistemul muncii în asalt" și, respectiv, „amatorismul de proastă calitate" — sînt mai mult sau mai puțin ușor de dedus. **Bulucism** combină un termen popular cu un sufix totuși, savant ; ironia care a stat la originea producerii sale e destul de transparentă și de facilă. În cazul lui **hei-rupism** se observă că sufixul, atașat de obicei unui substantiv sau unui adjectiv, intră în combinație cu o interjecție. Derivarea se explică printr-o substantivare prealabilă a interjecției, care capătă astfel un sens propriu, înglobînd referiri la sfera ei de asocieri culturale : **hei-rup,** interjecție care ritmează efortul unei munci, a ajuns să evoce foarte direct (prin intermediul clișeelor din cîntecele și literatura „patriotico-revoluționară") mitul comunist al muncii în asalt ca soluție universală, îndemnurile stahanoviste ; **hei-rupismul** desemnează deci concepția demagogică a „punerii pe treabă". Cuvîntul nu e o apariție chiar accidentală ; două atestări („hei-rup-ismul", în „România literară", nr. 34, 1990, 3 ; „un nou hei-rupism", în „Expres", nr. 51, 1991, 6) pun în evidență un sens comun, dar o grafie ușor ezitantă (explicabilă la derivatul unui cuvînt compus scris cu cratimă).

Urechism e un derivat și mai intrigant, care nici nu poate fi înțeles în afara contextului ; l-am întîlnit în formularea „tolerare a amatorismului și urechismului profesional" („Opinia studențească", nr. 42, 1990, 2), în care sensul îi e lămurit de coordonarea cu sinonimul său aproximativ, **amatorism.** Specificul acestui derivat e că nu s-a format pur și simplu din substantivul **ureche,** care nu i-ar putea explica sensul, ci din expresia **după ureche ;** legată inițial de cîntecul lăutăresc, prins „din zbor", fără partitură, ea s-a extins, în limbajul familiar la cele mai diverse situații în care domină amatorismul și superficialitatea. Fără a fi indispensabil din punctul de vedere al sensului, **urechism** este suficient de pitoresc pentru a-și justifica utilizarea, fie și accidentală, el funcționează ca un rebus, opac în primul moment al lecturii, perfect motivat o dată ce s-a descoperit legătura cu expresia de la care procesul derivării a pornit.

Derivatele de acest tip par totuși artificiale cînd substituie cuvinte deja existente fără să aducă un plus de semnificație ; un alt cuvînt, **dibăcism,** folosit în sensul individualizat, de „fapt prin care se manifestă dibăcie" (deci cu a doua valoare a sufixului **-ism),** e construit cu intenția de a șoca, vizibilă nu numai în combinarea lui **dibaci** cu **-ism,** ci și în contrastul stilistic al întregului context în care apare, lîngă un franțuzism prețios : „un nou dibăcism comis de astuțioși consilieri" — („Adevărul", nr. 419, 1991, 1). Cum în enunț ar fi fost potrivit chiar substantivul **dibăcie,** cu sens concretizat („o nouă dibăcie"), derivarea apare doar ca un ornament stilistic, de valoare discutabilă.

Rodica Zafiu

atru femei

il Goma, UŞA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE,
tura Cartea Românească, Bucureşti, 1992.

ea mai puţin „autobiografică“ re cărţile lui Paul Goma, **Uşa ră cea de toate zilele** este în a-şi timp şi una dintre primele în-ari mai „destinse“ sau mai lipsite ncrîncenare ale prozatorului. Re-at din ianuarie 1969 pînă în ianua-1970, manuscrisul romanului a fost edinţat în aprilie 1970 „Editurii ea Românească“, unde Marin Pre-i Mihai Gafiţa l-ar fi respins din na unei „indiscreţii“ a lui Alexan-Ivasiuc, potrivit căreia în spatele onajului Florica s-ar fi ascuns chiar a Ceauşescu, iar în spatele lui Io-nici mai mult nici mai puţin decît şi Nicolae Ceauşescu. Acesta a fost vul pentru care romanul a fost tri-in Occident, la „Editura Suhrkamp“ R.F. Germania, unde a şi apărut 972, imediat după **Ostinato,** într-un ent în care romancierul reuşise evină pentru toată lumea „un caz“. cartea lui Paul Goma, Florica Io-este o activistă cu vechi state de iciu (în fapt, de curînd pensio-), care se trezeşte ca din întîm-e, într-o zi de concediu „la munte“, ceeaşi cameră cu Viola Bizim, fata „stab“ pensionat şi el înainte de ne, cu învăţătoarea Sofia Arsene actriţa Alice Dudescu, suficient mportantă pentru a fi imediat re-oscută de celelalte femei.

vorba, prin urmare, de o veche renţie de „deschidere“ a unei na-uni : personajele care se întîlnesc întîmplare, cu bună ştiinţă sau ca are a unui accident, într-un spaţiu is şi care îşi povestesc pe rînd a, inaugurînd cu acest prilej un sistem de relaţii.

aul Goma utilizează această con-ie aproape dramaturgic (romanul ar a fi relativ uşor transformat în piesă de teatru), cochetînd în a-şi timp cu cîteva din categoriile tice aflate în mare vogă în litera-de după cel de-al doilea război dial, în primul rînd **grotescul** şi **rdul.**

ră să poată găsi vreo explicaţie, patru femei se trezesc închise în era unei cabane de munte, unde vor apuca să-şi reinterpreteze, în itate sau în gînd, propriile vieţi. Fiecare dintre ele are la dispoziţie cîte un adevărat mic roman, care va fi prezentat în datele lui esenţiale, fiecare se dovedeşte a fi un amestec de adevăr şi de minciună, exact ca în viaţă.

Activista este o veche ilegalistă a partidului comunist, utilizată după război în „eroica“ acţiune de colectivizare forţată a agriculturii, învăţătoarea a trecut şi ea prin focul unor mari bătălii politice şi culturale (alfabetizarea, strîngerea cotelor, şedinţele de „învăţămînt politic“, „acţiunile“ de la Căminul sătesc), iar actriţa dispune de experienţa arhicunoscutelor momente de agonie sau de extaz ale tuturor carierelor de artişti. Singură fiica ştabului Bizim, Viola, îşi trăieşte existenţa mai mult în imaginaţie, ca în dramaticele „romane familiale“ de care se ocupă psihanaliştii.

Ca de obicei în proza lui Paul Goma, activitatea de reconstrucţie a unor biografii devine un prilej pentru exhibarea unei excepţionale vocaţii de povestitor. Personajele sale se scufundă pe rînd în propria lor limbuţie creatoare, care prin voluptatea supralicitărilor aproape întotdeauna comice aminteşte adesea de verva narativă, de imaginaţia şi de comicul anecdotic din poveştile bravului soldat Švejk.

În categoria aceasta intră relatarea activistei Felicia Iosub despre epopeea colectivizării forţate a propriului ei unchi, Neacşu din Coralia, care prin rezistenţa sa îndîrjită a reuşit să aducă la disperare un întreg detaşament de propagandişti. După ce a fost epuizată metoda prelucrărilor teoretice, „de la om la om“, se trece la faza acţiunilor ceva mai radicale. „Vă propun eu o metodă, explică la un moment dat unul dintre activişti, am eu o metodă, nu-i prima oară cînd mă ciocnesc de asemenea dificultăţi, uite în ce constă metoda : ne instalăm cu toţii în casa lui ; el, ca ţăranul primitor, n-o să ne lase să murim de foame şi de sete ; ne instalăm noi acolo şi mai chemăm pe cine se nimereşte la mîncare şi la băutură, nu-i zicem nimic, nu-l constrîngem să adere, dar nici nu ne mişcăm de-acolo pînă nu-l uşurăm de mîncare şi de băutură ; nu ne poate refuza, nu ne poate da afară, că doar s-a lăudat că trăieşte mai bine decît cei înscrişi, ei, noi ne instalăm la el tocmai ca să verificăm dacă ăsta-i adevărul... garantez că pînă duminică cel mai tîrziu e gata înscris...“ Cînd toate speranţele activiştilor par să se fi năruit, ingenioasa Felicia descoperă că unchiul ei (atins de sufiul unei bombe în timpul războiului) e alergic la trompetele pionierilor din comună, la auzul cărora face un fel de criză de isterie, îşi muşcă limba şi face pe el, „parcă-l jupuia cineva de viu.“ Urmarea ? În faţa casei lui Neacşu sînt mobilizaţi toţi trompetiştii din comună lăutarii profesionişti sînt aduşi cu mandat de arestare, ca să nu mai refuze şi cînd începe vacarmul, îndîrjitul ţăran individualist consimte numaidecît să semneze cererea de intrare în „colectivă“ : „Trec la fereastră ; povesteşte Florica. Ia cîntaţi, tovarăşi ! le strig şi ăia încep. Şi-atunci să mi-l fi văzut pe Neacşu (nici nu mai ziceai că-i el, ăla, băţosu), cum se mai ruga de mine ca să le spun ălora să tacă, să nu mai cînte, că nu mai poate suferi, că-l chinui ca pe hoţii de cai... Fii atent, bre unchiule, să ştii că-i bag in curte îi aduc aici, în casă, şi-au să-ţi cînte pînă-ţi vine mintea la cap şi semnezi. Nu, că nu semnez, zice. Nu semna, zic, nu te pot obliga să semnezi, zic, da niţică muzică parcă tot n-ar strica, şi dau să mă apropii de fereastră. Şi-atunci se repede la mine : Semnez, zice, semnez ce vrei, semnez şi-n alb, da zi-le să tacă. Nu, zic, nu semnezi nimic în alb, în alb semnai, pe timpuri, poliţele lui Ianuli, nu adeziunea asta prin care aderi în urma unei mature chibzuinţe şi de bună voie. De voie, de nevoie, zice el, semnez...“

Polemică în datele ei esenţiale, „povestea“ despre convertirea liber-consimţită a unchiului Nicolae din Coralia se constituie într-o excelentă replică la adresa „romanului colectivizării socialiste a agriculturii“, atît de răspîndit în literatura română a anilor '50.

Comică este şi cealaltă mare poveste a Floricăi (desfăşurată în amintire de data aceasta), despre pasiunea ei bruscă pentru naivul activist Adam, care crede că a fost implicat într-o periculoasă acţiune de luptă cu duşmanul de clasă, cînd de fapt fosta ilegalistă a pus la cale o banală intrigă de alcov : „«Unde mergem, tovarăşa Florica ?», de parcă ţi-era frică să nu te mănînc, «Hai, nu te teme...», am zis, baba nu era acasă că doar aşa aranjasem, dar ţie ţi s-a părut că e cineva la fereastră, cine să fie la ora aia ?, şi după ce-am intrat, am încuiat şi ţi-am spus să te dezbraci, ai început să te văicări de-a binelea, dar acum nu de tine, nu de noi ţi se rupea inima (că are să se afle ce-am făcut şi ce-o să păţim...), ci de bandiţii ăia de la fabrica de parchet, şi eu ziceam : «Şi cămaşa...» şi tu te dezbrăcai de cămaşă, dar din gură : «Tovarăşu Lukács a tras, tovarăşa Florica, de ce nu mă credeţi, el să fie sancţionat, de ce să trimiteţi oameni nevinovaţi la puşcărie ?...» şi eu : «Izmenele...»“.

De data aceasta avem de a face cu versiunea parodică a romanelor cu activişti fără sex (ca îngerii), din faza **realismului socialist,** ironizate şi de Petru Dumitriu în **Ne vom întîlni la judecata de apoi.**

Fascinant în **Uşa...** este şi faptul că pe măsură ce timpul trece (fără ca totuşi să se depăşească durata unei zile), mai toate raporturile instituite la început între membrii grupului se schimbă şi, odată cu ele, ierarhiile, locul personajelor în roman. Actriţa Alice Dudescu se dovedeşte în scurt timp a fi cea mai agresivă şi mai trivială din grupul celor patru („Auzi, sa ncuie uşa, paştele mamii lui de troglodit ! [...] Păi îi împuşc dăuă labe, de-l năucesc, cristosu mamii lui de glumeţ !“), iar activista Felicia, care a amuzat-o aproape tot timpul pe tînăra Viola, cu prefabricatele ei verbale **(greutăţi, campanie, perioada cultului, proces legic, a ridica problema),** se impune încetul cu încetul printr-un fel de a fi mai complex şi chiar mai subtil decît ne-am fi aşteptat.

La un ultim nivel de adînc me (dar şi de convenţionalitate teatrală) a textului, „camera închisă“ din **Uşa...** se transformă într-un adevărat simbol al închisorii, căci cele patru femei ajung să-şi tragă la sorţi paturile (ca într-o celulă penitenciară), să-şi alcătuiască un program (Alice le va învăţa poezii, învăţătoarea Sofia, muzica şi lucrul de mînă, Felicia... albinăritul), dar mai ales să se subordoneze unui mic lider de grup.

Sugerînd prin „temele“ titlurilor de capitole structura unei mici compoziţii muzicale sau teatrale şi amestecînd cu un evident rafinament compoziţional realismul social cu absurdul, cu grotescul sau cu tîlcul simbolic, **Uşa noastră cea de toate zilele** trebuie socotită, în lista generală a cărţilor lui Paul Goma, ca o adevărată piesă de virtuozitate.

Florin Manolescu

---

ocuri comune

ıu geopolitică modernă (II)

reiau întrebarea cheie a actua-i moment istoric : este, într-adevăr, ul o formă depăşită ? Şi, dacă da, care anume punct de vedere ? ! oi începe, culmea, prin a-i da drep-lui Marx, admiţînd că organizarea ală corespunde dominaţiei unei e asupra restului societăţii, de la vagism la comunism (în paranteză spus, ar fi extrem de interesantă o iză a gradului în care, actualmen-statul românesc mai este organizat ru a servi interesele clasei muncи-e...). Ultimle decenii însă, au mar-dezvoltarea rapidă şi accelerată ar şi la noi, iar următorii ani vor fi celeraţie a acceleraţiei) a unei ca-rii medii, care cuprinde practic ceea ce nu este ori patron, ori ncitor necalificat. O categorie de oc care **nu are interese în condu-a societăţii, dar care nici nu este pusă să lase frîiele acesteia în mîi unei minorităţi oligarhice** (inevi-l cu interese de grup) sau ale unei gorii (muncitorii) intelectualiceşte ptă pentru aşa ceva. Soluţia apari-unei categorii noi, a „administra-lor“ de profesie, care să nu mai interese de grup sau clasă, s-a edit şi se va dovedi în continuare orie, cîtă vreme totul se petrece în tele unei preexistente, istoricizate leologizate organizări statale. Aceas-tă formă corupe, ea are caracteristicile ei pe care, inevitabil, şi le impune. În ciuda caracterului democratic al vieţii politice în general şi al procesului electoral în particular, ceea ce rezultă nu este niciodată decît apariţia unei caste a administratorilor, o nomenclatură cu interese specifice, pînă la urmă strîns legate de cele ale celui mai puternic grup de presiune al momentului (comuniştii, în fostele democraţii populare, posesorii de capital în democraţiile liberale). Şi, în ciuda oricăror măsuri social-democrate profilactice, riscul tensiunii nu este niciodată decît amînat, căci marea masă a societăţii civile nu se regăseşte în cei pe care i-a propulsat către vîrf.

În fond, Statul nu numai că a fost, dar el rămîne o formă **coercitivă.** Tocmai existenţa acestui mod de organizare piramidal (statul), ea este cea care face ca, în ultimă analiză, **diferenţa dintre dictatură şi democraţia de orice fel să nu fie cîtuşi de puţin una de substanţă** ci doar, dacă vreţi, de nuanţă. La o adică, nici măcar nu există o diferenţă de grad al coerciţiei între o guvernare care îşi impune hotărîrile şi una care convinge, căci guvernanţii sînt cei care în ambele cazuri, ţin în mîini monopolul mijloacelor coercitive. E o contradicţie uimitoare aici : pentru a menţine ordinea, liniştea şi exercitarea libertăţilor individuale să te foloseşti de Forţă, de ameninţarea cu violenţa. Se mai poate vorbi, atunci, de o adevărată libertate ? !

Mult mai pragmatic însă, chiar şi în măsura în care el **apără** (!?!) interesele unei majorităţi, prin chiar aceasta Statul-Naţiune contravine intereselor altei/altor părţi (suficient de mari) ale naţiunii respective. Mai poate fi vorba de o libertate individuală reală şi de o guvernare pozitivă atîta vreme cît guvernarea politică a unei societăţi înseamnă doar un grup de indivizi mai mult ori mai puţin specializaţi care sînt susceptibili de a face să fie acceptată de către membrii respectivei societăţi o orientare mutual ajustată a comportamentelor lor ? Mai curînd nu. Şi, mai devreme ori mai tîrziu, Statul-Naţiune ajunge să pună bariere ferme în calea liberei circulaţii a **indivizilor, a informaţiei** şi a **capitalului.** Mai devreme ori mai tîrziu se va ajunge la existenţa DE FACTO a unei forme supra sau ne-statale cu care actuala împărţire riguroasă urmînd graniţe precise nu va întîrzia să intre în contradicţie. Problema nu este dacă se vor desfiinţa graniţele, căci asta sigur se va întîmpla, ci **care va fi următoarea formă de organizare** căci, în ciuda tuturor eforturilor şi speranţelor de continentalizare (vădite nu numai de Europa) s-ar putea ca ruleta să se învîrtească invers. S-ar putea să fim martorii **retribalizării** lumii, împărţirii ei în mici comunităţi regionale, mult mai bine adaptate şi ideii de a satisface libertăţile individuale şi aceleia de a obţine relativul „consens“, adică o cît mai largă acceptare a mutualei ajustări comportamentale (cu cît creşte suprafaţa, cu atît se micşorează şansele unei reale comunităţi de interese).

Este Statul o formă depăşită ? Lumea contemporană fierbe. Trăim, categoric, momentul de criză cel mai important al modernităţii, dacă prin „criză“ înţelegem declanşarea contradicţiei dintre tendinţele de organizare a lumii (o viitoare mondializare, avînd ca primă etapă continentalizarea) şi învechitele forme efectiv existente. Cele dintîi depăşindu-le pe celelalte în atîta măsură încît acestea devin o frînă. Modernitatea se încheie aici. Urmează... post-modernitatea. La fel ca în literatură. O epocă ce nici măcar nu-şi găseşte propriul nume, ci se defineşte doar prin relaţie. Şi, dacă tot se spune că toate manifestările unei epoci — între care, evident, şi literatura — au caracteristici comune impuse de constantele epocii cu pricina, de ce n-am proceda la o speculaţie inversă, extrăgînd adică trăsăturile momentului istoric din formele literaturii care se scrie astăzi. În literatură, în artă în general, post-modernismul înseamnă dispariţia structurii, a coerenţei şi sensuui, triumful juxtapunerii în dauna construcţiei, al citatului şi copiei în dauna inovaţiei, al vidului emoţional şi plictiselii în dauna sentimentului, al spunerii în dauna comunicării. Toate sînt trăsături distinctive care, transferate în domeniul geopoliticului, nu pot duce la altceva decît la ideea **dispariţiei oricărei structuri.** În ciuda Maastricht-ului, a conferinţei de la Rio, etc. etc.

Trăim, ori am trăit, ori urmează încă să trăim un fel de... ev-mediu ? După care ar putea să vină, mai tîrziu, cît de tîrziu, şi Renaşterea.

Mihail Oprea

horia gârbea

STATICA

dragul meu scriitorii despre care îmi
vorbești au fost și ei oameni ca mine
sau ca tine încearcă deci să-ți scrii
singur cărți și apoi citește-le.
jules renard
să facem mai mult cu mai puțin
buckminster fuller

unu. prefață

asociez acestei dansatoare carcasa
de tablă
a mașinii de egrenat bumbac
nu se intimplă deocamdată nimic
ies în stradă reintru
cărțile mi le scriu singur tablourile
mi le pictez
și muzica mi-o lălăi singur cît briciul
glisează
pe mutra tot mai conștientă de sine
în acest fel sînt liber în raport cu arta
pe care o asociez cu o dansatoare
pe care o asociez la rîndul ei cu o
cutie de carton
ambalajul unui televizor vechi

sînt deci folositor mie însumi dar
nu se intimplă încă nimic important
numai stelele de zinc
din vitrine îmi acordă simpatia lor
mă reflectă cum merg nesigur
înainte
(geometria mai ieftină ca materia)
înainte
zeități aeriene comprimate în
corpul pompelor de condiționare
se expulzează — vals — și recompun
cubul de atmosferă din jurul meu

asociez acestei dansatoare o
insectă de aer invizibilă
reperată numai prin simțul comun
al artei
care se repede în carcasele mașinilor
cu valțuri
în bilele morilor de concasat
să moară acolo blocindu-le

asociez acestei femei
o conductă cu aer cald
vaporii locomotivei care șuieră
de la ana la casablanca
scriindu-se în istorie pe sine

doi. plăcuță de frînă

— domnule profesor povestiți-ne
o anecdotă din viața dumneavoastră
— cînd făceam armata eram cam gras
scîndurile au cedat și m-am pomenit
în latrină
colegii viitori savanți și ei m-au
poreclit rahatus

aioi intervine plăcuța de frînă
puțin uzată dar încă
merge la stop manechinele de pe
bancheta din spate alunecă
atingîndu-ne ceafa

murim domnilor din cauza
efectului de seră
planeta știți
murim domnule din cauza
radioactivității știți
planeta vegetația izotopii

cadrul este perfect
o urmă despicată de
copită despicată
o aripă de
vietate simbolică

de ce nene de ce
planeta băiete
ozonul vegetația
izotopii

un corp finit
din molecule finite
din atomi perfect delimitați
asupra lor intervine
caldă încinsă plăcuța de frînă

apoi anotimpurile se rotesc
se blochează scurt și privirea
se îndreaptă spre viitorul impenetrabil
ca un sex de păpușă

trei. contra-recontra

rontăie omida
rontăie castorul
încă o dată geometria
mai ieftină ca materia
mai subțire
— ce faci mărite domn
— eu bine bine

și peninsula stă
se coclește

să facem dintr-un lemn un arc subțire
să-i punem o săgeată subțire să-i
întindem o coardă fină de tot
nevăzută
să inventăm focul (apa piatra)

Moartea prin apă
moartea prin foc
moartea fără apă și foc
nimic mai subțire
mai fin nevăzut decît noi
noi știa

aerul țîșnind orizontal
de sub aripi de drossofila
net — un prinț răzbunîndu-se

nu pot sau poate nu vreau
sau poate nu știu
sau poate nu intru nefiind geometru
ci numai arcul
pe care se rotesc filele
calendarului gastronomic

rontăie hîrciogul
rontăie pîrșul
să facem totul să facem
un turn care să ajungă
pînă la cerul cel mai apropiat
și restul va rămîne
o chestiune tehnică

patru. despărțirea de cititor

acele insecte care umplu sertarele
și biziitul lor ajunge pînă la cer
deformat de efectul de masă
un clipocit
(păsări pe lacurile unor stele vecine)

zgomotul arcurilor întinse care
nu mai pot rezista
orașul nostru atrăgător casa
noastră c
drăguță și sertarele ei pline de
zumz
atlantida tîrîndu-se pe uscat

e timpul să ne despărțim de cititor
să-i spunem frumos pa
cu bine domnule
să ne vedem
sănătoși de treburile noastre
să ne scriem singuri cărțile de care
avem atîta nevoie amîndoi

să ne distanțăm
și fișia de aer inecăcios dintre noi
se va întinde cît tragem
ca bretelele plesnindu-ne umerii
întăriți de povara răspunderilor

nici o grijă prietene
totul se va termina cu bine
eroii se vor căsători între ei
pînă la adînci bătrînețe
și arcurile deși întinse pînă la capăt
vor rezista multă vreme

el: crezi c o să meargă
eu: sigur totul e pregătit
el: și totuși
eu: n-ai nici o grijă e perfect
el : ei atunci asta-i
eu: asta e la revedere
el: salut
stau la capătul liniei
și tramvaiul vine la curba
se oprește chiar în dreptul meu

ușa e chiar în dreptul meu.

despre...

Alt arab românizat

După Rached Elias Daoud, care debuta acum cîțiva ani cu o plachetă la „Junimea", Salah Mahdi este al doilea arab care-și încearcă puterile direct în românește. El a scos, la „Casa de editură Pleiade" (Satu Mare, 1992), un elegant volum — **Căderea stelelor în Babilon**, prefațat de George Vulturescu și îngrijit de Daniel Corbu. Aceste tentative trebuie considerate mai întîi ca semne ale fascinației pe care româna o poate exercita și abia apoi ca performanțe lirice. E greu de spus cîte din stîngăcii și naivități se datorează handicapului lingvistic și cîte țin de programul sensibilității și de conceptul poetic. Cu siguranță că acest handicap trebuie luat în seamă ca un element de greutate în chimia poemului. Nu atît în linie gramaticală, de bine, de rău rezolvată, cît în ce privește accesul la imaginar și la expresivitate, la polisemie și conotativitate. Căci, deși scrie fluent și merge chiar pînă la ireproșabil, Salah Mahdi folosește, totuși, o română de tranziție, dispusă uneori la gafe („Poți să-mi spui / Ce nu poate să-mi spună nici versurile mele" ?). Prefațatorul ne asigură că Salah Mahdi n-a aceeptat nici o colaborare, voind să cîștige singur pariul și să dea un document al stadiului său românesc. Asemenea sminteli însă — foarte rare, ce-i drept — țineau de minima asistență. Ele nu puteau afecta orgoliul autorului și e păcat că au scăpat celor doi poeți care au privegheat apariția cărții. Din cîte ne spune George Vulturescu, Salah Mahdi, născut la Babilon în 1955 și format la Cluj în anii '80, ține, cronologic, cu generația noastră optzecistă. Dar nimic din poezia lui nu s-a contaminat de spiritul acesteia. În cît aparține de poezia română, tînărul poet arab e un retardat și el face puțină concurență congenerilor, rămînînd atașat de o vîrstă mai sentimentală și mai sensibilă a poeticului. Moștenirea arabă a potențat, firește, și ea acest atașament, păstrînd cuvîntul mai aparoape de inimă.

Sensibilitatea este, de altfel, marca eminentă a tuturor poemelor, clădite toate pe o temelie elegiacă alcătuită din doruri și nostalgii. Nostalgia originii, a ținuturilor natale, dorul de mamă și cortegiul de tristețe al pribeagului sînt note cunoscute cititorului român, hrănit și el din belguș cu aceste teme mișcătoare. Nici tendința de a mitologiza amintirea și spațiul de baștină nu-i sînt străine, ca și exercițiul de a exorciza frustrarea. Salah Mahdi îi dă, însă, șansa de a retrăi aceste nostalgii într-un climat exotic. Decorul proiecțiilor regresive nu mai e spațiul mioritic, dominat de falnicul stejar, ci universul arab, cel ce coagulează nostalgiile în jurul palmierului. Dar circuitul sentimental care-l leagă pe Salah Mahdi de Babilon nu e, în esență, altul decît cel ce-i lega pe ai noștri de plai. Poezia se îmbibă de alean și ea își transpune lacrimal sensibilitatea ascuțită de absență : „Lîngă Babilon s-au urcat primele cuvinte către cer / și prima care a cules florile din inima mea / era lîngă Babilon. (...) Lîngă Babilon au căzut cuvintele mele rănite / Lîngă Babilon mă așteaptă mama în neștire / și inima mea rănită. (...) Lîngă Babilon a rămas mama mea dulce și străinătatea tristă..." **(Căderea stelelor în Babilon).** Cantilena pribeagului, a dezrădăcinatului descîntă numele baștinii, mutînd patria într-un cuvînt mereu invocat și legănat în memorie. Fondul elegiac al poemelor lui Salah Mahdi constă chiar în drama acestei substituiri și transpoziții : amintirea luînd locul patriei, cuvintele locul mamei. Acesta e registrul lacrimal și duios al poetului, consistent, dar nu singurul.

De fapt, adevăratele sale performanțe nu țin de acest registru, prea înecat în lacrimi pentru a permite cuvîntului marjă de trasfigurare. Ele vin tot linia sensibilității, dar rezolvă, această dată, într-o expresivitate de cată ce topește senzualitatea în r nament. Sînt prestații de bijutier lucrează în materii imponderabi Coarda orientală a poetului vibrea aici cît se poate de cristalin, scoțîn sunete ce se pierd în propriul lor ecc Salah Mahdi captează în versuri fr gile o candoare fulgurantă, sedus de caligrafie suavă a lumii. Poemele transformă în mici clinchete argint apelînd nu numai la frăgezimea cuvî tului, dar și la ingenuitatea și ima rialitatea lumii. Caligrafia scoate pc mul din zodie nostalgică, transformî elegia într-o grațioasă elevație a ca dorii. Dacă semnele „exilului" reap și în aceste epifanii ale fragilității, î cărcătura lor se dovedește pură sua tate : „Un nor a cerut azil / în pa meu / dar dimineață a crescut un rîu de flori", „Cum mă uit în ochii tăi văd mereu / luna plutind / în adînc lor". Asemenea prețiozități ce trăie din grație și gingășie răsar mereu s pana lui Salah Mahdi. Ele prolifereaz oarecum slobode și chiar încurajate, poemele erotice sau în cele ce cîntă fe voarea poeticii. Dar nu lipsesc nici d celelalte, întrețăind cu suavități un d curs mai brutal sau manifest sentime tal. Recurența lor arată că poetul subestimează în calitate de caligraf că-și cedează prea ușor vocația alt tentații. Căci dincolo de această lir feminină ce se scaldă în roua delic teții, Salah Mahdi e tentat adesea de atitudine mai bărbătească, mai eur peană. El aspreste atunci versul și ți să se angajeze în dezbaterile conte porane, măcar atît cît îi permite relig poeziei. O religie ce-și postulează ca doarea și care e, întotdeauna, recrim natoare. Dar versul său de atitudi n-are vehemență și, în orice caz, m puțină decît i s-ar cuveni. Un delic nostalgic. Salah Mahdi e o promisiu ce merită considerație.

Al. Cistelecan

„Contimporanul“ lui Ion Vinea

La 3 iunie 1922, Ion Vinea scotea la București primul număr al revistei **Contimporanul**, considerată azi drept cea mai autentică revistă românească propriu-zis avangardistă. În spațiul temporal al unui deceniu cît a apărut, această publicație insolită a operat cea dintîi modernizare sincronică pe plan continental a literaturii românești, imediat postbelice ; vorbim de primul război mondial.

Contimporanul deși în primul an de apariție era definit ca „revistă democratică și umanitară“ se înscria într-o zonă estetică dincolo de simbolism. E interesant de notat că Ion Vinea face de la început precizarea că revista pe care o conduce nu continuă, ca ideologie și orientare estetică, **Contemporanul** gherist, ce apăruse la Iași între 1881 și 1891.

Al doilea an de apariție a revistei marchează și o accentuare a caracterului avangardist pe plan estetic. Se răresc articolele politice și se scriu mai multe articole literare. Ion Vinea definește (în nr. 28 din 27 ianuarie 1923) modernismul lui Adrian Maniu, iar Tudor Arghezi semnează **tablete** vitriolante la adresa moravurilor contemporane. Despre arta lui Arghezi scrie B. Fundoianu : „Toată poezia de la Cosbuc încoace s-a găsit brusc pusă sub interdicție și mutată la sanatoriu“... (nr. 29, 6 febr. 1923).

Se publică reproduceri după Brâncuși, Prampolini și Arhipenco, colaborează pictorii Maxy și Lucia Dem. Bălăcescu, iar Hans Richter scrie în nr. 37—38 (1923) despre pictura neocubistă (=constructivism). Se traduce (în nr. 39—40) o **trisinteză dramatică** de F. T. Marinetti, Leonce Rosenberg, directorul revistei **l'Effort moderne**, din Paris, încearcă o conciliere paradoxală între modernism și tradiție **(Cubism și empirism)** : „Fiecărei mari epoci a umanității îi corespunde un aspect nou al tradiției. A crea înseamnă să produci cu ajutorul legilor vechi o unitate nouă“.

Un moment important în evoluția avangardistă a **Contimporanului** e traducerea și publicarea unui articol de F. T. Marinetti **(Sensibilitatea futuristă)** în care se cere distrugerea sintaxei și punerea cuvintelor în libertate ; în acest articol sînt reproduse fraze întregi din **Manifestul tehnic al mișcării futuriste**, din 11 mai 1912, în care inițiatorul mișcării declară deschis că a creat „lirismul esențial și sintetic, imaginația fără sîr și a pus cuvintele în libertate“. În nr. 96—98 din 1 ianuarie 1931, Alexandru Marcu traduce reportajul lui Marinetti **Incendiul sondei de la Mareni.**

Ca un comentariu indirect, Ion Vinea declară, la rîndul lui : „Așteptăm pe inspiratul de mîine, care să iasă din izolarea balcanică de pînă acum și să producă în cadrul unic al culturii universale“. **(Premergătorii).**

Un întreg număr (76, mai-iunie, 1927) este închinat modernismului lui Tudor Arghezi. Maestrul, la debutul editorial (de curînd apăruse volumul **Cuvinte potrivite**) este privit ca un deschizător de drumuri, ca cel mai mare avangardist român. În întîmpinarea volumului, se întreprinde aici **o anchetă** la care răspund scriitori mai mari sau mai puțin moderniști ; astfel Claudia Millian consideră lirica angheziană drept o **poezie pură.** Numai cu 2 ani mai înainte abatele Bremond inventase termenul, prin celebrul său discurs de la Academia franceză. Arghezi e un premergător, scrie Octavian Goga. „Și este unul care legitimează prin scrisul său fanatismul meu...“.

„Arghezi restaurează miracolul“, scrie Tudor Vianu. Pentru pictorul Marcel Iancu, „poetul este cel mai nemărturisit modernist“. Perpessicius afirmă că este „cel mai mare poet de la Eminescu“. Comparația cu Eminescu o mai făcuseră N. D. Cocea (oral) în 1912 și Felix Aderca (în scris) în 1926.

În același număr Paul Morand, ambasador al Franței la București, elogiază pe Brâncuși : „Cu Brâncuși suntem la limita extremă a purității“. De altfel, dezbaterile despre plastica avangardistă au loc aproape în fiecare număr : Milița Pătrașcu scrie despre Sonia Delaunnay (nr. 27, 1 martie 1928), Marcel Iancu despre Le Corbusier (nr. 80, 26 martie 1929) sau despre Brâncuși : „Opera lui Brâncuși uimește pe cel ce vine în fața ei curat și credincios ca la o întîlnire cu minunile lumii“ (nr. 83, 23 oct. 1929). Brâncuși este o temă permanentă a revistei. Un număr întreg (52, ianuarie 1925) fusese consacrat lui Brâncuși. Se publicaseră articole de Marcel Iancu și Milița Pătrașcu, se reproduseseră articole din presa străină, se publicase o fotografie a atelierului din Paris.

Într-un număr (99 din septembrie 1931) se publică un articol al lui Le Corbusier despre „Formele noi ale artei plastice“.

Despre arta abstractă semnează un articol Hans Arp (nr. 101, dec. 1931). Deși revista publică textul lui Arp ca un manifest, textul nu este o premieră în publicistica românească. Lucian Blaga publicase cu patru ani mai înainte, în revista **Lamura**, un studiu despre arta abstractă, pornind de la o carte a lui Worringer.

Agitația avangardistă, concepută la modul polemic este susținută mai ales prin articolele lui Ion Vinea.

Articolele sale despre Urmuz sunt pledoarii pentru avangardism : „Urmuz e un năzdrăvan care se ia la ceartă cu natura și creează alături de ea și în pofida legilor ei. Opera lui Urmuz e răspunsul ironic al omului la ironia universală“. (nr. 45, 1924). Deși a recenzat în **Contimporanul** pe clasici (Caragiale), deși a scris cu înțelegere despre stampele lui Ion Pillat din volumul **Pe Argeș în sus**, Vinea publică în aceeași revistă (nr. 46, 1924) un violent **Manifest pentru tinerime** în care se îmbracă în uniforma dadaiștilor : „Jos arta că s-a prostituat ! Poezia nu e decît un teasc de stors glanda lacrimară a fetelor de orice vîrstă. Teatrul e o rețetă pentru melancolia negustorilor de conserve. Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare. Sculptura, știința pipăirilor dorsale. Vrem minunea cuvîntului nou și plin în sine ; expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor morse... Să ne ucidem morții“.

Prin articole teoretice, dar, spre deosebire de celelalte publicații avangardiste, prin texte literare de excepție (Ion Barbu, Tudor Arghezi, Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca și desigur, Vinea) **Contimporanul** poate fi considerat cea mai complexă și sérioasă revistă literară a avangardismului românesc.

Se poate spune că fermentul catalizator pe plan estetic al revistei a fost Ion Vinea, cunoscător al modernismului occidental, dar avînd la bază și o solidă cultură clasică. Deși ca teoretician trebuie să i se recunoască agitația aproape dinamitardă pentru o nouă artă, opera sa propriu-zisă (poezia și proza) îl definește în istoria literelor române moderne drept un **avangardist moderat.** După 1925, deci după ce André Breton publică al doilea manifest suprarealist, Vinea ajunge la o concluzie aproape sceptică asupra ideologiilor iconoclaste, în esență dadaiste, ideologii esuate, din păcate numai într-o revoluție a lexicului. Ideile lui Vinea coincid pînă la un punct cu ideile estetice ale lui André Breton, în polemică acerbă cu Tristan Tzara în cadrul „Congresului spiritului modern de la Paris“, din februarie 1922. Vinea propunea o continuare a avangardismului naiv printr-un avangardism al sensibilității poetice. Vinea nu neagă rolul acțiunilor violente, de ruptură, în anumite stadii ale revoluției estetice, dar nu le admite decît rolul socant, cerîndu-le să devină **fenomene de creație**, după bombardamentele frumoase, declanșate ca manifeste poetice.

Mijloc de comunicare cu modernismul internațional, agitația estetică de acum 70 de ani din **Contimporanul** a făcut din Vinea un personaj al epocii sau, după expresia lui Eugen Ionescu, din **Journal en miettes**, un Prinț al poeților.

Emil Manu

stop cadru

Inima, cicatrice bătrînă

În volumul de poeme al scriitorului Nicolae Neagu, intitulat **Exerciții de-a muri** (Editura Eminescu, 1991), definitoriu pentru stilul cărții ni se pare a fi postmodernismul caracterizat de insolitarea asociațiilor cu efectul unei perspective ludice. Se desenează continuu și dinamic o lume absurd-comică într-un cîmp imaginar fertil.

Desigur, poetul își cunoaște atît vocația cît și meșteșugul, și, ca atare, el **înscenează** hazardul supraveghind, de fapt, exprimarea unei idei lirice : mecanismul de insolitare a asociației este orientat de autor către reflectarea consecventă a unei trăiri. Intenția captării intelectuale și afective a cititorului, despre care Nicolae Neagu știe, după Baudelaire, că este un „ipocrit lector“, „semenul și fratele“ său, trădează ispititoarea cordialitate auctorială.

Poemele încep, în general, cu o promisiune care tentează lectorul să intre în labirintul unui mozaic comico-absurd, în care prin insolitarea asociației se forțează deschiderea textului spre o multitudine de lecturi : „E neantul între mine / și-ntre ei. / Am vrut să spun / că grăunța de-ntuneric / prinde rădăcini și lese, / de pe marginea de oameni / ametită ca un tun / o prăpastie ne pune / gînduri noi pe vechi adrese.“ **(Eu te mîngîi / tu mă mîngîi !).** Formula mozaicală se înscrie pe meridianul unei lumi răsturnate în perspectivă ludică: „Înc-o dată noaptea culcă guguștiucii, / vechi alcoolici palizi clatină statui, / recunosc că foarfeci tund, pe loc uitucii / și-i livrează-n tufe amorțiți și șui / dar, desigur, orice groapă e permisă, / între șase ziduri mori de mucegai / mai contempli molii puse-n recipisă / pe huluba iernii separînd doi cai“ **(Între șase ziduri).** Agresive cu bun efect, imaginile concrete sugerează în panorama surprinsă lumea ca teatru în varianta colorată a bîlciului privit cu amuzament detașat, deși ascunde, în ultimă instanță, gravitatea unui sentimental disimulat, fiindcă Nicolae Neagu se autodefinește asumîndu-și emblema, prin excelență afectivă, a inimii : „sînt un cord făcînd penumbră“ — mărturisește poetul. În viziunea unui melancolic cu program hedonist, tema lumii mirabile se raportează la același motiv al afectivității în formula particulară care presupune exercițiul sensibilității acute : „Plouă egal (ca să vezi !) pe capacul / containerului cu vise menajere / încîlcit precum lumea, / materia se înclină ceremonios / ideii de floare de cinepă / și cum stau, cumpătat, / inima, cicatrice bătrînă, / bate cu adorare“ **(Inima, cicatrice bătrînă).** Resorturile scepticismului și gravității subliniază tiparele existenței ca forme de frustrare printr-un implacabil ritual. Convenția biografiei limitate de condiția umană impresionează îndeosebi în cazul motivului erotic : „Vorbele (tăceri cu sunet !) / spun de-o dragoste cu puști / măcinînd de-a latul urbei pozele esențiale / eu te mîngîi (tu mă mîngîi !) / și nădejde trag că-n cuști / pe tavanele cu îngeri / mor, scîrbite, lungi rafale.“

De altfel, ca expresie dinamică a vieții, erotica pare să dețină primul loc în ordinea tematică a volumului. În numeroase texte se schițează scenariul unei secvențe erotice prin excelență grațioasă. Îndeosebi în perimetrul acestui motiv poetul stăpînește meșteșugul contrafacerii universului printr-o insolitare îmblînzită de coordonata ludicului armonios : „Într-adevăr, / mi-am dat seama, / tu mă priveai cu ochi de mirare / într-un **raccourci** sfîșietor, / o duzină de îngeri (de turtă dulce !) / mă priveau la rîndul lor, cu blîndețe / prin pupile de cerneală, / de tuș, / de semințe de mărgăritar, // aș fi zis că beneficiez / de o îngăduință supremă (ca plînsul !)“ **(Aș fi zis).** O delicată nuanță de stranietate înnobilează, uneori, gestul erotic. Autorul estompează liniile în beneficiul unei fericite ambiguități : două personaje difuze sînt aruncate în lumina schimbătoare a erosului pentru a susține dialogul unei tensiuni lirice **(Și mă uit, mă uit la tine, Sînt demult nesigur, Ah ! ce vremi tinjim, Atît voi face** etc.).

Nicolae Neagu își desfășoară posibilitățile cu eleganță discreție. Astfel, o idilă modernă, în care ușoara stranietate ia o nuanță hieratică, ne dezvăluie potențialul liric deținut de autor într-o remarcabilă organizare a textului: „Ne regăsim, / din nou, unul alături de celălalt / pe pragul ușii abia deschise. // Reflexe de văpaie somnoroasă / joacă în clanța albă, ca iarna, / noi intrăm unul după altul / în încăperea cu miros de ambră, // «bună seara» rostesc, / între frontierele de candel / și pe imperiul fără contur, ca o întristare imensă, / tu vii de departe-foarte, / nepămînteană și te așezi...“

Înscenarea insolitării, ludicul armonios, hedonismul programat într-o viziune care apreciază grația, deținută, de altfel, structural de autor, surprinderea dinamismului existenței ca manifestare de performanță a vieții ne revelă **Exercițiile de-a muri** ale poetului Nicolae Neagu ca atractive „exerciții de-a trăi“ ale cititorului într-o carte de poezie întru totul recomandabilă pentru lectură.

Mariana Ionescu

13 ÎNTREBĂRI PENTRU...

DORIN TUDORAN

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

1. Domnule Dorin Tudoran, deşi cortina de fier a căzut, prin România sînteţi văzut destul de rar. Ce vă împiedică să veniţi mai des ?

Dorin Tudoran : Cred că răspunsul este foarte simplu. Faptul că eu am o viaţă normală şi regulată, ca tot omul, într-o altă parte a lumii, nu-mi permite să călătoresc atît de mult cît aş vrea. Nu e vorba de transport, de preţul acestuia ci, ca mai tot românul, muncesc. În ceea ce priveşte partea a doua a întrebării dumneavoastră, motivul pentru care nu vin prea des în România nu este pentru că lucrurile nu merg prea bine aici, fiindcă, de cîte ori am venit cu familia mea, nu am venit ca turist sau în vizită, ci am venit ca să văd dacă mai pot ajuta cu ceva confraţii.

2. Trăind mai mult în afara ţării puteţi avea o privire mai obiectivă asupra schimbărilor de la noi. Se poate vorbi de schimbări reale sau numai de o mişcare de interese la anumite niveluri, ba chiar, am putea spune, în contextul socio-politic european ?

D. T. : Foarte mulţi prieteni de-ai mei au fost nedumeriţi, unii dintre ei chiar întristaţi, cînd scriind un editorial, în una din reviste, pe care o scot în America, imediat după decembrie '89, semnalam că, cel puţin pentru unii dintre noi care trăiam în afara României, era destul de limpede că în România nu avusese loc neapărat o Revoluţie, că, foarte curînd, interesele celor care au ieşit pe stradă în mod spontan, deci legitimitatea lor va intra în conflict cu interesele acelor grupuri de putere care, din spatele nemulţumirii oamenilor, au încercat să preia puterea şi, de fapt, au şi luat-o. Nu se poate nega că în România nu s-au produs modificări. Problema este în ce sens s-au îndreptat aceste modificări. Din păcate, eu nu pot spune decît că, în România, nu s-au produs evoluţii ci involuţii. Societatea nu arată, neapărat, mai bine decît înainte şi cred că nu în mod surprinzător. Iată un lucru la care noi nu ne-am gîndit, nici cei din afară nici cei care trăiesc în ţară. Noi sîntem, vrem nu vrem, produsele unui sistem de care am vrut să scăpăm. Fie că unii au fost împotriva acestui sistem, fie că unii au pactizat cu el, pînă la urmă sistemul ne-a manevrat pe toţi. Gîndiţi-vă că noi sîntem născuţi după război, nu putem fi altceva decît ceea ce ce a produs acest sistem. Este foarte greu ca omul să se lepede de ce este rău în el şi să devină mai bun. Deci, tot acest marasm social era, într-un fel, previzibil. Sigur că sînt fenomene, întîmplări care te pun absolut pe gînduri, şi că aici, jocul de interese ale celor care vor să rămînă la putere îşi pune o amprentă teribilă.

3. America, locul unde trăiţi acum, nu s-a prea entuziasmat de euforia noastră balcanică, rămînînd multă vreme într-o expectativă suspectă. Avea motive serioase să aştepte limpezirea apelor sau cunoştea mai bine decît alţii fenomenele est-europene, în mare parte, o păcăleală de zile mari ?

D. T. : Cînd America se amestecă din primul moment într-un loc sau altul din lume, este condamnată chiar şi de prietenii ei şi numită „jandarmul mondial". Cînd este mai precaută şi refuză să se implice din primul moment în desfăşurarea unor evenimente, lumea spune de ce nu se amestecă. Din datele pe care le am vă pot spune că, din păcate, pentru România, la sfîrşitul lui decembrie '89, chiar începutul lui ianuarie '90, în America a existat un entuziasm extraordinar pentru România, un interes formidabil. Dacă mîine, dl. Iliescu şi amicii săi, foşti, ca dl. Petre Roman şi ceilalţi, vor putea fi judecaţi sub o formă sau alta, un punct din acest rechizitoriu posibil ar fi faptul că au ratat şansa de a introduce România în sufletul Occidentului, în mod real, şi mai ales să facă România foarte credibilă, de exemplu, într-o cancelarie politică cum este Washington. Aş spune că Statele Unite au fost extrem de precaute să vadă ce se întîmplă aici. Nu s-au ţinut deoparte, dar n-au vrut să fie criticaţi. Vă dau o părere absolut personală. Cred că Statele Unite nu vor putea rămîne în continuare absolut distante faţă de ce se întîmplă în România şi într-un fel sau altul, va trebui să opteze pentru un partener de discuţii aici. Firesc, dincolo de ce vă spun eu, ca particular, pot exista interese de toate felurile pe care eu nu le pot controla şi nu e bine să le comentez atîta timp cît nu le ştiu.

4. Presa de peste ocean pare, de multe ori, mult mai informată decît cea de la Bucureşti. Ce credeţi că a dezvăluit ea în plus faţă de gazetarii noştri ? A pregătit cumva opinia publică într-un anumit fel, pentru a orienta problemele reale ale estului capitalizat, sălbatic ?

D. T. : Există o deosebire fundamentală între presa cu care am fost obişnuiţi şi presa anglo-saxonă în primul rînd. Chiar astăzi, dezastrul presei româneşti este că nu respectă una din condiţiile ei fundamentale : să informeze. În presa românească găseşti foarte multe comentarii. Fiecare om care scrie îşi dă cu părerea. Aproape fiecare articol are pretenţia de a fi editorialul revistei sau al ziarului. Citesc un ziar românesc şi am impresia că din 20 de articole 15 vor să fie, de fapt, editorialul. Ce a făcut presa occidentală şi cea americană n-aş putea să spun că a fost strălucit. Dar, păstrîndu-şi firea şi informînd, a ajutat mai mult cititorul să înţeleagă ceea ce se întîmplă şi mai puţin să-l influenţeze în vreun fel. N-aş putea spune că presa americană este „la înălţime" în ceea ce priveşte problema est-europeană, deşi există cîteva organisme de presă foarte bine informate. Chiar în acest timp se află la Bucureşti unul dintre cei mai buni gazetari, care scrie şi o carte despre România. A publicat de altfel o serie de articole în care realitatea românească era foarte bine descrisă. Deci, ce cred că are bun presa americană în acest moment este faptul de a-şi fi creat o reţea de corespondenţi, care ştiu să relateze în mod obiectiv, despre ceea ce se întîmplă aici. Firesc că, uneori, nu înţeleg toate detaliile, firesc că, uneori, mai greşesc nume de oameni sau localităţi, dar aş spune că aceşti oameni încearcă să descifreze care este într-adevăr destinul particular din România, în contextul zonei respective.

5. Dumneavoastră, artiştii, oamenii de cultură care trăiţi în America, prin ce-aţi contribuit la relevarea unei imagini exacte a României în lume ? Ce şanse aveţi pentru a fi convingători ?

D. T. : Pentru cei care au vocaţia să pledeze într-un adevăr, pentru cei care au vocaţia să stabilească un contact real, fie cu autorităţi occidentale, fie cu mediul oamenilor de presă au existat ani foarte duri, în sensul că regimul lui Ceauşescu a fost extrem de inteligent în a-şi crea echipe întregi care să dezinformeze. Raportul dintre realitatea din Româna şi modul cum părea ea prezentată în străinătate era aşa de mare încît citind ce se scria despre România în afară aveai senzaţia că ceea ce se scria nu se gîndea în aceeaşi ţară pe care o cunoşteai tu. E foarte greu, cînd foarte multe puncte de informaţie din Washington au fost păcălite de propaganda lui N. Ceauşescu atît de profund, să vii şi să le explici pentru a înţelege adevărul. De pildă, eu am venit pentru a face o revistă precum „Agora", care să facă un pod peste prăpastia dintre cei de aici şi cei din ţară. La început a fost foarte multă neîncredere din partea colegilor mei americani spunînd că nu se poate face nimic. Există foarte mulţi oameni care consideră că şi acolo sînt foarte multi gazetari şi care pot ajuta la creionarea imaginii României, deşi nu au nimic comun cu aceasta. Trebuie să recunosc că sînt foarte puţini oamenii, nu numai în America dar şi în Occident în general, care trăiesc în diaspora şi care au uneltele necesare, profesional-morale, au accesul la punctele de decizie, unde să poată să vorbească în cunoştinţă de cauză despre România. Aşa cum în România toţi oamenii se pricep la fotbal, se pare că toţi românii din diaspora se pricep la ce se întîmplă în România, chiar dacă unii dintre ei, pînă în decembrie 1989, cînd îi căutam să semneze un protest, să se solidarizeze cu o atitudine, spuneau „eu am plecat de mult din România, nu mă mai interesează". Este un fenomen foarte întristător. După decembrie 1989 mii de oameni care nu mai voiau să audă de ţara lor, au devenit specialişti la ceea ce se întîmplă în România. Este evident că ei continuă să facă erori, fiindcă atîta timp cît nu te-ai interesat şi n-ai păstrat un contact, este foarte greu ca după atîta timp de absenţă să poţi înţelege ce se întîmplă acolo. Deci există, ca peste tot, oameni care acţionează în cunoştinţă de cauză şi oameni care acţionează cu mult din bunăvoinţă dar foarte puţin profesional. Şi a treia categorie sînt oamenii care, în continuare, lucrează pentru dezinformarea foarte bine plătită de puterea din România.

6. Rolul pe care l-aţi jucat, de dident autentic, şi în acelaşi timp creator care n-a rămas indiferent tr-un regim totalitar v-a conferit o amită credibilitate. Cum mai sînt creaţi opozanţii regimului totalitar ?

D. T. : Aş putea spune că înregistr o dramă, dacă nu chiar o tragedie toată Europa răsăriteană, mă refer ţările foste satelite ale Imperiului vietic. Se poate constata destul de u că oameni din nucleele totalitare, astăzi, încet, încet dar sigur, marginzaţi de noua clasă politică apărută, re-şi închipuie că este mult mai pmatică şi poate veni cu soluţii mult realiste. Lucrurile trebuie judecate la caz la caz. În România, a apărut ceastă nouă clasă politică, oameni pre care noi nu ştiam nimic. Pe de parte, trebuie să recunoaştem că fote mulţi foşti opozanţi, după elibera acestei ţări, sub o formă sau alta, s-au dovedit foarte buni administra şi nici foarte buni oameni politici. S a reaminti ce anume spunea Mihail doveanu la deschiderea şcolii de litetură, „din această şcoală vor ieşi s itori toţi cei care au intrat". Şi aici crurile stau la fel, adică au fost oam care au făcut opoziţie în toate ac ţări care pot acuma să se dovedea foarte buni administratori cum foarte mulţi alţii care nu-şi găsesc lo real, nu au vocaţie pentru politică. acest lucru profită noile puteri care au nici un fel de interes să adn că înaintea lor au existat oameni, tre umane care chiar au făcut ceva submineze puterea totalitară.

7. Deocamdată, România nu poieşi nici în Europa şi nici în lume altă valoare în afară de cea cultur Ce credeţi că interesează occidenta familiarizat foarte puţin cu arta şi tura noastră ?

D. T. : Eu însumi am crezut ani zile, din păcate pentru România pentru creatorul de artă român, că tuaţia ar fi fost aşa. Nu mai cred. îndoiesc destul de mult că singurele lori cu care România ar putea pătr de ar fi cele culturale. Haideţi să uităm la culturile europene. Ele culturi mari, culturi care-şi sînt lor sele suficiente. Foarte greu se pătr de şi acum cu actul cultural în as de culturi occidentale. Ce s-a întîmp a fost, de pildă, că înainte de '89, pătrundea şi reuşea să aibă un oarec succes, poate chiar şi mare, din ţă Europei de est, era direct reperat reprezentînd tot politicul. De exem cineva îmi spunea la New York, cu în urmă, dragă Dorin, dacă tu ai fi nit din altă ţară, din Rusia sau din lonia, editorii ar fi sărit pe tine s publice cărţile. Cine să dea doi bani un autor care iarăşi, vorba lui Sadov nu, vine dintr-o ţară „care este lo unde nu se întîmplă nimic". Cred astăzi produsul cultural românesc avea mai multe şanse să se impună piaţa occidentală în măsura în care politic şi economic şi social Româ poate să fie luată în seamă din ce în mai mult. Singur produsul cultural are nici o şansă. Este nevoie de un miracol să vezi doar un produs cu ral, făcîndu-şi cale de unul singur.

Unii din scriitorii noştri refugiaţi răinătate s-au întors în ţară. Cei mulţi au rămas acolo unde i-a gă-evoluţia. Vorbind de cei din urmă, e credeţi că ezită să revină ?

T.: Nu există un răspuns pentru întrebările. M-a uimit o declara- lui Mihai Ursachi, în care spunea: astăzi, exilul şi-a pierdut orice ficare morală". Fiecare dintre noi, enii care ne-am pierdut ţara, nu că am vrut-o, ci fiindcă am fost ţaţi, avem motivele pentru care pu- sau nu să revenim. Avem vieţile tre care nu seamănă între ele. Nu uie generalizat. Ca idee generală, mîine, România ar arăta aşa cum m dorit noi şi cum am sperat, sigur ai mult din jumătate s-ar întoarce . Dar nici asta nu trebuie genera- deoarece un artist poate să simtă ia să se întoarcă definitiv sau nu. , dacă el totuşi are libertatea de prezent pe piaţa culturală din Ro- ia, poate face mai mult bine din . Aş spune că pe mine m-a prins decembrie 1989, într-un fel la oc de drum. Eu am decis şi asu- destinelor altor persoane. Soţia şi ul. A decide acuma, din nou că e ne întoarcem la Bucureşti, eu că nu aş fi un om drept, detur- iarăşi destinul copilului meu. De a mă feresc şi să aplaud pe cei care întors imediat. Nu putem genera- în cazul artiştilor. Cei puţini care întors, nu s-au întors din aceleaşi ve. Au existat motive particulare u cred că pe majoritatea dintre ei mpins motivul patriotic.

Ce ar trebui făcut ca scriitorii ro- i, hotărîţi să rămînă în Occident, ontribuie de la distanţă la promo- a literaturii române în afara gra- or ţării ?

T.: Foarte mulţi scriitori care sc în România îşi închipuie că noi, orii care trăim în Occident, avem gaţia de a deveni un fel de agenţi ari ai lor, să umblăm din editură ditură să le găsim un loc de a pu- . Mulţi dintre ei nu şi-au făcut so- ala că noi, cei care trăim în Occi- , avem foarte mari probleme de a o editură care să ne publice. Cei stau acasă au mai multe şanse ru că mai toate editurile occiden- sînt mult mai interesate să publi- n autor care a avut şansa să pu- în ţara lui mai mult decît în afară. , mă întorc la viaţa de zi cu zi. Un t român care trăieşte în Occident oate trăi numai din actul artistic, iată, a început să fie şi cazul ar- lui care trăieşte în România. El, ca ducă o viaţă decentă familiei lui, uie să aibă o slujbă. Dacă te scoli nci dimineaţa şi pleci la servici şi ai întorci la sase seara, este foarte să găseşti timp, să fii atît de ge- s şi să spui, uite în timpul week- ului, deci două zile, să mă ocup de l Ionescu de la Bucureşti, să-i o carte. Eforturile ar trebui să onjugate. Fundaţia „România", ste finanţată cu banii securităţii, utea foarte bine să fie desfiinţată anii respectivi puşi la dispoziţia rii române.

Şi totuşi, pe cine am putea conta re credeţi că sînt căile pentru a fi ulaţi să lucreze şi pentru noi ?

T.: Eu cred că oamenii care au rcat să ajute cultura română înain- fără să fie stimulaţi în nici un fel material, nici măcar moral. Cei mai i dintre ei n-au obosit şi vor în- a pe toate căile să facă bine. Nu dacă cei mai tineri, cei plecaţi mai urînd, vor avea generozitatea ace- mai vechi. Aici o să vă dau un nplu. Monica Lovinescu şi Virgil nca în afară că lucrau pentru un de radio, care ne-a făcut atîta bine care au investit atîţia ani şi ore c construind partea culturală a a- post de radio, au avut timpul să e un artist sau altul, să i se găseas- n loc sau altul pe piaţa culturală. păcate, oamenii nu se mai dove- la fel de generoşi în a investi timp ru a-şi ajuta un coleg din Româ- Un artist tînăr îşi face socoteala dacă tot a plecat, singura lui obli- e este să-şi facă lui bine. Este o dine pe care eu am disprețuit-o ca pun aşa. Ca întotdeauna, timpul ne dovedi dacă ei sau alţii au avut tate. Important este că sîntem în t impas continuu, în care cultura ână nu are încă foarte multe şanse rindă în afară.

Vă imaginaţi o punte trainică, sau r mai multe, între marii scriitori âni de pretutindeni. Din ce ar tre- s-o construim ?

D. T.: Cred că această punte este absolut necesară. Dacă noi cei din afară şi dumneavoastră nu vom realiza că nu putem unii fără ceilalţi în sensul de a oferi lumii o imagine decentă a vieţii noastre spirituale şi culturale, şi unii şi ceilalţi vom avea de pierdut. M-am implicat cu destulă lehamite în acea polemică pe care a stîrnit-o colegul nostru Nicolae Breban, dar am simţit nevoia s-o fac pentru că după momentul '89, adevăruri foarte limpezi încep să fie distorsionate de unii dintre noi. Apoi nu înţeleg această mirare a omului din România care, văzînd că românul din străinătate se poartă şi el destul de incomod, se miră. Nu ştiu de ce românii care au rămas acasă îşi închipuie despre cei care au plecat că sînt cei mai buni. Aparţinem aceluiaşi popor. Aşa cum sînt oameni cumsecade în ţară, în afară se păstrează acest raport între oameni şi lichele. Din exil aceste aberaţii par mai mari, mai importante. Deci, apelul meu prin pagina acestui interviu, pentru care vă mulţumesc, ar fi acesta : că românul din afară nu este un sfînt, este la fel ca românul de acasă. Reacţionează la fel.

12. Scriitorii români de azi par a fi într-o derută aproape paralizantă. Cum credeţi că vom ieşi din impas ?

D. T.: Dacă ne referim la deruta socială, scriitorul român nu mai ştie cine este, cui aparţine, dacă intelectualitatea din care face parte mai are sau nu un destin. Lucrurile se reaşază, atît de rapid, societatea este atît de fluidă încît în mod natural scriitorul român este ca pe o plută undeva într-un ocean, asupra căruia el nu are nici o putere. Sigur că asta dă un sentiment de dezastru, de apocaliptic. El nu mai ştie cui să i se adreseze. Din toate discuţiile mele de acasă aceasta a fost imaginea predominantă care a rezultat. Fiecare dintre colegii mei de acasă caută să ghicească cum să scrie şi cui să i se adreseze. Omul de cultură stătea la coadă pentru carte, era încîntat să se implice chiar şi de la distanţă, dar acuma este vorba de deruta strict profesională. El totdeauna a dorit să se adreseze culturii din ţara pe care a părăsit-o. Să judecăm la rece, să înţelegem că este un reflex absolut natural al lucrurilor care se petrec pe plan politic, economic, social şi, cu răbdare, nu se poate să nu găsim calea pe care să reintrăm pe orbita noastră naturală. Altfel, riscăm să facem literatură care dispare cu momentul, sau, dacă aşteptăm la infinit, să nu mai scriem niciodată nimic. Răbdarea şi încrederea că noi avem un destin sînt singurele lucruri care ne pot echilibra şi ne pot face puternici.

13. Vă rugăm să ne spuneţi ceva optimist cu privire la soarta literaturii române sau la soarta revistelor pe care le editaţi.

D.T.: Nu sînt cunoscut pentru optimism, ba chiar am fost considerat, ani la rînd, chiar şi de prietenii mei, un fel de Cassandră. Mie însumi nu-mi face plăcere să anunţ lucruri neplăcute care după aceea se întîmplă. În viaţa mea aş fi dorit ca eu să fiu acela care se înşală. Dacă n-aş mai nutri nici un dram de optimism pentru cum va trebui să arate mîine soarta culturii române, probabil că aş fi evitat chiar şi acest interviu. Sînt foarte pesimist pe scurtă durată care poate să fie şi de lungă durată şi sînt foarte optimist pe lungă durată. Cred în destinul acestei ţări şi în destinul acestei culturi, însă sînt conştient că eforturile pe care le vom face şi unii şi ceilalţi vor fi plătite atît de dur, încît unora dintre noi li se va părea în continuare că am pierdut. Războiul culturii române nu poate fi decît cîştigat. În ceea ce priveşte cele două reviste pe care le conduc, „Agora" şi „Meridian", ce pot să vă spun în acest moment este că „Agora" va continua să apară aşa cum este ritmul ei — trimestrial — „Meridianul" aşa cum probabil aţi auzit, are probleme financiare. Eu sper să rămînă în viaţă, iar dacă eforturile mele de a-l ţine în viaţă nu reuşesc, mi-am propus chiar să pun la cale un plan mai ambiţios, ba chiar să se soldeze cu un mic centru de presă. Asta însemnînd radio, televiziune şi reviste. Este singura cale pe care am găsit că o pot apuca spre a fi util culturii române. Alţii au găsit căi diferite şi mai profitabile pentru ei. Nu-mi place să mă amestec în treburi pe care nu le pot stăpîni şi mi-am spus că singurul travaliu pe care-l pot face este să mă ocup de acele lucruri la care cît de cît s-a dovedit că mă pricep.

Interviu realizat de Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Sorin Titel şi a sa Ţară îndepărtată.

Teodor Balş privind mereu spre Nord

Caius Dragomir prins între Al. Spânu şi Aurel Rău

Caravana cinematografică. Zîmbesc pentru dumneavoastră Ioan Groşan şi Ioan T. Morar

paul tumanian

VIITORUL LA COLŢ DE STRADĂ

Cum ar putea ea să-şi vadă un posibil viitor oglindit în ochii căprui ai colegei de bancă, oricît de năstruşnică şi de zvăpăiată ar fi aceasta, cînd în ultima clasă de liceu atîtea alte colege — e de-ajuns să le arunci o privire — sînt tot atîtea posibile variante de posibil viitor ? Şi totuşi, ceva ce aparţine alteia are darul să stîrnească o uşoară (şi nevinovată) invidie, chiar dacă-i vorba doar de un viitor incert. Dar, dacă stai să te gîndeşti, incertitudinea se rezumă la amănunte, în timp ce **împlinirea** nu poate fi decît o chestiune de timp. Fără îndoială nu prea lung.

În definitiv, la optsprezece ani, o fată aproape că nu poate trăi în prezent. Pur şi simplu, viitorul răsare la orice colţ de stradă trăgîndu-te cu mii de fire. Dacă într-o zi nu prea însorită duhnind irezistibil a februarie, o tînără femeie, deci **una de-a lor**, doar cu cîţiva ani mai matură, trecînd cu pas grăbit pe o destul de îngustă străduţă din centrul Bucureştiului, printre maşini parcate la bordură, cochetă pînă în străfundul fiinţei, cu o canadiană roşie-lăbărtată acoperindu-i doar pînă la jumătate coapsele suple e-un ciorap-pantalon negru întins pe ele, priveşte abstrasă peste capotele automobilelor şi peste capetele trecătorilor, ce se poate citi în ochii ei de un albastru transparent ? Fie că te vede o fracţiune de secundă, fie (mai degrabă) că nu, e clar că nu conştiinţa incontestabilei ei frumuseţi îi dă acel minunat aer de superioritate, ci faptul că peste capotele automobilelor şi peste capetele trecătorilor, ea vede lumina viitorului, la fel de deschis-albastră ca şi ochii ei. Şi la fel de inconsistentă. Ea ştie că admiraţia i se cuvine nu pentru frumuseţe ci pentru curajul cu care se lasă atrasă de viitorul ei incert.

La vîrsta **lor** vrei să fii liber — ca pasărea cerului am putea spune dacă expresia n-ar fi prea tocită. (Dar la ce vîrstă te poţi resemna să nu mai fii ?) Chemarea viitorului posibil partener de viaţă se face auzită venind dintr-o direcţie la fel de incertă ca şi viitorul însuşi, dar în egală măsură stîrneşte revolta faţă de viitoarele (aproape sigure) servituţi. Privirea **lor** lunecă avidă şi alarmată, peste chipuri masculine de pe stradă, oprindu-se o clipă sau două la unele dintre ele şi încercînd în joacă fel de fel de asocieri. Deocamdată este fascinaţia jocului (matrimonial) şi tocmai iluzia că joc va rămîne un număr nedeterminat de ani le dă o libertate interioară demnă de invidiat. Dar d'avolul stă dincolo de vitrină, în întunecimea unui magazin în curs de renovare de pe Calea Dorobanţilor şi, privind printre coli de hîrtie de împachetat întinse pe geamuri de... cum altfel decît mefistofelic ?...

Un tînăr (sau mai puţin tînăr) actor celebru este, indiscutabil, o mare atracţie. Şi se poate conta pe discernămîntul şi pe gustul, ba chiar şi pe perspicacitatea sa atunci cînd primeşte o scurtă scrisoare de la o foarte tînără admiratoare. Este de aşteptat ca el să fie în stare să aprecieze faptul că cele cîteva rînduri nu sînt o înşiruire de laude neruşinate sau de linguşeli. Şi că în general nu lasă să se întrevadă nici o dorinţă concretă, în afară, poate, de o scurtă întrevedere, cu foarte puţine şanse de a fi o întrevedere reuşită. Din care să nu rămînă altceva decît o simplă amintire. Şi nici un regret.

Dar iată, într-o fotografie de grup, printre atîţia tineri rîzînd în soare, prieteni la cataramă, ţinîndu-se de gît — iată un tînăr singuratic, care ignoră veselia generală. **Apele liniştite sînt ape adînci.** Cine poate şti ?... Dar tînărul subţirel din tribună, care n-a sărit în picioare o dată cu ceilalţi cînd s-a marcat gol ? De ce a mai venit pe stadion dacă meciul nu îl interesează ? Poate doar dacă ar putea fi privit mai de aproape — să-i citeşti în ochi, ce ? O bucurie interiorizată ? Sub norii cumulo-nimbus înălţîndu-şi vălătuci ameninţători deasupra stadionului. E posibil.

Orice. Numai să nu te vezi, disperată, plîngînd pe umărul unui bărbat de patruzeci sau de cincizeci de ani. Spilcuit, din oricare film făcut în manieră clasică, alb-negru scoţînd din buzunar o batistă imaculată. Iar ea, gîsculiţa din film, să-şi ridice privirea înlăcrimată de recunoştinţă, în timp ce el, c-un gest patern, dar rămînînd totuşi mascul, să-i tamponeze uşor ochii. De unde ai putea să tragi concluzia că la vîrsta de patruzeci sau de cincizeci de ani bărbaţii sînt oricînd gata să scoată, la momentul potrivit, o chestie cu care să te îmbrobodească.

...Dar nici o pasiune care să-ţi ia minţile. Doamne fereşte să ajungi în pragul sinuciderii ! Viitor incert, într-un spaţiu incert, unde lumini electrice chioare lasă taburete şi mese cufundate cu picioarele într-o pîclă de semiîntuneric. Ceva trebuie că ajunge într-o bună zi să te ţină captivă într-o zonă malefică unde sufletul se zbate dureros între pasiune şi disperare. Chiar şi la o vîrstă matură. Căci iată, într-o sală de teatru o liceană din ultima clasă, chiar dacă — să zicem — îl adoră pe marele actor care susţine de unul singur, de la început pînă la sfîrşit, un spectacol care face seară de seară săli pline, n-ar putea fi totuşi decît uluită (pur şi simplu) observînd-o ceva mai în faţă, aşezată chiar în rîndul întîi, pe spectatoarea de patruzeci de ani care trăieşte intens tot ce se petrece pe scenă, deci tot ce creează marele actor cu economie de gesturi şi cu o voce controlată, dar dozată magistral. **Ea**, liceana noastră, căreia am dori să-i ghicim viitorul în palmă sau în cafea, se îngrozeşte la gîndul că ar putea ajunge vreodată ca spectatoarea din rîndul întîi. Dar nu se poate împiedica să o privească fascinată. Iat-o.., zîmbitoare, cu capul răsturnat pe spate, sorbindu-l din priviri şi dînd uşor din cap după fiece replică, în semn că a înţeles (şi că nici nu era greu să înţeleagă), de parcă actorul i-ar vorbi numai ei. Dar înţelegînd altfel decît toată lumea — zîmbind cînd nimeni nu zîmbeşte şi răminînd serioasă cînd toată lumea rîde. Şi citeodată fiind în ton cu ceilalţi — rîzînd împreună cu sala. O sală, de altfel, care pentru ea nici nu există : coincidenţele de reacţie nu-s decît o pură întîmplare... Poartă părul strîns într-o plasă cu ochiuri mari. Şi o rochie stil arlechin. **Ea**, liceana noastră, o priveşte uluită : un posibil viitor pentru ea ? Chiar atît de imprevizibil să fie viitorul ? Singurătate undeva, peste vîrste ?... O liceană visătoare să ajungă oare vreodată ca tine, spectatoare singuratică ? Poate că vezi piesa pentru a zecea oară ? Ai ajuns s-o ştii pe dinafară, aşa-i ? Buzele tale silabisesc mut cuvintele luînd-o înaintea actorului. Iată, ai silabisit cuvîntul „umezi" şi abia după aceea actorul a rostit : „Îşi şterse ochii umezi"...

Iată deci unde a ajuns puştoaica din filmul făcut în manieră clasică : de la a fi dependentă de batista imaculată a bărbatului la a fi subjugată de magia cuvintelor sale. Iar de aici şi pînă la a te resemna să trăieşti într-o lume dominată de bărbaţi nu-i decît un pas. E clar, salvarea stă în carieră. Dar **ele** ştiu că pentru a face o carieră de mare interpretă de muzică simfonică de pildă, pianistă sau violonistă, trebuie să accepţi de la o vîrstă fragedă o viaţă plină de sacrificii. Cinci sau şase ore de exerciţii pe zi. Şi practic nici una dintre bucuriile simple ale oamenilor obişnuiţi. Adio, copilărie. De aceea cariera de mare interpretă de muzică simfonică le cam înspăimîntă. În principiu, fiindcă de fapt adio copilăriei au spus deja : ora primului pas într-o astfel de carieră pentru **ele**, pentru liceenele din ultima clasă de liceu a trecut de mult. Gîndindu-te însă la bietele fetiţe sacrificate pentru o mare carieră, te consolezi cu gîndul că va veni în viaţa viitoarelor mari interprete o zi cînd lucrurile se vor schimba. Desigur, în bine. Bucăţile muzicale care astăzi sînt noutăţi de ultimă oră, chiar dacă au fost compuse hăt la sfîrşitul secolului optsprezece, vor deveni cîndva arhicunoscute. Peste pasajele care astăzi le solicită întreaga putere de concentrare vor trece, cu măiestria dobîndită peste ani, la fel de uşor cum fetiţele de rînd trec topăind peste careurile şotronului. Cu măiestria dobîndită.... sau cu rutina. Fiindcă, de ce să n-o recunoaştem rutina, atît de înfierată de marii moralişti ai muzicii este şi o eliberare. Aşa că, oarecum eliberate, marile interprete, la o vîrstă cînd se vor putea socoti încă tinere, doar uşor ridate, uşor blazate de atîtea succese, cu o ţigară lungă fumegînd între degete, — evident, lungi — vor putea spera, la o petrecere, fleşcăind ca orice om de rînd, nu numai să-şi atragă dragostea tîrzie a unui bărbat ce a avut la viaţa lui prea puţine legături cu arta dar să şi găsească o adevărată plăcere în acea conversaţie cu el...

Fiindcă dacă performanţele interpretative îţi oferă o bază solidă pentru existenţă la vîrsta cînd foarte multe colege trec prin incertitudini sfîşietoare, nu se ştie dacă arta te va putea apăra pînă la capăt. Dacă totul e cu putinţă, atunci bărbatul ce a avut prea puţine legături cu arta de-a lungul destul de îndelungatei sale existenţe ar putea fi şi un medic psihiatru. Cu toată independenţa visată de liceana de astăzi, mustaţa încă blondă, ochelarii şi mai ales halatul alb al medicului psihiatru, aşezat la biroul său avînd drept fundal fereastra cu peisaj însorit de brazi şi de tei stau mărturie că pentru viitoarea femeie matură nu-i o experienţă chiar catastrofală o şedere de cîteva săptămîni într-o clinică de boli nervoase, unde să ţi se explice, cu maximă bunăvoinţă, că tot ce te-a adus acolo a fost oboseala. Evident, a existenţei cotidiene. Iar pentru liceana care nu îşi închipuie în nici un fel existenţa dincolo de examenul de bacalaureat, imaginea, oricît de reconfortantă, a parcului însorit din jurul spitalului, poate fi prea puţin pentru a alunga spaima prezentului. Camera de acasă a fetiţei de ieri, unde nimic nu părea a fi mai la locul său şi mai veşnic decît animalele de plus alături de caietele şcolare, poate să devină peste noapte o incintă sufocantă pentru o femeie sortită a rămîne pe veci sclava ciclului ei de patru săptămîni şi — conform unei poetici false — a lunii. Nu-i de mirare, deci, ca **ea**, liceana din ultima clasă, singură cu spaima ei de fiinţă sortită sclaviei de femeie să-şi deteste camera în care şi-a închelat o existenţă, aceea a copilăriei, şi să-şi dorească s-o vadă aidoma viitorului. Adică sumbră. Rămîne de competenţa medicului psihiatru să găsească semnificaţia celor întreprinse de fragila şi decepţionata domnişoară : colţurile tavanului vopsite în negru, stelele de staniol auriu lipite peste tot, figurile groteşti de pe pereţi... Poate că, zugrăvite astfel acolo, în incinta **ei** sufocantă, erau destinate să deturneze forţa malefică a destinului. Iar medicul psihiatru, un bărbat binevoitor, cu o mustaţă încă oarecum blondă, ochelari cu lentile groase şi halat alb, proaspăt spălat, apretat şi călcat de o mînă grijulie, destul de tînăr încă, urmează a fi singurul care să nu ia totul în tragic : departe de a-i marca existenţa iremediabil, **episodul** cu pricina este sortit uitării, contrar a ceea ce crede mama, obişnuită să ia totul în tragic.

Chipurile de femei trecute de şaizeci de ani, care azi apar uneori la TV purtînd marca unei distincţii desăvîrşite în timp ce răspund la întrebări despre trecutul lor de victime ale comunismului, ar putea, desigur, să ascundă căderi abisale care să nu aibă nici o legătură cu vreun mediu ostil de pe vremea cînd sinuciderile încă mai erau o modă. Şi dacă poţi lăsa în trecut, practic uitate, răni adînci, înseamnă că acele răni nu trebuie să te înspăimînte din cale-afară. În definitiv, un strigăt de spaimă nu trădează neapărat o slăbiciune interioară. Cel mult, o slăbiciune de moment. Liceană fiind (în ultima clasă de liceu), te poţi întreba dacă au vreun temei acele doamne care afirmă cu o anumită înverşunare superioritatea femeii. Ele par a fi convinse că în viaţa unei femei cîteva hohote de plîns într-un moment de disperare sau un strigăt de spaimă nu cîntăresc atît de mult încît să creeze impresia că este un lucru obişnuit ca o femeie să se lase cu uşurinţă cuprinsă de disperare.

Dimpotrivă, chiar şi o puştoaică poate să pună în dificultate un bărbat cît se poate de matur. Şi nu numai prin vioiciunea a cărei sursă bărbatul n-a înţeles-o niciodată sau pe care, ursuz, a pus-o pe seama superficialităţii feminine ; cînd de fapt cel mai mult l-a intrigat ceea ce s-ar putea numi schimbarea de fire a puştoaicei. La o vîrstă cînd nici un stress al agitatei noastre vieţi cotidiene n-ar fi trebuit să-i întunece voioşia. Premoniţie a unui mult prea timpuriu capăt de viaţă ? Probabil că nu. Pentru că dintr-o tristeţe instalată la o vîrstă fragedă din motive obscure, adolescenta de mîine va ieşi trezindu-i-se treptat interesul pentru viaţă, cel puţin aşa cum este aceasta înfăţişată în revistele pentru tineret. Cui o vede într-o după-amiază, pe unul din marile bulevarde, absorbită în lectura revistei în timp ce păşeşte agale, ca prin vis, prin mulţimea grăbită, îi este clar că adolescenta noastră se află într-o lume deocamdată închisă, chiar dacă pînă la deschidere, sub adierea primăverii, fie ea şi amestecată cu gazele de eşapament de pe marele bulevard, n-a mai rămas de străbătut decît un cvartal. Şi tot cu capul cufundat în revistă. Se simte de la distanţă că tristeţea ei de fetiţă este pe cale să se risipească în aerul înmiresmat. Indiferent ce conţine revista, rebus sau informatică, modele de tricotat sau „găsiţi cele zece diferenţe dintre cele două desene", revista va fi părăsită pentru totdeauna chiar de la prima întoarcere acasă. Sau cel mai tîrziu la toamnă. O dată cu începutul ultimei clase de liceu. Fiindcă pe **ea**, liceana din ultima clasă de liceu n-o atrage (irezistibil) decît lumea reală, pentru care este perfect pregătită (prin vocaţie). O tristeţe de cîţiva ani, un strigăt de disperare, viitorul incert, o oboseală trecătoare purtată cu melancolie prin parcul însorit al spitalului de boli nervoase, perspectiva unui timp al distincţiei feminine un pic dincolo de vîrsta maturităţii — toate se contopesc într-un prezent atît de real, încît pur şi simplu, uneori, doare.

Rujul de buze, fondul de ten, colierele vor înceta de a mai fi doar capricii ale fanteziei, poate chiar înainte de a se împlini anul. De acum înainte, o viaţă întreagă ele vor fi **o obligaţie**, mai ales faţă de ea însăşi. Lacul întins cu atenţie peste unghiile de la mîini, pe lîngă că este o ocupaţie plăcută, care cere concentrare, o plasează în acelaşi viitor incert, fie şi în măsura în care îi este dat să dureze nu mai mult decît cîteva zile, în care cine ştie ce se poate întîmpla. Iar dacă nu se întîmplă nimic, un nou strat de lac prelungeşte plăcuta incertitudine cu alte cîteva zile. Ca să nu mai vorbim de lăcuitul unghiilor de la picioare, care se consumă într-o singurătate încărcată de gînduri şi promite o complicitate care îţi dă fiori. Aplecată peste unghii, **ea** îşi îmbrăţişează genunchiul, într-un gest pe care, indiferent ce va urma, nu-l va mai repeta nimeni altcineva. Atentă la unghii, ea nu îşi ia gestul drept îmbrăţişare. Dar instinctul ei de femeie la început de drum îi şopteşte că, oricît de puternici ar fi bărbaţii şi oricît de convingător ar promite dragostea şi şi-ar oferi sprijinul lor de o viaţă, cel mai sigur în momentele grele rămîne propriul sprijin. Şi dragostea pe care o femeie şi-o oferă sie însăşi.

augustin frăţilă

Lecţia de înot

către Eugen Suciu

„Eu sunt uşa !"

Ca un magnat
stabilizam cuvîntul. Ce nopţi ! Versuri
ţîşnind, scăldîndu-se goale în
sentimentele mele, la ora cînd
pînă şi amantele dorm, „asemenea
tuturor lucrurilor",

ce nopţi !

Cale de şapte poşte zvîrlită
înainte, mama izbeşte poarta, masa
— hopa'şa — drept
în cuiul din palmă ; inima
vomită !

Îl deschideam pe Isus — ne strecuram în
pivniţa Crucii, înotam prin
subterana aceea de sînge, căutîndu-L !

Scrisoare, toamna

În puţul Fiinţei coboară ziua
ridicîndu-mă-ncet şi atîrn
aşteptînd — frica latră demult —
aşteptînd
să se întîmple ceva, în

existenţa, provincia asta, a mea ; de
mult timp
auzisem de mine, despre tine
scriam demult...

Voi strivi între gene şi noaptea aceasta,
va curge
mustul negru — vom bea
în taină somnul august — pe cînd
anotimpul Marilor Vînători îşi va risipi
trofeele, vom adormi
în răcoarea unui sentiment, va înflori
hiacintul, sîngele va răsări, rupîndu-mi
albul cămăşii : „— ce ai ?", o să-ntrebi,
„ „ „— respir,
respir !"

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

CĂTRE ROMANI

din

NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

CAPITOLUL 1

Salutare. Dorinţa lui Pavel de a-i vizita pe creştinii din Roma. Puterea Evangheliei. Vinovăţia oamenilor.

1 Pavel, rob al lui Iisus Hristos, apostol chemat [1], ales [2] pentru Evanghelia lui Dumnezeu

2 pe care'n Sfintele Scripturi prin proorocii Săi mai dinainte a făgăduit-o

3 despre Fiul Său, Cel din sămânţa lui David născut după trup,

4 iar după Duhul Sfinţeniei [3] rânduit Fiu al lui Dumnezeu întru putere dintru'nvierea din morţi [4], Iisus Hristos, Domnul nostru,

5 prin Care noi am primit [5] har şi apostolie pentru ca'ntru numele Său să fie credinţa adusă spre ascultare [6] la toate neamurile,

6 între care sunteţi şi voi, chemaţi [7] ai lui Iisus Hristos :

7 tuturor celor ce sunteţi în Roma, iubiţi ai lui Dumnezeu, sfinţi prin chemare [8] : Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos ! [9]

8 Mai întâi, prin Iisus Hristos îi mulţumesc Dumnezeului meu pentru voi toţi ; căci credinţa voastră se vesteşte [10] în toată lumea ;

9 martor îmi este Dumnezeu, Căruia cu duhul meu [11] îi slujesc întru Evanghelia Fiului Său, că ne'ncetat fac pomenire despre voi,

10 pururea cerând în rugăciunile mele ca odată şi-odată, prin voia Lui, să am un prilej bun de a veni la voi.

11. Că doresc mult să vă văd, ca să vă împărtăşesc vreun dar duhovnicesc, spre întărirea voastră ;

12 sau mai degrabă [12] pentru ca împreună cu voi să mă mângâi prin credinţa noastră laolaltă, a voastră şi a mea.

13 Fraţilor, nu vreau să nu ştiţi că de multe ori mi-am pus în gând să vin la voi — dar pân'acum am fost împiedicat —, pentru ca şi'ntre voi să am vreo roadă ca şi'ntre celelalte neamuri.

14 Dator le sunt şi Elinilor [13] şi barbarilor, şi înţeleptilor şi neînţeleptilor.

15 Aşa că din parte-mi sunt gata să vă vestesc Evangheia şi vouă, celor din Roma.

16 Că eu nu mă ruşinez de Evanghelia lui Hristos ; pentru că ea este putere a lui Dumnezeu spre mântuire tot celui ce crede, întâi iudeului şi de asemenea elinului [14].

17 Căci în ea dreptatea lui Dumnezeu se descoperă din credinţă spre credinţă, aşa cum este scris : **Iar dreptul din credinţă va trăi.**

18 Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea şi nedreptatea oamenilor care ţin adevărul în robia nedreptăţii.

19 Pentru că ceea ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu este arătat întru ei ; căci Dumnezeu le-a arătat-o :

20 Încă de la facerea lumii, cele nevăzute ale Lui — adică veşnica Sa putere şi dumnezeirea — prin cugetare se văd din făpturi ; aşa că ei n'au cuvânt de apărare [15],

21 căci deşi L-au cunoscut pe Dumnezeu, nu ca pe Dumnezeu L-au slăvit şi nici nu I-au mulţumit, ci'n cugetările lor s'au rătăcit şi inima lor cea neînţelegătoare s'a întunecat.

22. Zicând că sunt înţelepţi, au ajuns nebuni.

23 şi slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios a preschimbat-o în asemănarea chipului omului celui stricăcios şi al păsărilor şi al patrupedelor şi al târîtoarelor.

24 De aceea Dumnezeu i-a predat necurăţiei [16], după poftele inimii lor, ca să-şi necinstească trupurile ei între ei,

25 ca unii care au preschimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună şi s'au închinat şi i-au slujit făpturii în locul Făcătorului, Cel Ce este binecuvântat în veci, amin !

26 Pentru aceea Dumnezeu i-a predat unor patimi de necinste ; că şi femeile lor au preschimbat legăturile firesti cu acelea împotriva firii ;

27 asemenea şi bărbaţii, părăsind fireasca legătură cu femeia, în pofta lor s'au aprins unii pentru alţii, bărbaţi cu bărbaţi săvârşind ruşinea şi primind în ei înşişi răsplata cuvenită rătăcirii lor [17].

28 Şi asa cum ei n'au încercat să-L păstreze pe Dumnezeu în cugetele lor, tot aşa şi Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor cea fără judecată, să facă ceea ce nu se cade.

29 plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de viclenie, de lăcomie, de răutate ; plini de invidie, de ucidere, de ceartă, de înşelăciune, de purtări rele ; bârfitori

30 pârîtori, urîtori de Dumnezeu, ocărîtori, semeţi, trufaşi, lăudăroşi, născocitori de rele, nesupuşi părinţilor,

31 nesocotiţi, călcători de cuvînt, lipsiţi de iubire, lipsiţi de milă ;

32 care, deşi au cunoscut dreptatea lui Dumnezeu, că adică cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici de moarte, nu numai că le fac, dar le şi încuviinţează celor ce le fac.

CAPITOLUL 2

Dreapta judecată a lui Dumnezeu. Iudeii şi Legea.

1 Pentru aceea, o, omule, oricine-ai fi tu, cel care judeci, eşti fără cuvânt de apărare : fiindcă în ceea ce pe altul îl judeci pe tine însuţi te osândeşti, căci aceleaşi lucruri le faci şi tu, cel care judeci.

2 Şi noi ştim că judecata lui Dumnezeu este după adevăr faţă de cei care fac unele ca acestea.

3 Şi tu, omule, cel care-i judeci pe cei ce fac unele ca acestea dar le faci şi tu, crezi oare că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu ?

4 Sau dispreţuieşti tu bogăţia bunătăţii Lui şi a îngăduinţei şi a îndelungii Lui răbdări ? ; nu ştii tu că bunătatea lui Dumnezeu te duce la pocăinţă ? [18]

5 Dar după împietrirea ta şi după inima ta nepocăită îţi aduci mânia în ziua mâniei şi a descoperirii dreptei judecăţi a lui Dumnezeu,

6 Care-i va da fiecăruia după faptele lui :

7 viaţă veşnică celor ce prin stăruinţă'n faptă bună caută mărire, cinste şi nestricăciune,

8 dar urgie şi mânie iubitorilor de ceartă, care nu se supun adevărului, ci nedreptăţii i se supun ;

9 necaz şi strâmbătorare peste tot sufletul omului care face răul, al iudeului mai întâi, şi al elinului ;

10 dar mărire, cinste şi pace oricui face binele : iudeului mai întâi, şi elinului.

11 Căci la Dumnezeu nu există părtinire !

12 Aşadar, câţi au păcătuit fără Lege, fără Lege vor şi pieri ; iar câţi au păcătuit sub Lege, prin Lege vor fi judecaţi.

13 Pentru că nu cei ce aud legea sunt drepţi înaintea lui Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea, aceia se vor îndreptăţi.

14 Căci când păgânii, care nu au lege, din fire fac cele ale legii, ei fără să aibă lege îşi sunt lorusi lege ;

15 ei arată fapta legii scrisă în inimile lor prin mărturia conştiinţei şi prin judecăţile lor, care îi învinovăţesc sau chiar îi apără [19]

16 în ziua când, potrivit Evangheliei mele [20], Dumnezeu va judeca, prin Iisus Hristos, cele ascunse ale oamenilor.

17 Dar dacă tu te numeşti iudeu şi te reazimi pe Lege şi te lauzi cu Dumnezeu

18 şi-I cunoşti voia şi, învăţat fiind de Lege, ştii să deslueşti deosebirile [21],

19 dacă tu te crezi pe tine călăuză orbilor, lumină celor ce sunt în întuneric,

20 povăţuitor celor fără minte, învăţător celor nevârstnici, ca unul care ai în Lege dreptarul cunoştinţei şi al adevărului.

21 aşadar tu, ce care-l înveţi pe altul, pe tine însuţi nu te înveţi ? ; tu, cel ce propovăduieşti : Să nu furi !, furi ? ;

22 tu, cel ce zici : Să nu săvârşeşti adulter !, săvârşeşti adulter ? ; tu, cel care urăşti idolii, le jefuieşti templele ? ;

23 tu, cel ce te lauzi cu Legea, Îl necinsteşti pe Dumnezeu prin călcarea Legii ?...

24 **Că din pricina voastră este numele lui Dumnezeu blasfemiat între neamuri,** aşa cum este scris.

25 Căci tăierea'mprejur foloseşte numai dacă păzeşti Legea ; dar dacă eşti călcător de Lege, tăierea ta'mprejur a devenit netăiere'mprejur.

26 Prin urmare, dacă cel netăiat împrejur păzeşte poruncile Legii, oare netăierea lui împrejur nu va fi socotită ca tăiere'mprejur ?

27 Iar cel din fire netăiat împrejur [22], dar împlinitor al Legii, oare nu te va judeca el, pe tine, cel ce de-a lungul literei şi-al tăierii'mprejur eşti călcător de Lege [23] ?

28 Pentru că nu cel ce se arată pe dinafară e iudeu, nici cea arătată'n trup pe dinafară este tăiere'mprejur ;

29 ci iudeul este cel dintru ascuns, iar tăiere'mprejur este aceea a inimii, în duh, nu în literă [24] ; lauda lui nu este de la oameni, ci de la Dumnezeu.

---

1 Apostol chemat : titlu de sacră noblete pe care Pavel şi-l acordă în repetata lui aserţiune că, deşi venit mai târziu, autoritatea lui nu e mai mică decât a celor doisprezece.

2 Înţelesul complet al cuvântului : pus de-o parte şi păstrat în rezervă pentru o misiune specială.

3 Duhul Sfânt.

4 Învierea lui Hristos este izvorul oricărei garanţii asupra puterii lui Dumnezeu.

5 Întrucât creştinii din Roma (cel puţin o parte) nu sunt convertiţii săi direcţi, ci ai altor apostoli, Pavel generalizează.

6. Grecescul **ypakoúo** înseamnă, în acelaşi timp, a recepta mesajul şi a i te supune (în cazul de faţă, Evanghelia).

7 Pavel le conferă şi creştinilor din Roma titlul de noblete pe care şi-l atribuise luişi.

8 Literal : sfinţi chemaţi. În limbajul Noului Testament, creştinii veacului primar erau numiţi „sfinţi", cu înţelesul : aleşi şi sfinţiţi de Dumnezeu în vederea unei misiuni.

9 Salutarea e corolarul unei introduceri solemne, de mare densitate teologică.

10 Literal : e vestită. Înţelesul complet : credinţa voastră se răspândeşte pe măsură ce se aude despre ea (în limbaj modern : are priză).

11 Apostolatul este prin excelenţă închinare şi slujire duhovnicească. Antropologia paulină face distincţii terminologice între **psyhe** = suflet, **pneuma** = duh (partea superioară a lui **psyhe**) şi **noos (nous)** = minte, cugetare, înţelegere, raţiune (partea superioară a lui **pneuma** şi cea mai fină a lui **psyhe**), toate în opoziţie cu **sarx** = carne (ca materie) şi **soma** = trup (forma organizată a lui **sarx**). Cu toate aceste determinări, dihotomia suflet-trup rămâne constantă.

12 Rectificare în duhul smereniei şi al bunei cuviinţe.

13 Spre deosebire de „barbari", elinii erau păgâni cultivaţi.

14 În ordinea istorică. Evreii se bucură de prioritate în vestirea Evangheliei.

15 De vreme ce inteligenţa umană îl poate percepe pe Dumnezeu din creaţia Sa, omul nu poate pretinde că n'a avut posibilitatea de a-L cunoaşte şi recunoaşte.

16 L-a lăsat pe seama păcatului. Păcatul poartă în el germenul pedepsei, iar una din pedepse este abandonarea omului de către Dumnezeu.

17 Cultivat până la exacerbare, păcatul înseamnă nu numai desfigurarea ordinii naturale rânduite de Dumnezeu, ci şi degradarea morală a omului (vezi versetele următoare).

18 Bunătatea lui Dumnezeu nu e o „slăbiciune" divină, ci şansa oferită omului de a se îndrepta.

19 În absenţa unei legi elaborate, legea morală — înscrisă ontologic în conştiinţa omului — poate constitui prin ea însăşi un criteriu al discernământului.

20 După Evanghelia pe care o propovăduiesc eu (Pavel).

21 Eşti înzestrat cu capacitatea de a discerne.

22 Fără circumcizie fizică.

23 Înţelesul complet se consumă în două planuri : 1) Deşi pretinde că este posesorul Legii lui Moise (şi al circumciziei ca semn concret al angajării), iudeul îşi permite să n'o respecte ; 2) Iudeul **nu poate** respecta Legea tocmai din cauza Legii, a cărei literalitate şi ale cărei prescripţii sunt atât de complicate încât îi fac imposibilă aplicarea, ea devenind astfel o piedică în calea mântuirii (temă scumpă lui Pavel).

24 Omul autentic este numai cel atestat de realitatea lui lăuntrică, nu de cea exterioară, care poate înşela.

Proiecte de reîntoarcere (II)

1. „A frumuseții tale forme ...“ Ciornele lui Eminescu continuă să ne ofere revelații de tot felul. Una ar fi aceea a pregnanței oximoronului în stanțele sale. În **Manuscriptum**-ul special redactat de Petru Creția, găsesc această definiție senzațională (folosesc termenul etimologic, pornind de la cumulul de senzații implicat în act) : **„Sărutarea gurii tale e ca fulgerul de miere“.** Va trebui să ne reîntoarcem, neabătut, la Eminescu pentru a învăța să iubim cu gîndul (și cu fapta).

2. „O umbră e ființa-i ...“ Tot din **Manuscriptum,** un distih ce forțează exegeze complexe : „O umbră e ființa-i, o spumă e cuvîntu-i / Și la un loc unire : zi-i lume și te mîntui“. Interesant e că prima variantă suna : „o fală e cuv.ntu-i“. Dacă **fală** ar putea corespunde orgoliului auctorial, (chiar disimulat sub forma unui enunț cu caracter de generalitate), **spumă** (varianta a doua și, prin forța lucrurilor, cea definitivă) răstoarnă complet situația, impunînd luciditatea asumării efemerului. De la **fală la spumă** e un drum al maturizării poetului, calea înțelegerii de sine și a împăcării cu lumea. Cînd va fi scris acest vers, Eminescu era deja bătrîn.

3. O zisă a lui Țuțea. Eliade (mai ales) și Cioran au **scris** mii și sute de pagini, dar nu s-au putut vindeca niciodată de complexul Țuțea, suferind în fața ascendenței oralității lui de geniu. O probă a acestui (anti-) Socrate : „Revoluție nu există ! Dacă e o restructurare a omului, aceasta s-a întîmplat o singură dată în timp, la apariția lui Hristos. Atunci s-a suprapus teandric divinizat și divinitatea devenită om și a fost anulată istoria care era întemeiată pe conversația dintre Eva și dracul. Așa începe istoria. De atunci încoace, omul aproximează într-un fel comod, util sau gratuit și eronat. (...) Omul singur nu are decît un singur adevăr : „să crape cînd nu mai poate trăi“.

4. Fascinația magistrului ironic. „Cînd, student în anul I, Mircea Eliade l-a văzut întîia oară și i-a împărtășit grav că are «nedumeriri metafizice» pe care nu știe cum să le limpezească, Nae Ionescu i-a răspuns scurt : **Bea !**“ (conf. Mircea Vulcănescu — **Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut,** Humanitas, 1992)

5. Politehnocantropul. Vorbind despre M. Drăgănescu, fost vice-prim-ministru pînă în mai '90 și, ulterior, președinte (?) al Academiei, Țuțea spune așa, în treacăt : „Dacă, într-un colț, unul fumează și tace, ăla e inginer“.

6. Proverb. „Cine pînă la vîrsta de 28—30 nu e de stînga înseamnă că n-are inimă. Dar, dacă peste 30 de ani, peste atingerea vîrstei maturității, rămîne cu aceleași concepții și nu devine conservator, înseamnă că e creștin“. Evident, tot Țuțea, citindu-l pe Clemenceau.

7. Procopius din Mezareea. Un prieten prozator notează : „Cînd ucizi din dragoste nu se numește crimă. Nici moarte nu se numește. E un fel de judecată pentru care nu s-a găsit lege“. Ciudat, n-am simțit niciodată acest imbold. Oricum, ce interesantă ar fi fost lumea dacă Werther, în loc să se sinucidă, o omora pe **ea !**

8. Cultul uniformei : un fals grotesc. Demult, la țară, fetele mureau de plăcerea de a strînge în brațe cătana îmbumbată. Uniforma îi sporea virilitatea. Burghezul de oraș, prea laș pentru a pleca el însuși „la războiu“, idolatriza sincer căpitanul mustăcios care-i seducea nevasta, fiica ori amanta dar, în schimb, murea pentru el în linia întîi. Pe la 1931, însă, Eugen Ionescu scrie într-o **Elegie :** „Îngerii dorm în șanț / beți ca niște dorobanți“.

9. Fr nturi. Oricît aș vrea să scap de Țuțea, nu pot : „Rusul e contraindicat la cugetare, ca sifilisul la sistemul nervos“ ; — De ce acest sindrom legionar la bolșevicii noștri, domnule Țuțea ? „— Fiindcă legionarii sunt singurii români care n-au avut la litera **g** cuvîntul glumă și, cînd îi prindeau pe comuniști, vai de cozonacul lor“ ; „Eu pe ruși i-am asemănat cu o vacă care dă douăzeci și cinci de kile de lapte pe zi și apoi se baligă în șiștar“ ; „Dar cum i-a înșelat ăsta, domnule ? Iliescu. E un prost. Da-i șiret. Că și vulpea, cînd miroase că la coteț nu e cîine, mănîncă toate găinile. (...) În tratatul de criminologie al penalistului Traian Pop, șiretenia aparține regnului animal. Nu are nimic comun cu inteligența“ (și, totuși, dacă interesele de moment o vor cere, Iliescu va merge cu coliva în mînă la mormîntul lui Țuțea ; rectific : nu **totuși,** ci **de aceea).**

10. Mitul derizoriu. Cînd, în decembrie '89, românii l-au dat jos pe Ceaușescu, n-au putut să-și azvîrle din suflet și derizoriul mit al Secretarului General, al Conducătorului Unic. L-au pus în locul lui Ceaușescu pe Ilici, au răsuflat ușurați (nimic nu se schimbase, în fond) și și-au văzut în continuare de (aflarea în) treabă. Și Țuțea, care spune că era o vreme cînd puteai merge două ore prin București și tot nu găseai un prost...

11. S-a schimbat ceva ? Și, totuși, azi, pare să se fi schimbat ceva. Cartea cu Țuțea se vinde, fabulos, la suprapreț. Oamenii o cumpără, dînd în schimb noile bancnote („cinci sute“, „o mie“) ale inflației, se duc acasă, o citesc și... ? Doamne, de n-ar fi doar un moft al bucureșteanului, atît de snob încît nu pregetă nimic în fața modei ! Kitsch-ul ne-ar putea împinge să înființăm — după modelul „depeche“-tecilor — și „țuțo“-teci, așa ca un moft. (Nu zicea înțeleptul că nu se vorbește nicăieri despre „țuțism“ sau „țuțeanism“ ?). Iar apoi, fervenți adoratori ai lui Țuțea, cîți dintre noi vom face **ceva ?...** ZI-I LUME ȘI TE MÎNTUI.

Dan-Silviu Boerescu

haiku

Ploaie concentrică —
ce întuneric
poate fi conturat ?

GLOSSĂ

Plouă. Stau în mașină și aștept. Oameni și lucruri. Căutăm materiale de construcții pentru casa unchiului meu. Purparleuri prin diverse locuri. Senzația de vid și inutilitate. Totul este posibil, dar nu știi cînd și cum. Pe furiș, înlocuind parcă altceva, în cele din urmă înlocuindu-te pe tine însuți. Parcă însuți faci un schimb cu materialele pe care le cauți. Picăturile ploii pe parbriz curg pe arcul de cerc lăsat de ștergătoare : ploaie concentrică. Barăcile metalice gri și verzi acoperă cerul lăptos. Metalul și cerul : două materiale la fel de posomorite. Încerci să-ți ușurezi gîndul frecîndu-ți două degete între ele pînă cînd nu-ți mai dai seama care e inelarul și care indexul — metodă yoghină ? A te lăsa în voia neștiinței celei mai elementare e poate o cale de a părăsi o vreme această viață inutil acaparantă. Poate că aceste părăsiri periodice sînt ca gura de aer pe care o ia înotătorul submarin cînd se ridică la suprafață. A rezista într-o lume ostilă prin refuzul programatic de înțelegere, începînd cu propriul trup. Dificultatea constă în a nu momi astfel abrutizarea. Mecanismul elementar al mîncatului, spălatului, dormitului : atîta se poate.

Așteptînd metroul, mîini înghețate, picioare idem, printre alți călători care citesc ziare sau vorbesc între ei cu o familiaritate care ți se pare ostentativă (tu fiind un om al tăcerii ? !), realizări ostentative sînt mai degrabă vesnicele tale pînde, lipsa curajului de a respinge lucruri pe care nu le iubești, așa cum făceai în tinerețe cînd îți atrăseseși mulți dușmani, acum ai ales să fii intransigent în sinea ta, în afară arborezi cît poți masca tăcerii, a impenetrabilității.

Readucerea umbrei pe pereți, o tăcere fără sursă nici previzibil țel. Dacă as striga în seara asta poleindu-mi trupul cu o nouă suprafață, inspirînd aer mult ca pentru a da naștere unaltuia... Să scriu pe o hîrtie de calc și cineva prin transparență să-mi interpreteze trăirile cele mai searbede ca pe niște cavalcade spre glorie. Dar eu, vai, nu am decît un bastonaș galben de plastic pe care scrie ALI-GALI, obiect pierdut și regăsit de mine sau de altcineva. Eu nu pot număra decît pașii pînă la ușă, așteptările din prag — depărtarea fiind pentru mine o dioptrie stinjenitor de irelevantă. Pietricele cad de la balcon, le aruncă poate copiii de sus. Ele alternează cu fire de apă, ori cu pauze în care nu știi ce va cădea. O contabilitate a presimțirilor, o recrudescență a asemănărilor. Cineva care nu umblă, cineva care nu scrie. E atît de multă ceață în parc încît statuile și oamenii au șanse egale la iubirea aproapelui.

Constantin Abăluță

Jurnal anticameleonic — 6 nov. / 3 dec. 1991

constantin hrehor

Insomnie în Patmos

da, aceasta am văzut și am
zis : cerul e mut
pămîntul e surd
între aceste pagini care stau să ne
strivească
Doamne, cum ne-ai făcut numai pe noi
ființe vorbitoare ?

toamnă e iar.
cad roșii cărămizi din turla copacului
roșii, roșii...
singur pășesc încet, încet pe marginea
sufletului
ca pe granița unei țări străine
încet pășesc și-s trist
că nici anul acesta
nu va fi sfîrșitul lumii...

Răgaz în rozariu

1. mi-e dor de-o călugăriță
trupul ei a luat forma schitului
ca să mă canonisească aici
mitra i-aș fura mitropolitului ;
într-un clopot pribeag pat mi-aș face
aș spînzura toaca la gîtul lunii,
în strană cîntînd cu liliecii,
în cimitir cu lăstunii...

2. în mijlocul așternutului
noaptea-i un arbore de lînă
pînă în zori îi desfrunzim trupul,
prin ferestrele înmulțite ne privim
trecînd
sufletele, întrebările
în ochiul verde păsările spun
minciuni lirice
cîte vor fi fiind anotimpurile
împreună ?
ne cunosc cerșetorii, ne-au fost gazdă
gările,
trenul transportînd biserici în lună...

3. ochii tăi au început să semene
cu pădurile gemene,
împreună mîinile-ți sînt
stalactite de vînt,
ale tale picioare — două puști de
vînătoare...

Piatră de inel

cîte pietre sînt în ziduri
după care te-ai smerit
fi-vor nopțile păgîne
după fuga ta din schit

într-o blană de ursoaică
tinerețea ta rămasă
voi ascunde-o de prigoană,
de sărut icoană arsă

îți va-nfășura-n mirare
ochiul cu mătăsuri reci
tăinuită-n trup prisaca
sub grinda cu lilieci,

te voi citi ca pe-o biblie
cu-ndoială rînd cu rînd
între filele de carne
furișîndu-mă visînd

pe o spuză de ocniță
voi chema steaua căzută,
frînta pîine prihănită
scrumului te împrumută...

plînsă-icoană bizantină
lasă cripta mănăstirii
iată-s, — mi-au crescut aripe —
îngerul bună-vestirii,

ceruri mi s-au dat în pază,
te voi găzdui în mine
ochi îngrămădit de lacrimi,
suflet plin de vizuine

lasă candela să doarmă,
pietrele ce te-au strivit —
din cărunta blană caldă
să-ascultăm cum bate toaca
ploia-n schitul părăsit...

Filă de jurnal

cu-o femeie străină într-un pat
medieval
văd un film despre infidelitate
copii părăsiți cîntă la uși colinde
cruciate
cheile troiei ascunse-s într-un pîntec
de cal,
moare de ris întîiul născut în cetate

beau rachiu aspru, citesc stoici și
și părinții isihaști
săptămîna se sfîrșește într-o ninsoare
confuză,
arde candela păcatului pînă la spuză
pentru ce ai venit mamă, nu cumva din
nou să
mă naști
mările toate adunîndu-le sub o roșie
meduză ?

vinovat sînt, în toate zilele săptămînii-s
păgîn
duminica mă crucific într-un ochi
zburător,
case somnului face-n vecini orbul
cioplitor
curînd vom locui al nopții plămîn
viața-i un istm, un prăbușit abator...

cu-o femeie străină într-un pat de lut
ascult iarba născînd aproape de astre
cenușile ne răscumpără păsările
sihastre,
capetele noastre purtate pe scut,
carnea văratică mîncată de pume
albastre

(vinovat sînt de la crăciun pînă la paști
știu despre mine seneca, epictet, marc
aureliu
și cîțiva încă nenăscuți isihaști...)

Sculptura ca memorie

Expoziția de la „Orizont" a sculptorului **Simion Moldovan** este, în optica noastră, prilejul consacrării uneia dintre cele mai împlinite personalități ale artei noastre contemporane. Oricît de riscantă poate fi o astfel de remarcă, momentul artistic oferit de tînărul (bănuim) sculptor se distinge prin forța expresiei artistice și prin consistența viziunii plastice, ce sublimează repere fundamentale ale civilizației autohtone și universale.

Nu știm alte amănunte ale biografiei artistice ale acestui foarte înzestrat exponent al sculpturii românești, dar prin ceea ce ne oferă azi creația sa este un argument suficient de convingător, pentru a-l situa în descendența celor mai marcante figuri ale panteonului național. S-ar putea ca entuziasmul nostru să jeneze orgoliul multor colegi de breaslă ai artistului, dar judecînd obiectiv producția sa de acum, vom constata cu ușurință forța emisiei sale creatoare, maturitatea întreprinderii sale artistice.

Simion Moldovan își concepe opera ca pe un discurs memorialistic neîntrerupt, în care se regăsesc motive ale marii sculpturi, de la figurinele cultice ale perioadei neolitice la exprimările de început ale resurecției brâncușiene. Artistul își structurează creația pe baza conceptului de **sacru**, care a aureolat arta sculpturii din cele mai vechi timpuri. Este o alternativă ce-și refuză eroicul, sugestiile sale plastice concentrîndu-se în jurul unor sensuri spirituale mai dense și mai prolifice, cum sînt cele ale **martiriului** și ale **fertilității.** Artistul nu se sfiește să evoce, în termeni expliciți, imagini arhetipale ale sculpturii universale, pe care le îmbogățește cu date ale cunoașterii teosofice dobîndite de omenire în ultimele decenii de deslușiri analitice. Sînt lesne de recunoscut în expoziție reprezentările zeițelor fertilității din cultura Hamangia, alături de altele născute în spațiile Orientului de Mijloc (asiro-babiloniene, sumeriene, egiptene, iudaice), dar și din orizontul artei negroide și amerindiene. Există în colecția ce ne-o oferă artistul la personala de la „Orizont" o Nefertiti, modelată în cea mai fidelă formă, dar amendată cu o serie de „accidente" motivice, care îi amplifică semnificațiile. Un efort, așadar, de interpretare modernă și deschisă a motivelor clasice, care evită tonalitatea parodică printr-o asumare lucidă și flexibilă a codurilor semantice tradiționale. Același principiu operează în creația lui Simion Moldovan și atunci cînd abordează marile teme ale artei creștine. Există o lucrare de mari dimensiuni, o „Pietà" redactată în termenii Renașterii italiene, dar pe care o tălmăcește într-o viziune ce-i este proprie, urmărind liniile de forță ale unei gîndiri ce aparține net acestui secol. O modernitate bine temperată ilustrată exemplar și în alte lucrări, cum ar fi „Martiriul Sf. Ioan". Un ansamblu de patru figuri statuare este arhitecturat într-o ambianță de sanctuar profan, centrat pe simbolul Soarelui dătător de viață, motiv pe care artistul îl asociază și altor lucrări ce poartă însemnele fertilității. O simbioză rafinată între elementele divinului și ale instinctului creator. În plan strict plastic, sculptorul își conturează formele cu o senzualitate pregnantă, datele anatomicului sînt interpretate în sensul dorit de autor și în numele unei împliniri spirituale elevate. În lemn, marmură sau bronz, lucrările lui Moldovan atestă un profesionist al genului, de unde și libertatea remarcabilă de mișcare în interiorul formelor și în ambiențele plastice pe care le imaginează. În uvertura expoziției sculptorul ne propune două compoziții — un portret și o statuară mică — ce au ca punct de pornire celebrul „Portret de copil" al lui Brâncuși. O seducătoare lecție de discipolat superior însușită și o demonstrație de non-epigonism. În torsurile feminine care domină compozițiile din expoziție regăsim cîte ceva din arta lui Marian Zidaru, cu care acest sculptor pare să se înrudească nu numai în plan formal. Artistul își prezintă opera ca un tot organic, soclurile atent elaborate fiind încorporate ideii plastice de ansamblu, ce dezvoltă cu discernămînt critic moștenirea, pe acest plan, a sculpturii brâncușiene.

O expoziție ce confirmă inepuizabilele resurse creatoare ale artei noastre contemporane și un reper de prim ordin al modernității de expresie în cheie post-brâncușiană.

Corneliu Antim

Jean François Antonioli (I)

(a flat, chiar prin nume, sub un dublu, oximoronic semn, oaspetele Festivalului „Timișoara muzicală" este greu de prins într-o sumară schiță. Departe de spiritul facil, subțire-ironic, dar fără a fi un pedant al dialogului, Jean François este mai mult Johann Francisc. Dar și Antonioli. Altfel spus, cu fericita formulare a lui Mircea Vulcănescu, la pianistul elvețian se simte „ispita" germanică și, deopotrivă, „ispita" latină. Sobrietate naturală și căldură, calm și pasiune pentru comunicare. Astfel, ceea ce s-a vrut a fi un „interviu", specie antipatică, de altfel, a devenit o plăcută, dar nu lipsită de interes, conversație. Antonioli vorbește o română, dacă nu perfectă, surprinzător de bogată în vocabular și imagini. „Curtează" chiar metafora. Se încăpățînează să găsească o anume expresie, îi spun că înțeleg binișor franceza, dar nu cedează. Încearcă să gîndească, și nu de puține ori reușește, în limba lui Enescu pe care și l-a apropiat mai demult. Dar, la „cestiune".)

— Jean François, nu vă cunosc repertoriul pianistic, doar piesele concertante și recitalurile anului trecut. Mi-ați părut, deși nelipsit de forță, un pianist al sentimentelor „camerale". Descopăr acum interpretul de mare suflu. Ce v-a atras în mod special la Concertul Nr. 2 de Prokofiev ?

J.F.A. : Este, probabil, piesa cea mai grea din repertoriul pianistic contemporan, un fel de „luptă cu monstrul". Trebuie să îți construiești, ca să-l poți aborda, o adevărată strategie de „război". Dar satisfacțiile pe care ți le oferă sînt pe măsura efortului. Aș spune că, dacă sînt cam 300 de pianiști care cîntă Concertele 1 și 3, foarte puțini, cam 15 după informațiile mele, sînt cei care s-au apropiat de al doilea. (Nu simt orgoliu în afirmația sa, ci doar o simplă constatare. De altfel, excesul de modestie se transformă mai întotdeauna în contrariul său. Mai aflu că Prokofiev este (prin Concertul nr. 1) de mult în repertoriul său, că nu iubește nicicum latura sa virtuoză, că a descoperit în el o mare expresivitate și o remarcabilă coerență formală. Cît despre sentimentul „cameral" despre care vorbeam la început, acesta s-ar putea datora pasiunii pentru Mozart, adevărata sa școală. Fără a-i destăinui, de la început, reținerile mele față de obositorul și perpetuum-ul epigonism al „modernismului" continui) :

— Cum vedeți muzica franceză contemporană în contextul european ?

J.F.A. : Nu poate fi vorba despre o „școală", ca în Est. Există în ea un anume cosmopolitism — muzica spectrală, repetitivă, sever-postserială. Nu simți sinteza, căutarea unui limbaj „focalizat".

(Amintește aici de forța modalului românesc, de perspectivele pe care le-a deschis în muzica franceză, cam în aceeași direcție, Messiaen, dar are, totuși, rețineri față de elevii („turma") ce n-au reușit să depășească modelul maestrului -ci, dimpotrivă, l-au osificat). Și încă ceva, în Franța și Italia, actul artistic e prea legat de politic. Eu cred în muzica ce arată importanța individului, dacă e negația sa, nu mă atrage și nu sînt mulțumit. Astăzi e nevoie și de răspunsuri, nu numai de întrebări. Unele orientări ale artei nu mai reflectă interogațiile fundamentale, ci mai degrabă un anume scepticism al societății. E ca un fel de ultimă sticlă aruncată în mare, ce conține un mesaj la care nu se știe dacă vom mai ajunge.

Valentin Petculescu

Presa de stors vorbe

Ce apreciez eu mai mult la parlamentarii noștri e faptul că nu se pierd niciodată cu firea, în orice situație ar fi. Știu totul despre orice, găsesc soluții adecvate cînd li se cere iar, cît privește presa, o joacă pe degetul mic. Ori de cîte ori apare vreun scandal în domeniul respectiv, ies în frunte scamatorii de vocație — Dumitrașcu, Văcaru Ciontea, Martian, Brătianu — pentru a-l temporiza. Apoi, vine în forță artileria greoaie pentru a degaja cîmpul de luptă. Maeștrii combinațiilor, ostapbenderiste, călîți în războaie subterane, iau chipul pacifiștilor de profesie, cerînd mereu o concordie națională. Limba de putregai strălucește la lumina zilei, darmite în noapte, pe întuneric. Spectacolul balcanic e pe aproape. Ca acesta să aibă o acreditare, mai ieri s-a organizat și un colocviu pe o temă dată „Presa tranziției și tranziția presei", la malul mării, de unde Tatulici a transmis în direct, ca și cînd prinsese manevre în Golf, iar Răzvan a primit mesaje prin înlocuitori. Vremuri glorioase, în spiritul tradiției noastre ! De la Costinești toți așii presei noastre au plecat cu imaginea lui Dumitrașcu îngenunchiat în fața acestei reuniuni tovărășești, eventual pentru a-și ispăși o parte din păcate. Părintele Zosima ar fi pălit citind în ochii albaștri ai senatorului de Constanța dorința unei noi alegeri. Sîntem convinși că acest dostoievschian de carnaval ar fi în stare să stea și-n cap dacă ar fi convins că ar mai prinde o nouă legislatură. Dar nici el și nici alții de teapa sa nu mai au vreo legitimitate în fața națiunii, și totuși, chiar la o emisiune cu acest nume, ne dau sfaturi, ne privesc de sus, mai simplu spus, ne țin de vorbă, ca și cînd televiziunea română ar fi ajuns un fel de Poiană a lui Iocan, unde prea puțini joacă rolul lui Moromete. În schimb, doi redactori, pătrunși de învățămîntul politic, stimulează și supraveghează spusele invitaților. Să nu devieze de la subiect, să se încadreze în timp. Discuția — sau cum s-o fi numind vorbăria aceea — despre presă a atins un record de amuzament greu de egalat. Cel care a împiedicat-o să se situeze la cote absolute a fost Caius Dragomir, făcînd o notă discordantă în adunătura de sub genericul „Partidele politice și electoratul". Poate că realizatorul Dan Goanță ar trebui să se dispenseze de serviciile lui, altfel riscă să nu-și atingă scopul, adică să se plaseze într-o situație comică. Noroc că a apelat și la un actor pe măsura intențiilor sale : I.I. Brătianu. Culmea, pînă și acesta a jucat cu calm, dozîndu-și eforturile pentru altă reprezentație. De idei, nu poate fi vorba, căci are doar cîteva, iar acelea fixe. Aștepta mai de mult să fie invitat de televiziune pentru a ne anunța că nu va da în judecată „Expres Magazinul", din simplu motiv că-i face popularitate. Adînci meditații ! Ca, de altfel, și ale doamnei Dumitrescu, reprezentanta F.D.S.N.-ului, care a lansat două noutăți : 1) nu ne supărăm că sîntem criticați ; 2) presa trebuie să aibă un rol informativ. Reprezentantul lui Radu Cîmpeanu, contaminat de la o vreme de filosofia fedeseniștă a aprobat din adîncul inimii aducînd în plus ideea că o anumită parte a presei practică dezinformarea cu impetuozitate. Chipurile, de cînd liberalii au ieșit din opoziție-și s-au situat pe o altă poziție, ar fi intrat în postura victimelor. Săracii ! I-or fi împins acolo copoșii, și nu orgoliul nemăsurat al căpeteniei lor.

Cam astea au fost meditațiile despre presă și legea ei într-o emisiune pompieristică, încropită în grabă, ca atîtea altele. De ce trebuie neapărat să pregătim cu seriozitate unele teme cînd cineva nu are acest interes ? Doar se exprima transant Caius Dragomir : „Presa e a patra putere numai în statele democratice". Comentariile noastre sînt de prisos, iar lecțiile de învățămînt politic de pe micul ecran, firesc, inutile.

Marius Tupan

LOUIS ARAGON —

Talentul obrăzniciei

„Aragon Louis născut la 3 octombrie 1897. Trăieşte încă".

Astfel se prezenta pe coperta lui **Anicet** în 1920. Ar fi putut adăuga : scriitor. Căci el este cel mai scriitor dintre toţi suprarealiştii, singurul romancier sau aproape singurul. Şi Aragon afirmă astăzi ceea ce, în fond, el a gîndit întotdeauna : că romanul este cea mai înaltă formă a scrisului, că ideea romanului, posibilitatea de a crea oameni imaginari este semnul umanităţii opusă animalităţii.

Îl întîlneşte pe Breton la Val-de-Grâce, la sfîrşitul războiului ; nu-l va mai părăsi timp de cincisprezece ani. O întîlneşte pe Elsa Triolet în 1928 la barul Cupolei ; n-o va mai părăsi. Se înscrie în 1926 în Partidul Comunist ; el va fi membru al comitetului central pînă la moarte. Ceea ce izbeşte în caracterul lui Aragon, căruia totuşi i s-au reproşat atîtea ezitări şi contradicţii, e fidelitatea.

Participă activ la revista **Litterature**, la a cărei întemeiere a contribuit, cu Breton şi Soupault, şi în 1924, cu **Une vague de rêves**, scrie primul text manifest al suprarealismului. Războiul din Rif * şi întoarcerea ordinii morale îi fac pe suprarealişti, în special pe Aragon, să considere că revoluţia suprarealistă şi revoluţia marxistă au acelaşi scop. Aragon se înscrie în Partidul Comunist în acelaşi timp cu Breton şi

Eluard, dar el rămîne, în timp ce prietenii săi îl părăsesc.

Aragon a fost şi rămîne, unul din cei mai insolenţi, cei mai subversivi dintr-un grup care excela prin aceste trăsături. Cîteva fraze celebre din **Le traité du style**, ca de pildă : «Tropicul Maurras şi Moscova ramolită», o dovedesc. Afacerea congresului intelectualilor revoluţionari de la Harcov, din 1930, unde Aragon, după suprarealişti, părăseşte poziţiile mişcării ca să se alinieze acelora ale Partidului Comunist, aduce în cele din urmă ruptura dintre Aragon şi suprarealişti. Aceştia îl înfierează în pamfletul **Paillasse** (pe care Breton, totuşi, nu-l semnează), şi Eluard nu e mai puţin violent în al său **Certificat**, care se termină prin fraza lui Lautreamont : Toată apa mării n-ar ajunge să spele o pată de sînge intelectual.

Aragon a intrat din viaţă în istoria literaturii, dar după expresia sa «ca un os în gingie».

*** Rif, lanţ, de munţi, unde între 1924 —1926, armata colonială franceză a avut probleme cu răscoala marocanilor conduşi de Abd el-Krim. (N. tr.).**

ANTONIN ARTAUD —

Marea noapte

Cel mai suprarealist dintre poeţi nu a fost oficial în această mişcare decît timp de doi ani, de la 1924 la 1926.

1924 : Antonin Artaud are 28 de ani. E de patru ani la Paris, şi a lucrat cu Gémier, iar la teatrul Atelier, cu Dullin.

1924 e şi anul creării Centralei suprarealiste, la nr. 15 al străzii Grenelle. Scopul acesteia : «a ajunge la o nouă declaraţie a drepturilor omului». Casa este deschisă în toate zilele de la 4h30, la 6h30, în afară de duminici, tuturor celor care vor să lucreze la «schimbarea vieţii». La această epocă Antonin Artaud ajunge în rîndurile suprarealiste, aducînd aci o «violenţă sumbră» care-i fascinează pe noii săi prieteni. La 15 ianuarie 1925, Centrala anunţă în organul său **La révolution surréaliste** (a cărui copertă se inspiră din austera revistă **La nature**) că ea va fi, spre a lucra mai eficace, închisă publicului cu începere de la 30 ianuarie şi că Antonin Artaud îi ia conducerea.

La 1 noiembrie 1926, Antonin Artaud, Robert Aron, Roger Vitrac anunţă în **La nouvelle revue française** crearea «teatrului Alfred Jarry». E vorba «de a-şi juca viaţa în spectacolul care se desfăşoară pe scenă», de a-l face pe spectator să participe total, pe scurt, de a regenera teatrul. Prima reprezentaţie are loc la Vieux Colombier. În program : **La peur c'est l'amour** şi **Le vieux de la montagne** de Alfred Jarry şi **Les misteres de l'amour** de Roger Vitrac. Critica îi face o primire mai degrabă cumpătată.

1927, Aragon şi Breton se îngrijesc de eficacitatea politică şi se oferă să slujească în Partidul Comunist. Antonin Artaud refuză să-i urmeze pe acest teren. E ruptura, definitivată spre sfîrşitul lui noiembrie 1926, prin pamfletul **Au grand jour,** semnat de André Breton, Aragon, Paul Eluard, Benjamin Peret şi Pierre Unik. Ei îi reproşează lui Artaud că urmăreşte izolat «stupida activitate literară» şi conchid «această canalie, noi am vanitat-o». Răspunsul se face în doi timpi : întîi la 8 ianuarie 1927, în postscriptum la **Manifeste pour un theatre avorté** («aceşti revoluţionari în hîrtie de toaletă (termenul e mai tare în franceză, **n. tr.**) ar vrea să ne facă să credem că a face azi teatru e o tentativă contrarevoluţionară), apoi în iunie 1927, în **La grande nuit ou le bluff surréaliste**, unde el cere să fie lăsat liber şi stăpîn al propriei sale acţiuni şi lasă să-i scape acest strigăt tulburător : «Ce mă priveşte pe mine toată revoluţia lumii dacă eu ştiu că voi rămîne dureros şi nenorocit înăuntrul propriei mele bolniţe».

1928. La Theâtre de l'Avenue, se prezintă **Visul** de Strindberg. La 7 iunie, André Breton îl acuză pe Artaud că a montat această piesă, ca să fie gras plătit de ambasada Suediei şi-l anunţă că va împiedica reprezentarea prin toate mijloacele. Artaud, Aron şi Vitrac îi răspund că vor face, dacă trebuie, apel la poliţie ca să-l împiedice să intre în teatru. Breton şi prietenii săi sînt arestaţi ceea ce nu voia Artaud. Poliţia între Breton şi Artaud ! Cearta e sîngeroasă, mai rău decît în epoca lui **Au grand jour.** Totuşi, cînd, în 1946, după zece ani de internare, Antonin Artaud iese din azilul de la Rodez, în sărăcia cea mai totală, André Breton, va organiza în onoarea sa, la teatrul Sarah Bernhardt, o seară omagială.

traducere de
D. St. Rădulescu

JACQUES YVES COUSTEAU

Născut în 1910 la Saint-André de Cubzac (Franţa). Între anii 1930-1957, militar fiind, comandă baza din Shanhai şi iniţiază participarea Marinei franceze la expediţia Batiscafului FNRS II. Experimentează prototipuri de aparate de oxigen în circuit închis după o concepţie proprie ; realizează prototipul scafandrului autonom cu aer comprimat „Cousteau-Gagnan" ; se specializează în probleme de sondaje cu ultrasunete şi în studierea scufundării la mare adîncime ; pune la punct, un material folosit în filmările subacvatice şi realizează o aparatură simplificată destinată filmărilor în ape tulburi. În 1957 este ales director al Muzeului Oceanografic din Monaco. În 1973 se înfiinţează Cousteau Society din SUA în scopul protejării şi ameliorării vieţii. În 1981 este constituită Fundaţia Cousteau în Franţa, asociaţie cu scop nelucrativ, avînd aceleaşi obiective ca şi Cousteau Society. Comandantul Cousteau este deţinător a numeroase titluri şi distincţii ştiinţifice decernate de cele mai prestigioase academii, universităţi şi organisme internaţionale. Printre decoraţiile cu care a fost onorat în Franţa citâm : Comandor al Ordinului Artelor şi Literelor (1978), Marea Cruce a Ordinului Naţional al Meritului (1985), în străinătate : Crucea de Comandor al Ordinului Meritului RFA (1984) ; Medal of Freedom-SUA (1985). Între anii 1951-1983, la bordul navei **Calypso**, Cousteau a efectuat 30 de croaziere pe toate mările şi oceanele, marile fluvii şi marile lacuri. Numeroasele sale expediţii au avut scopuri diverse : săpături arheologice submarine, studii geologice şi biologice, experienţe de supravieţuire în mediul subacvatic.

Cousteau a realizat 78 filme, dintre care 61 pentru televiziune. Între 1946-1983 a publicat 26 lucrări, unele în colaborare, în care a abordat un larg evantai de subiecte referitoare la cercetările şi experienţele sale. Toate aceste activităţi duse în paralel pe mai multe planuri, realizate într-un ritm înfernal,nu l-au împiedicat, însă, pe Comandant să viseze şi să... scrie versuri. Iată aici, două eşantioane.

Fervoarea de a trăi

Fervoarea fiinţelor fără oprelişti
Arde în inimile peregrine
Chemări şuierătoare răsună în adîncul apelor :
Cintecele delfinilor propagate înainte departe
Trezesc ecouri de argint-viu...
Cînd tresar spinările sălbatice
Strălucitoare penaje rămîn în urma
Cuceritorilor de o clipă.
În timp ce agaţă dinţii
Săgeţilor împăunate, ciocuri ameţite de vînt,
Atingînd în treacăt spuma vijeliosului talaz,
Îngroapă stele în ocean.
Explozie de bucurie — curse — sondaje delirante —
Tineri neliniştiţi — savuroase orgii — masacre
Jerbe de spumă alăturîndu-se fugarilor...
Balene, delfini enormi sau vulturi de mare
Împărtăşind soarta acelora uniţi pentru măcel
De căldura sîngelui lor.

Pacea tiranică se aşterne din nou.
Corpurile negre îşi reiau rătăcirea,
Se despart pentru somn
Se grupează din nou pentru cîntec.
Însoţesc oamenii la ora confidenţelor
Pîndindu-le ochii pentru a prinde privirea complice
Dar în zadar.

Povestea apei

Apa forjată uneori în furnale cosmice.
Apa condensată în vapori ţîşnind din pîntecele Terrei
Apa născută în infern, aceea care
împinge lava pe şira spinării.
Apa fluviilor clocotind pînă la nori — banchize în dezgheţ
Apa care înalţă taifunul — dăltuind malurile — digeră comori.
Apa care ne injectează săruri în sînge,
care încarcă tremurîndele branhii ale peştilor.
Apa roşie de inimi străpunse.
Apa albastră de iluzii demenţiale.
Apa galbenă de vacanţe ratate.
Apa verde, apa prostituată a lagunelor.
Apa — cristal al suspinelor reţinute.
Apa — pulbere în arcuri pestriţe
Apa pe care o bem, care ne picură pe frunte, pe care o scuipăm,
care ne scaldă ochii arzînd de febră.
Apa cu detergent, cu hidrocarburi, izotopii şi ploaia care cade pe acoperişurile calde.
Apa fîntînilor pe cale de dispariţie, apa cămilei, apa cactusului.
Apa brăzdată de corăbii, de cotituri viclene.
Apa fluid magic al miliardelor de săruturi.
Apa care suspină odată cu luna.
Apa rănită de naufragii şi de insule.
Apa freatică, apa grotelor, apa ţîşnind în trombă, apa botezului, apa idolatrizată şi apa pîngărită.
Apa extazelor şi a convulsiilor.
Apa tăcută răscolită de neliniştî.
Apa ce-mi umblă prin ţesuturi înconjurînd planeta de apă.

Prezentare şi traducere :
Valentina Pituţ

Urmare din pag. a 16-a

Povestea unui povestitor

și să mă servesc singur, și efectiv, în marea majoritate a caselor puteam să mă servesc după plac, cînd nu se nimerea ca să-mi pot oferi cărți pur și simplu rearanjînd rîndurile în așa fel ca să nu rămînă goluri. Am procedat și așa uneori, dar nu prea des.

Cît despre posesorii cărților, ei erau interesați, cu totul absorbiți, de marele viitor industrial care tocmai se deschisese în fața tuturor americanilor. Toți eram hărăziți să dobîndim titluri universitare, să gonim în automobile și, prin mijlocirea unui miraculos proces mecanic, urma să răsară o epocă nouă, mai bună și mai cultivată.

În numeroasele uzine unde am lucrat, mai toți oamenii foloseau un limbaj spurcat cu tovarășii lor de muncă, și multă vreme după aceea am început să pricep treptat de ce. Omul devenit neputincios și înjosit, se spurcă. Însăși neputința lui îl coboară astfel, și pînă la urmă aveam să înțeleg că, dacă îi răpești unui om iscusința mîinilor, îi furi prilejul de a crea mereu alte forme noi, materializate, îl faci să se simtă neputincios. Pe nesimțite, bărbăția, demnitatea îi lunecă, se depărtează de el și nu mai este în stare să simtă dragostea nici față de munca lui, nici să o dăruiască unei femei. Strigătul repetat veșnic în epoca mea era : „Standardizare ! Standardizare !", și, în mod obligatoriu, o reducere la neputință. Este legea Domnului. Femeile care de se decid la un cămin lipsit de copii își aleg, odată cu el, neputința — poate pentru a fi partenere mai potrivite ale bărbaților dintr-o uzină, într-o epocă dominată de standardizare. A trăi înseamnă a crea necontenit forme noi — cu trupul, sub înfățișarea unor copii vii ; sub chipul unor noi și tot mai frumoase forme făurite din diferite materiale ; prin crearea unui univers imaginar ; prin studii și erudiție ; sub forma unor gînduri limpezi și lucide ; iar cei care nu trăiesc ajung să putrezească și să răspîndească duhoarea neființei.

Gîndurile acestea mi-au răsărit la mult timp după perioada despre care scriu acum. Și nu te poți gîndi să învinuiești de această calamitate un singur om, dar cum omul numit Ford din Detroit a făcut mai mult decît oricare alt ins din zilele mele pentru a duce standardizarea pînă la capătul ei logic, i se cuvine oare să fie privit și drept l mai mare ucigaș al contemporanilor ii ? Negreșit, a-ți face semenul nepuncios înseamnă a-l ucide. Și se vorbește că va fi ales președintele țării. Ce loc potrivit pentru un asemenea ins !

Tamerlan, care se specializase în uciderea fizică a oamenilor, dar care în autobiografia lui afirmă că era dornic ca toți oamenii aflați sub stăpînirea sa să-și păstreze respectul de sine și bărbăția era cîrmuitorul lumii, în epoca lui, Tamerlan pentru cei din vechime, Ford pentru noi, modernii...

La urma urmei, în epoca noastră conformistă, de ce să nu avem cu toții case la fel, de ce să nu fie toate femeile și toți bărbații îmbrăcați la fel, toată hrana să nu fie uniformă, toate străzile din toate orașele să nu arate aidoma? Cu siguranță că individualitatea este ruinatoare pentru o epocă a standardizării. Ar trebui să fie zdrobită pe loc și fără cruțare. Poftim, să le dăm muncitorilor salarii tot mai mari dar să înăbușim în mugure înflorirea individualităților. Lucrul acesta poate fi realizat. E de-ajuns să ne arătăm toată puterea.

Și haideți să-l punem în fruntea noastră pe omul care a făcut un fetiș din standardizare.

Cărțile pot fi și ele standardizate — de pe-acum aproape, au și ajuns în această fază ; pictura poate fi standardizată — adesea s-a făcut acest lucru, iar standardizarea poeziei va fi ușor de realizat. Cunosc de pe-acum un om care lucrează la punerea la punct a unei mașini capabile să producă poezie. O alimentezi pe-o parte cu literele alfabetului și pe partea cealaltă iese poezie de orice gen ; poți apăsa pe diferite manete pentru a produce fie un poem în **vers liber**, fie poezie în stil clasic.

Ridicați-vă, oameni ai epocii mele ! Sub steagul noii credințe, vom căpăta o uriașă mașină care se va urni încet de-a lungul unei magistrale și va depune din mers case din ciment, în dreapta și-n stînga, ca un elefant diareic. Toți tinerii Edisoni se vor înrola sub stindardul unui Ford. Toate mințile mari ale epocii noastre vor fi folosite precum se cuvine, născocind roți de automobile din ziare vechi și vinuri sintetice din uleiuri brute. Nu cumva noi, americanii, am fost desemnați de Dumnezeu să fim națiunea care va înălța cel mai sus stindardul Noii Epocii a standardizării ?

Totuși, consolarea oferită de cerneală și hîrtie a venit cu mult după perioada despre care am vorbit, și ce grozavă consolare mai e ! E cu mult mai lesne să stai într-o odaie stingheră, în fața unui pupitru, și cu hîrtia în față, să descrii cum te-ai luptat cu vreo cincișase derbedei vînjoși, decît, cu pumnii, goi, să te răfuiești cu un singur jucător de baseball uscățiv, pe platforma unui depozit de mărfuri.

În povestire, după cum înțelegi prea bine, totul e în ordine. Fenta și trecerea rapidă, o stîngă puternică la maxilarul adversarului, un zîmbet de aur, mișcările oscilante ale umerilor, care-l încurcă și descumpănesc pe adversar, toate merg ca pe roate, ca niște mașini bine unse. Dacă e nevoie, învingi nu cîțiva, ci o duzină de derbedei care misună pe străzile orașelor. O, ce ceasuri minunate am mai petrecut, stînd în niște cămăruțe prăpădite, cu mari topuri de hîrtie dinaintea mea ; ce de găleți de sînge au mai curs din rănile nemernicilor, îndeajuns de stupizi ca să mi se împotrivească, pe cîmpul de onoare ; ce femei răpitor de frumoase am mai iubit și cu cîtă ardoare m-au mai iubit ele și, în general, cît de generos, cavaleresc, om dintr-o bucată și cu inima deschisă m-am dovedit a fi !

Îmi amintesc cum stăteam în odăița din fund a unui mic stabiliment unde se făcea contrabandă cu alcool, la Mobile, în Alabama, într-o după amiază, cu mulți ani după perioada descrisă pînă acum, și în timp ce trei marinari beți discutau cu înfocare despre divinitatea lui Cristos, la o masă apropiată, am scris povestea micului, istovitului și înnebunitului Joe Wainsworth, care l-a ucis pe Jim Gibson în șelăria din Bidwell, Ohio — fragment care ulterior a fost folosit în romanul „Alb sărac", și cum într-o sală de așteptare a gării din Detroit, la o masă, am scris povestea călătoriei spre vest a Elsei Leander, în „Triumful oului", — și am pierdut trenul. Asemenea momente rămîn ca niște colțuri bogate sufletește și frumoase în peisajul unei existențe precare.

...În perioada la care mă refer acum, America încă nu învățase — așa cum avea s-o facă în cursul primului Război Mondial — că, în scopul de a înlătura militarismul brutal, cel mai bine este să îl adopți, și să-ți formezi fiii în acest spirit, să faci tot posibilul pentru a-ți abrutiza propriul tău popor. Mi s-a spus că în anii primului Război Mondial, tinerii și băiețandrii pregătiți în taberele de recruți erau puși să atace la baionetă manechine umplute cu paie, și li se cerea chiar să mîrîie în timp ce-și înfigeau baioneta în silueta aceea cu chip omenesc. Se făcea absolut tot ce era posibil pentru a violenta imaginația tinerilor — dar cînd am făcut eu armata, mai exista încă o puerilă credință în democrație. Oamenii chiar credeau că țelul unei democrații adevărate este acela de a ridica oameni capabili să gîndească cu capul lor, să acționeze după propria lor judecată, în orice împrejurare. Încă nu învățasem și noi că, dacă vrei să organizezi o armată, trebuie să-ți dispersezi oamenii, astfel ca nici unul să nu știe cine-i sînt camarazii de arme, ca ofițerii să nu fie din aceleași orașe cu soldații comandați de ei, ca totul să devină cît mai apropiat de funcționarea unei mașini și cît mai impersonal.

„Nu se află pe lume povară mai ușoară, nici în vreun fel mai plăcută, decît o pană. Alte plăceri ne pot amăgi sau ne rănesc în vreme ce ne farmecă, dar pana o luăm în mînă cu desfătare și o punem jos cu mulțumire, căci are puterea de a-i aduce foloase nu numai stăpînului ei, ci deopotrivă multor altora, chiar de viețuiesc la mari depărtări — ba cîteodată, cu-adevărat, chiar de sînt nenăscuți încă și vor vieți de-abia peste o mie de ani." (Din scrisoarea trimisă de Petrarca lui Boccaccio).

Pentru cel care scrie proză, care își iubește meșteșugul, nu există nimic mai mulțumitor pe lumea asta decît faptul de a fi în fața unui teanc mare de foi albe curate. Este o simțire nespus de dulce și nu poate fi comparată cu nici o reacție trezită de foile pe care ai și așternut ceva. Foile scrise au și fost acoperite de greșelile tale, și arar pot fi comparate frazele mîzgălite de-a lungul lor cu ceea ce intenționai. Ai umblat pe străzi și te simți plin de viață. Ce de povestiri îți spun chipurile întîlnite pe stradă ! Cît de semnificative sînt fațadele caselor ! Zidurile locuințelor sînt date deoparte de forța imaginației și vezi și simți toată viața dinlăuntrul lor. Ce dezvăluire generală a secretelor ! Totul este simțit, totul e știut. Viața fizică din hotarul unui trup ajunge la un țel, la conștiință. Viața din afara ta e totul, orice.

Acum, laolaltă creionul sau condeiul și hîrtia și cu mine vă vom face să simțiți ceea ce simt eu acum — aha, exact, băiatul de colo — și ce e în sufletul lui cînd aleargă să privească pe fereastra casei vecine, în lumina discretă a înserării ce se lasă ; exact ce gîndește femeia aceea cînd stă pe prispa celeilalte case, ținîndu-și pruncul în brațe, sau gîndurile negre care rod sufletul muncitorului ce se îndreaptă către casă, pe sub copacii de colo. Îmbătrînește și s-a născut în America. De ce oare nu s-a ridicat, de ce nu a ajuns patronul, sau măcar directorul unei fabrici, de ce nu are și el un automobil ?

Aha ! voi, ceștilalți, nu știți, dar eu știu. Așteptați numai, și vă voi spune totul și vouă. Am simțit totul. În cugetul meu nu mai am nici o existență proprie. Acum exist doar în ceilalți, întîlniți în drumul meu.

Am alergat acasă, în odaia mea, și am aprins lumina. Cuvintele curg. Dar ce s-a întîmplat ? Ei, ce însirare domoală, cuminte, de nerostit, plicticoasă ! Totuși, în mine clocotea ceva, era adevăr, ușurință, culoarea și mirosul lucrurilor, aievea. Ce mai, aș fi putut făuri ceva pe paginile acestea. Cuvintele sînt totul. Vă jur că nu mi-am pierdut credința în cuvinte.

Oare nu știu ? În timp ce mergeam pe stradă, veneau șiruri-șiruri de cuvinte, într-un alai frumos rînduit ! Vă spun din adîncul inimii : cuvintele au culoare, miros ; le poți simți cu degetele, la fel cum atingi și dezmierzi obrazul unui copil.

Nu există nici un motiv pentru ca, prin mijlocirea acestor mici și mobile cuvinte, să nu fiu în stare să vă dăruiesc însuși mirosul străduței pe care am pășit mai adineauri, să vă fac să simțiți cu precizie felul în care lumina înserării cădea peste fețele caselor și cele ale oamenilor — semiluna ivită printre crengile bătrînului cireș care era mort cu totul, dar avea numai creanga aceea vie, creanga care atingea fereastra în pervazul căreia un băiat își lega siretul de la pantof. Și mai erau și dulăul atipit în pulberea drumului și care scîncea ușor prin somn, și fetișcana de pe strada învecinată, care învăța să meargă pe bicicletă. Nu o puteam vedea, dar frații ei mai mici rîdeau zgomotos de cîte ori ea cădea cu bufnet pe trotuar.

Acestea alcătuiesc materialele cu care își face meseria scriitorul de povestiri, acestea și micile cuvinte care trebuie să fie făcute să curgă în fraze și paragrafe, cînd lente și cu întretăieri, cînd rapide, sprintene, cînd cîntînd ca glasul unei femei într-o casă întunecată, pe o stradă cufundată în beznă, cînd cu sunet mocnit, amenințător, ca niște lupi care aleargă într-o pădure, în nordul năpădit de iarnă.

[1] Brigand care a terorizat Middle Westul și a fost ucis de un fost complice, în 1882.
[2] Autoarea unor romane lacrimogene (1862—1924).

(Va urma)

moda, altfel

„Le style est l'homme même"

(Buffon)

GUSTAV KLIMT: de la „malmosaik" le parfum

În 1902, în friza de 30 de metri lungime consacrată lui Beethoven, Klimt, în evoluția măiestriei sale artistice, considerate „un pic haotice", ajunge la soluția prezentării corpurilor umane prin contururi nete, fără să apeleze la miraculosul ajutor al umbrei, la „tehnica umbrei" (influența picturii japoneze dădea roade), pe fonduri plate, în care se prevede însă, se prezice o lume de linii și suprafețe geometrice, lume datorită căreia opera capătă un caracter aproape abstract : ornament și simbol. Aceste îmbinări, aceste tendințe devin invadatoare în friza din 1911, de la palatul Stoclet, din Bruxelles, în care ornamentul e **imperator**, reduce corpurile umane la sugestia unor schițe, bănuite sub veșminte lucrate minuțios și care, de fapt, sînt elementele de fond ale acestei opere.

Pentru Gustav Klimt arhitectura e arta adorată, el se consideră un colaborator permanent al arhitecturii, nu vrea „găselnițe" cu scobituri, cavități, tunele, adîncimi, numai arhitectura are dreptul să organizeze spațiul, să-l facă plin, adînc, gol, iluzoriu, trucat, masiv, grațios, rezistent, șubred, totalitar, adaptabil etc. pe suprafețele pe care arta sa se aplică. Repudiază **perspectiva** atît de dragă arhitecturii și Renașterii, se îndrăgostește total și, „cu totul, cu totul..." (ca în basme) original de arta bizantină și de cea a primitivilor din Evul Mediu. El cunoaște gustul, mirosul, vraja hipnotică a aurului ca fond al picturii, care are puterea de a etala cu ostentație o valoare, ca montura unei bijuterii ce cuprinde piatra prețioasă. Acest stil, această tehnică au cerut un nume nou iar criticii germani, ca să poată vorbi despre ele, ca să le poată sublinia ineditul, dar și izvoarele ingurgitate au creat termenul **„malmosaik"**, mozaic din pictură (nu pictură din mozaic !).

Opera lui e ca un foșnet de frunze, un foșnet insinuant implicînd eroticul trupurilor, geamătul extazului, uitarea de o clipă, dar și dulceața îmbătătoare a plutirii împlinirii spirituale, a amintirii amestecului dintre trup și suflet în vîrtejul inexplicabil al dorințelor, dezamăgirilor, speranțelor, victoriilor, e ca o scoică ce cuprinde o perlă rară ce s-a născut dintr-un fir de nisip, făcînd „rău" și „bine" în trupul scoicii, triumfînd cu o noblețe inegalabilă, inestimabilă.

A fost și răutăcios dar n-a putut ajunge prea departe cu temperatura maliției sale. Sub carapacele de aur și sub „semnele și nodurile" picturii sale geometrizante, el surprinde „societatea vieneză" prin „stereotipiile sale". Paradoxul : batjocorit, acuzat — nu și-a pierdut niciodată clientela, nici din punct de vedere financiar, nici din punctul de vedere al modelelor „Unij" au considerat pictura lui Klimt „un delir ornamental". E splendid zis ! Numai că delirul său ornamental se oprește, ca la o somație (fără drept de apel) la realismul redării figurii umane. El nu trădează figura umană, chipul, obrazul, expresia umană, zîmbetul, visarea, starea de somn, indiferența din privirea umană, nu trădează nici senzualitatea surisului, voluptatea surisului în somn, cînd e ascuns, secret dar incitant prin întredeschiderea buzelor prin care el se oferă. Deci totul e o minune... ! **O OSTENTAȚIE ! O ÎNDRĂZNEALĂ !** Iar paradox „erotismul lui Klimt nu e vulgar, nu e serafic. E uman !"

Universul picturii sale — ca fundal — acceptă cerul, apa și preeria ; deși ne-au rămas cîteva peisaje, G.K. nu e copleșit de frumusețea naturii vegetale ; ea există mai mult în desene decît în pictură.

În 1968, Dumnezeu și-a pus gîndul asupra mea și după o Italie lungă și îmbelșugată am ajuns la Viena. În Viena, în mod cu totul întîmplător, am văzut, am simțit semnul de dragoste lăsat de Gustav Klimt.

El a pictat-o pe „Fritza Riedler" în 1906, în deja stilul „arts déco", coafura în stil egiptean repetă ca idee țesătura fotoliului, în deosebite interpretări geometrizante. „Mitul lui Danae" e o capodoperă în care o coapsă feminină umilește pînă și explozia de aur din fundal pînă și prețiozitatea unei țesături, pînă și sînul superb al femeii ce doarme, chiar dacă el se află sub amenințarea indoielnică a trei gheare simbolice ce aparțin femeii care doarme, copleșită de o coamă roșie, cu șuvițe șerpuitoare, instigatoare de patimă. Nici tema veșnic „modernă", tema „fetei tinere, în floare..." nu l-a ocolit. În 1913, într-un tablou „bolnav de frumos" — FATA TÎNĂRĂ — Klimt realizează împlinirea totală a neclarelor sau prea clarelor lui aspirații : „fuziunea dintre mistic și real". Dar apogeul îl atinge în 1907, în „epoca (lui) de aur" prin cel mai cutremurător „Sărut" al artei plastice. Rodin a emoționat cu „sărutul" său prin „respirația mușchilor". Brâncuși — prin abstractizarea serafică a gestului, Klimt — prin sacramentalitatea tuturor celor ce ne-au creat și ne creează, fără încetare, mai frumos, mai frumos... Să ne **inaurim** să ne parfumăm curat și estetic, să-l prețuim pe acest „burghez" divin", care după **unii** (cum am mai spus !) e considerat cel mai mare pictor al secolului nostru.

Vara trecută (1991), în Viena, Palatul Belvedere, printre norocoșii ce au călătorit, m-a primit și pe mine, m-a primit cu himerele lui de piatră, cu fîntînile lui (care chiar funcționează) și cu EXPOZIȚIA GUSTAV KLIMT. Sper că emoția nu trebuie demonstrată... ! Taxa de intrare, pentru turiști, era exorbitantă, imposibilă, inapropiabilă... Nici măcar japonezii, cei mai bogați turiști din lume (e verificat !) nu intrau să-l vadă pe Gustav Klimt. În schimb, toate **japonezoaicele** cumpărau la intrare „cel mai scump parfum din lume" — „Sărutul" lui Gustav Klimt. Sticluța minusculă e o valoare, cutia reproduce paralelipipedic „Sărutul" lui G.K. și după ce traversează oceanul **G.K. — parfum** rămîne cel mai scump sărut.

Corina Cristea

SHERWOOD ANDERSON

„A sta de vorbă cu voi, oamenii de rînd ai Americii“

În 1924, Sherwood Anderson împlinise 48 de ani și ajunsese la o cotitură a vieții sale. Cariera sa literară se desfășura sub auspicii strălucite. Înscris și prin datele biografice, și prin robusta lui vină epică, în tradiția scriitorilor americani ridicați de jos și trecuți prin toate încercările și avatarurile unui trai zbuciumat : Bret Harte, Mark Twain, Jack London, Anderson, ca și predecesorii lui ilustri, străbătuse toate bolgiile sărăciei.

Fiul unui irlandez fantast și extravagant, pentru care hotarul dintre imaginație și realitate rămăsese totdeauna foarte nebulos (un om din familia spirituală a protagonistului piesei lui Eugene O'Neil : „A touch of the poet“), a fost singurul din cei șapte copii — alături de fratele său Karl, devenit grafician și ilustrator — care a putut să pătrundă în lumea artelor. Autodidactul care, după ce, oficial, nu izbutise să termine decît trei clase primare, își făcuse un cult pentru Cervantes, Flaubert, Turgheniev, cucerise premiul DIAL. Mai mult, volumul său de nuvele WINESBURG-OHIO ca și romanul ALB SĂRAC, recoltaseră elogii, succes de stimă, dar provocase și scandal și polemici, fiind atacat violent pentru curajul cu care dezvăluise cancerul moral produs de prejudecățile sufocante din micile orașe americane, pentru denunțarea filistinismului sterilizant și a religiei oarbe a succesului dobîndit prin conformism, prin adaptarea la media statistică a moravurilor, prin aplicarea riguroasă, sacrificatoare de idei și sentimente personale, a unui behaviorism moral.

Dornic să se integreze în epoca sa și în fervoarea lumii intelectuale, ajuns pe coasta Atlanticului fără a-și fi rupt rădăcinile de om din M West — se și mindrea că zona aceea a Statelor Unite dăruise literaturii figuri de talia unui Stephen Crane, Theodore Dreiser și „promițătoarea speranță“, viitorul laureat al premiului Nobel, Sinclair Lewis, Sherwood Anderson simțea nevoia acută de a privi în urmă, de a reconstitui cu precizie drumul parcurs, pentru a-și da seama mai lucid încotro să se îndrepte și care este potențialul său moral și artistic. Mai presus de orice, poate, simțea nevoia de a-și făuri o scară de valori proprie, într-o Americă încă nematurizată, dar electrizată de setea îmbogățirii rapide, unde totul se mai măsura cantitativ și în superlative de publicitate.

Aceștia au fost factorii care au condiționat scrierea primei din cele trei autobiografii ale sale, intitulată sugestiv : „Povestea unui povestitor“. Scrisă dintr-o țișnire, la temperatură uneori incandescentă, cartea a fost dată la tipar după revizuiri sumare și chiar după a treia reeditare, peste aproape cinci decenii, persistă controverse între criticii și istoriografii literari cu privire la exactitatea anumitor pasaje, la existența unor interpolări, iar omisiunile de cîte 3—4 pagini dactilografiate din manuscrisul original rămîn iremediabile.

Aceste amănunte dovedesc cît de intensă era nevoia resimțită de autor de „a sta de vorbă cu voi, oameni de rînd ai Americii, înfățișîndu-mă, așa cum sînt eu, ca să mă puteți vedea cum stau și meditez pe patul din odaia mea stingheră“. Totodată, ele explică polemicile iscate în momentul apariției. Părerile variau în unghi de 180 de grade, de la suspectarea de cabotinism (menținută pînă azi de critici ca Irvin Howe), pînă la mărturia plină de franchețe făcută de „tînărul leu“, Hemingway ; „cartea este plină de pasaje frumoase, la fel de bune ca și cele mai izbutite pagini din scrierile lui Anderson — și asta înseamnă infinit mai bune decît ce a putut da oricare alt scriitor american“.

Oricum, anii scurși de la apariția acestei tulburătoare autobiografii sînt suficienți pentru a permite acum o privire sine ira et studio **chiar din partea unui confrate, și o judecată senină și cuprinzătoare din partea unui cititor obișnuit ...**

Împodobită cu această patină a șapte decenii, cartea își păstrează modestia, discreția sufletească. Nu aduce numai un scriitor care explorează necunoscutul din el, scrutîndu-se anxios — și uneori trecînd ca Alice, prin oglindă, pe meleagurile subconștientului — nici doar o privire în atelierul de lucru al unui creator efervescent. Ne pune față-n față cu un om care se caută, stăpînit de spaima că va fi un „om ajuns“ fără a se împlini pe sine.

Cîteva pasaje se gravează în memorie : cel în care scriitorul descrie asaltul impresiilor senzoriale — lumina exactă care cade pe un obraz înclinat, parfumurile, tonalitatea unui strigăt, lupta cu cuvintele pentru a găsi modalitatea cea mai firească pentru transpunerea unei asemenea bogății de impresii, cuvinte-cheie pentru porțile altor suflete, stabilind un dialog direct, fără violentări, fără chei false ...

Aceeași amintire puternică o lasă și pasajele în care Sherwood Anderson se dezlănțuie împotriva optimismului stereotip și demonstrează mecanismul fabricării de best-sellers, cu trucuri și artificii de „literatori“, nu dăruire de scriitor luptînd pentru ca americanii să nu mai rămînă copii pînă la patruzeci de ani și apoi să fie amenințați de îmbătrînirea precoce, luptînd ca să dispară ideile fixe ale editorilor și ale directorilor de reviste care îți puneau mereu în față deviza : „Dumneata ai scris pînă acum bucăți curate, cu nivel moral. Ține-o așa !“

Și, pretutindeni, de-a lungul acestor aproape patru sute de pagini vibrînde de viață, simțim cuceritoarea, irezistibila nevoie a scriitorului de a-și păstra neștirbită autenticitatea, de a trăi bucuria celui care face ceea ce trebuie ; un lucru dus pînă la capăt, făcut cu propriile mîini, o operă utilă semenilor asemenea unui obiect solid și funcțional. Acest sentiment este exprimat la modul cel mai pregnant mai ales în finalul cărții, cînd Anderson își definește astfel stadiul de evoluție atins de el : „În sfîrșit, s-au rărit în cărțile noastre tradiționala Marea Britanie, țările exotice, rătăcirile pe mări și oceane. Ajungem și acasă. Eu unul nu vreau să fiu doar un scriitor american — vreau să fiu un scriitor care trăiește în America“.

Desen de J. W. Beck (S.U.A.)

În ring. Grafică de Bob I

POVESTEA UNUI POVESTITOR

(autobiografice — fragmente)

Pentru un om ca mine, care, din pricina împrejurărilor, nu și-a putut petrece anii adolescenței prin școli, devine o necesitate arzătoare să se îndrepte spre cărți și spre bărbații și femeile aflați în imediata lui apropiere ; de ei trebuie să depindă ca să ajungă la o adevărată cunoaștere a vieții, și așa am făcut și eu. Ce viață duceau și oamenii cărților !

În cea mai mare parte, erau oameni nespus de respectabili, preocupați de probleme cu care eu nu mă întîlneam niciciînd, sau erau niște nemernici atît de mîntoși și cu o viclenie atît de pătrunzătoare încît nici n-aș fi sperat să ajung vreodată ca ei. Deseori mă gîndeam că mi-ar fi convenit să fiu un Nero, sau un Jesse James [1] sau un Napoleon, dar nu izbuteam să-mi imaginez cum aș fi putut deveni un astfel de personaj. În primul rînd, nu aș fi putut în nici un chip să fiu un bun tîntaș, n-aveam curajul de a ucide oameni care mi-erau antipatici, iar furtul pe scară mare implica riscul de a zace la închisoare — cel puțin, așa socoteam pe-atunci. Mai tîrziu am descoperit că numai hoții mai mărunți erau în primejdie de a fi închiși, dar pe vremea aceea — cu mult înainte de a fi devenit și eu un „combinator“ nu cunoșteam decît pungași mărunți. Prietenii întîmplători pe care mi-i făceam la hipodrom erau adesea duși cu alai la închisoare, alții se lăudau cu asemenea stagii și închisoarea mă băga în sperieți.

După cum am spus, însă, cărțile ce-mi cădeau în mînă erau pline, mai toate, de ființe respectabile, frămîntate de probleme morale, împovărate de averi familiale care trebuiau să fie salvate sau agonisite, aveau fete de măritat, întemeind căsnicii solide ; cîteodată apăreau aluzii la posibila pierdere a virtuții vreunei femei și la urmările cumplite care s-ar fi produs după năpasta aceea. În cărțile citite, femeile care își permiteau familiarități cu bărbați cu care nu erau măritate căpătau totdeauna copii și pe urmă se „dăruiau“ tuturora, iar eu nu cunoșteam astfel de femei. Femeile printre care mă arunca pe-atunci soarta erau mult mai înțelepte și asta mă făcea să gîndesc că celălalt soi feminin era cam nerod și nu merita să-mi bat capul pentru el.

Pe urmă, în paginile cărților mai găseam o viață măreață, desfășurată în lumea largă — viața curților princiare, a cîmpiilor, sau lucrurile se petre în America „distinsă“, din New Boston și New York. Toate întîmp acelea alcătuiau o viață foarte dep tă de mine, dar ele păreau să ocu tenția majorității romancierilor. despre mine, pe vremea aceea nu-mi trecea prin cap că voi prea mult dintr-o asemenea viață, tem că ipoteza nici nu prea mă is

Oricum, citeam cu nesaț tot ce-r dea în mîna. Laura Jean Libbey [2], ter Scott, Harriet Beecher Stowe, Fielding, Shakespeare, Jules Balzac, Biblia, Stephen Crane, ro de doi cenți, Fenimore Cooper, Twain al nostru și Howells, iar m ziu, Whitman. Cărțile — orice cărți — mi-au nutrit întotdeauna și sînt una din ființele care a trăi nic din visele sale, și chiar astăzi mă simt la fel de mulțumit și c citind o carte plicticoasă ca și du tura unei cărți așa-zis strălucit spirituale. Ca și viața însăși, cărț sînt folositoare doar în măsura î îmi hrănesc visele sau îmi dau u dal pe care să pot înălța noi vise

Am avut totdeauna acces fa cărți și sînt sigur că nu există vr tară pe lume în care oamenii, în ral, să se arate atît de sentimen romantici cu privire la cărți și ec

Asta nu înseamnă, ferească că am citi cărțile sau ne-am pr cu-adevărat de educație. Nu sînt așa de naivi. Nu facem altceva c achiziționăm cărți și să umblă colegii, și am cunoscut nu puțini lipsiți de bani, care și-au croit c cu răbdare, prin colegiu, fără a multă atenție lucrurilor pe care supune că le înveți pe băncile Faptul de a fi terminat studiile fi obținut un titlu ne satisface plin, la fel cum calitatea de „pr de cărți“ a devenit, în majorit miliilor americane, un soi de nc morală. Sîntem stăpîni pe aces le plasăm cu grijă în rafturi și ne ducem la cinema, iar cărțile, citite și zăcînd prostește, țepen în rafturile caselor, pur și sim în brațele oricui este dispus să meargă. Așa s-a întîmplat și în nereții mele. Oriunde mă duc ivea cineva care îmi aducea vr cărți, ori stăruia să merg la

Prezentare și trad
Eugen B. M

continuare în pag. a 15.

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
20 LEI